

Samo v Sarajevo

Vzporedno z rekonstrukcijo in modernizacijo integriranih tovarn je »Energoinvest« zbiral vodilne kadre za sodobno tehnologijo. To največje bosansko-hercegovsko podjetje, ki nad 50 odst. svojih izdelkov proda na tuje tržišče, bi lahko takoj zaposlilo približno 500 inženirjev. Toda razpisi ostajajo največkrat brez uspeha. Nanje se javlja zelo malo potrebnih strokovnjakov. Res je, da je precej prošelj, toda samo za zaposlitev v Sarajevu. Zelo malo pa je teh visokokvalificiranih strokovnjakov, ki bi hoteli delati v tovarnah »Energoinvesta« razmeščenih v 13 občinah na območju petih socialističnih republik.

Borba 3. 1. 1969

Zakaj odhajajo — to je vprašanje

Ali imamo v Sloveniji organizirano stalno analiziranje obsega, strukture, tendence in razlogov za odhajanje naših strokovnjakov v tujino? Kaj nam ti podatki povedo, če pa nam niso znani, zakaj jih organizirano ne zbiramo?

Kaj smo storili oziroma kaj bomo še storili za zmanjšanje odtoka strokovnega kadra v tujino?

Gospodarski vestnik 3. 1. 1969

Ne marajo strokovnjakov

Špedtrans je največje špedicijsko transportno podjetje v severni Sloveniji in ime podjetja je zelo dobro znano tudi izven meja naše domovine, zato je toliko bolj čudno, da se v podjetju nekateri tako zelo branijo vsaj enega človeka s fakultetno izobrazbo. Več, niti eno vodilno delovno mesto ni zasedeno s človekom, ki bi imel višješolsko kvalifikacijo.

Večer, 4. 1. 1968

Teža odgovornosti

Kadrovske zadeve in odgovornost imajo velikansko stično točko. Ni vseeno, komu zaupamo določen družbeni (oziroma uradni) položaj. Človek, ki prevzame tak položaj, prevzame obremenitev z njim seveda tudi odgovornost za svoje delo in nedelo. Če zagreši napako ali če zlorabi svoj položaj, potem mora (ali bi moral) čutiti tudi ostrino in težo odgovornosti, torej kazni za svoje početje.

Delo, 8. 1. 1969

Narod, ki se »opijanja«

V Sloveniji, kjer je po jugoslovanskem poprečju najvišji standard, narašča v zadnjih letih število mladih prestopnikov. Ljubljana ni Chicago in druga slovenska mesta niso nepregledne asfaltne džungle, a kljub temu je naraščanje kriminala zaskrbelo slovensko javnost. Po podatkih, ki smo jih dobili od republiškega sekretariata za notranje zadeve so od januarja do junija 1968 prijavili sodniku za prekrške zaradi nedostojnega vedenja na javnih krajih, pretepev in huliganstva 14.202 oseb. Med temi niso upoštevani prometni prekrški (mladoletniki niso izzeti). V zanimivi in obsežni študiji, ki so jo napisali sodelavci instituta za kriminologijo so obdelani tudi nemiri mladih, ki prihajajo do izraza v raznih oblikah. Posebno mesto zavzema alkoholizem, ki tako narašča, da lahko govorimo o »opijanjanju naroda«, temu sledijo samomorji in drugi socialno — patološki pojavi.

Vjesnik u srijedu 6. I. 1969

Živinorejci tožijo

Mnogi živinorejci tožijo, da zlasti poleti ne morejo prodati vsega mleka, ker ga mlekarne ne marajo ali ne morejo odkupiti. Že v zgodnji jeseni pa smo uvozili več 100 ton masla. Naša trgovina prodaja uvoženo maslo po enaki ceni kot domače. Zakaj torej kmetom ostaja neprodano mleko, maslo pa uvažamo?

Vestnik 9. I. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR ŠINKOVEC

LETO VII
15. I. 1969
ŠTEV. 2

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Ob 25-letnici pohoda 14. divizije na Štajersko

Petsto kilometrov v ognju in snegu

Sestega januarja 1944 je krenilo okoli 1200 do zob oboroženih borcev s Suhorja pri Metliki na svoj legendarni pohod. Ta pohod 14. divizije se je med borbenim hrvatskim ljudstvom spremenil v nenehne manifestacije bratstva in enotnosti. Pohod te divizije, ki je najdlje prodrla v takratni nemški rajh, je bil dolg okrog 500 km, trajal pa je mesec dni.

V spomin na to legendarno pot 14. divizije, ki je v vojaškem, predvsem pa političnem oziru ne gre podcenjevati, je polkovnik MIHA BUTARA-ALEKS, ki je med pohodom bil politkomisar Serčerjeve brigade, povedal:

»Pred 25 leti, na današnji dan smo se pripadniki prve slovenske divizije oziroma XIV. v vrsti divizij NOV in POJ zbrali v partizanski deželici med Gorjanci in Kočevskim Rogom — v Beli Krajini. Pravzaprav borci pred odhodom iz Suhorja uradno še nismo vedeli kam, v katere kraje Jugoslavije gremo, čeprav smo štabi brigad in štab divizije, po prvem sestanku s predstavniki GS NOV in POS, na katerem nam je bilo rečeno, naj se pripravimo za pohod v predel naše domovine, ki je še neizčrpan, tako v ljudskem kakor tudi v materialnem oziru sklepali, da bo to Štajerska. To nam je bilo potrjeno po prvi etapi našega pohoda na Hrvatskem, na Vivodini. Tam nam je med drugimi tudi pokojni Franc Rozman-Stane kot izkušeni štajerski borec in poveljnik dal še zadnja ustmena napotila za akcijo. Poglavitna naloga je bila, mobilizirati, v širšem pomenu — štajersko ljudstvo v borbi proti okupatorju in za cilje NOB. Seznanjeni smo bili s tem, da bomo šli po osvobojenih ali deloma osvobojenih predelih Hrvatske ter da bo pot razmeroma lahka. Najvažnejše pa naj bi bilo to, da bomo prek Hrvatske vdrli v vzhodno Štajersko, kjer bo treba razplamteti

vstajo. Pokojni Boris Kraigher-Janez, politični komisar GS NOV in POS (partizanskih odredov Slovenije), pa nam je takrat dejal med drugim, da nam bo v Hrvatskem Zagorju prišel naproti kapetan Alojz Pacek-Platin, ki pozna štajerske razmere. On naj bi nas povezal s Kozjanskim odredom. To se je pozneje tudi uresničilo.

O pohodu po Hrvatskem je bilo že dosti napisanega in govornega, vendar pa čutim dolžnost, da tudi sedaj, po 25 letih kot udeleženec pohoda še enkrat izrazim priznanje hrvatskemu političnemu in vojaškemu vodstvu narodnoosvobodilnega gibanja in celotnemu hrvatskemu prebivalstvu v krajih, po katerih smo hodili. Sprejeli so nas zares kot bratje in zato podarjam, da je naziv »Pohod bratstva in enotnosti« vsestransko upravičen. Tudi ta pohod nam je lahko v dokaz, da enotno ljudstvo lahko premaga tudi najtežje ovire ter si pribori zmago.

Reakcija Nemcev na naš vpad na Štajersko je bila močna, kakor jo je bil že na Vivodini napovedal Stane, Miči Došenoviću (komandant Serčerjeve) in meni, ob srečanju na Kalniku, pa tudi povelj-

nik hrvatskih enot v tistem predelu Rade Bulat. Toda za preizkušene in že v mnogih borbah prekaljene borce 14. divizije vse skupaj ne bi bilo tako hudo, če ne bi bila po vdoru na Štajersko nastopila tako huda zima. Če k temu prištejemo še težave pri oskrbovanju ranjencev, za katere od Bohorja do Graške gore ni bilo bolnišnic (moralo smo jih nositi ali pa puščati pri posameznih kmetih), potem lahko rečemo, da so bili na-

pori res veliki. In vse to — terenske borbe, preboji, pohodi po več ko meter globokem snegu, in ko se je živo srebro spuščalo na več kot 20 stopinj pod ničlo — je tako rekoč trajalo neprekinjeno — tri tedne.

Vse to trpljenje in velike žrtve pa je bilo bogato poplačano ob zavesti, ki je po končani ofenzivi prevzela vse pripadnike 14. divizije. Prebivalci Štajerske v krajih, kjer smo se reorganizirali, in sicer na moravskem, predvsem pa v predelih, ki teže k Mislinjski in Šaleški dolini, nas je sprejelo kot svoje, nam pomagalo celiti rane, mladina iz teh krajev pa je prva krepila številčno in bojno moč naših enot. Zavest, da naša vstaja na Kozjanskem raste kot plima, da je naša enota v kratkem zrasla v močan odred, nam je bila plačilo za vse napore. V nas je rastle zavest, da smo izpolnili nalogo, ki nam je bila zadana pred odhodom na pohod: tudi Štajerska je bila v takšnem obsegu kot ostale slovenske pokrajine vključena v narodnoosvobodilno revolucionarno gibanje. Hitlerjevi upi, da bodo naredili iz Štajerskega »nemško deželo«, so za vedno propadli.

Zapisal Stane Skrabar ml.

OBČANOVA BELEŽNICA

Po IV. plenumu na Brionih smo prelili že dosti črnih in izgovorili veliko besed o etatizmu, obliki preživelih odnosov v naši družbi. Po domače rečeno o stanju, ko vsemogočna država deli pravico, kot se ji zdi najbolj prav, pri tem

Etatizem in odnos do občana

pa malo ali nič ne upošteva posameznika ali skupine državljanov oziroma občanov.

Bolj malo pa smo govorili in tudi pisali o stvarnih oblikah etatizma, ker je naša navada, da zelo radi na splošno mlatimo po raznih nezdravih pojavih, ko pa so na vrsti konkretne stvari, postanemo zelo sramežljivi in obzirni.

Eden izmed takih stvarnih pojavov etatizma je tudi odnos do občana, plačevalca raznih taks, davkov in prispevkov, po drugi strani pa prejemnika raznih honorarjev, nagrad in izplačil za razne usluge.

Ko mora občan podjetju ali družbeno-politični skupnosti (občini, republiki, podjetju, ustanovi) plačati kak prispevek, je nekje na vidnem kraju računa ali terjatve grožnja, da boš moral plačati zamudne obresti, če ne urediš svojih obveznosti v osmih dneh. Ponekod ti že kar grožijo s tožbo.

Povsem drugače je, če si ti upnik. Na pošteno prisluzen denar čakaš navadno vsaj toliko časa, da se počasna administracija sploh zgane in da denar pride do blagajniškega okenca skozi pisar-

ne vrste referentov, računovodij, blagajnikov, banke, likvidatur itd. Nikomur od njih se ne muči in na vsaki izmed teh postaj nalog navadno obleži za nekaj dni v kupu njemu podobnih, kjer čaka na vrsto. Kadar gre kdo izmed odgovornih na dopust, ga čakajo navadno tudi vsi nalogi za izplačila, nikakor pa ne terjatve.

Ko pa je že vse urejeno in nalog za izplačilo izstavljen, se pokaže, da ni denarja, da je žiro račun blokiran ali podobno. Posameznik lahko čaka, saj zaradi nekaj tisoč ne bo tožil in si nakopal sitnosti. Velikokrat pa izplačevalec denar ima, toda z izplačilom se mu ne muči, dokler delavec, ki je denar zaslužil, ne postane preveč siten. Tako izplačevalcu denar leži v banki in mu tečejo obresti ali pa ga uporablja kot obratni kapital.

Podobno je s tako imenovano »retroaktivnostjo« zakonov ali predpisov, ali po slovensko rečeno z njihovo veljavnostjo za nazaj. Navadno se namreč zgodi, da zakon ali predpis, če zahtevata izplačilo od ustanove ali podjetja oziroma pravne osebe, ne velja za nazaj. Velja pa, če je žrtev posameznik, to je »fizična oseba« ali podjetje.

Zdaj bodo tisti občani, ki so zaslužili v preteklem letu več kot dva milijona, morali za tekoče leto plačati akontacijo, drugače jih bodo kaznovali z denarno kaznijo in obrestmi. Toda če v tem letu zaradi raznih razlogov (bolezni, nestimulativnosti itd.) ne bodo zaslužili toliko, bodo najbrž morali precej dolgo čakati, preden jim bodo preveč izplačane prispevke vrnili... najbrž veliko dlje kot osem dni... MP

- vsak dan — najnovejše vesti iz vsega sveta
- vsak ponedeljek — obširna športna poročila in družinska stran za žene in matere
- vsak petek — posebna priloga z radijskim in televizijskim sporedom
- vsako soboto — 12 strani »priloge za konec tedna« reportaže — romani v nadaljevanjih — mali oglasi

VSAK DAN
V VSAK DOM

DELO

Dogodki tedna

Izvršni komite CK ZKJ je obravnaval aktualna družbeno politična vprašanja ter nadalje priprave za IX. kongres ZKJ. Med pripravami za IX. kongres so že poslali v javno razpravo teze o nalogah ZKJ pri nadaljnji izgradnji samoupravnih družbeno ekonomskih odnosov, načrt statuta ZKJ in poročilo CK ZKJ o delu med VIII. in IX. kongresom.

Sekretariat CK ZK Slovenije je na svoji seji razpravljal o aktualni politični situaciji in o politični akciji ZK pred IX. kongresom ZKJ. Sejo je vodil sekretar sekretariata inž. Andrej Marinc. V razpravi so ugotovili, da so politične razmere relativno ugodne. Čutiti je večjo stabilnost in pri ljudeh je več zaupanja v nadaljnji družbeno politični in ekonomski razvoj. Zaslugo za to je pripisati ekonomskim in političnim razlogom.

V Sarajevu je bil V. kongres ZK Bosne in Hercegovine, ki se ga je udeležilo 612 delegatov. Ti so predstavljali več kot 131.000 članov ZK v BiH. Od skupnega števila delegatov je bilo 285 Srbov, 186 Muslimanov, 122 Hrvatov in 19 pripadnikov drugih narodnosti. V imenu CK ZKJ se je konference udeležil Edvard Kardelj. Razprava se je razvijala predvsem o gospodarskem in družbenem razvoju republike BiH. Za novega predsednika CK je bil izvoljen Cvijetin Mijatović, za sekretarja pa Nijaz Dizdarević.

Na povabilo francoskega premiera Couva de Murvilla je odpotovala v Pariz jugoslovanska delegacija, ki jo vodi predsednik ZIS Mika Špiljak. Namen delegacije je: razširitev gospodarskega sodelovanja obeh držav. Couve de Murville je dejal: »Francija in Jugoslavija, deželi, ki sta si tako blizu, morata razvijati svoje odnose na vseh področjih, to pa v lastnem interesu, v interesu Evrope in miru na svetu.« Špiljak pa je poudaril: »Odnosi med Francijo in Jugoslavijo se kot rezultat politične volje njenih vlad pozitivno razvijajo. Po mnenju Jugoslavije so vsi pogoji, da bi se ti odnosi razvijali še hitreje in vsebinsko še bolj bogato.«

Na Češkoslovaškem se je končala razprava okrog Smrkovskega in njegovega mesta predsednika skupščine. Po novi federativni ureditvi ČSSR se bo parlament sedaj delil na dva zbora: zbor prebivalcev in zbor narodov, ki bosta imela vsak svojega predsednika, istočasno pa obstaja tudi predsedstvo parlamenta, ki bo imelo štirideset članov (dvajset Čehov in dvajset Slovakov). Sedaj je Smrkovski predsednik skupščine, njegovo mesto bo prevzel Slovak Peter Colotka, Smrkovski pa bo postal podpredsednik in bo istočasno predsedoval ljudskemu zboru, zboru narodov pa bo predsedoval slovaški poslanec Dalibor Hanes. Prezidijske skupščine je imenoval novo češko vlado, ki ji predseduje Stanislav Rázl, v vladi sta dva podpredsednika in osemnajst ministrov. Vlada je sestavljena predvsem iz mlajših ljudi in predvsem iz strokovnjakov za posamezna področja.

Svedska je kot prva zahodnoevropska država priznala Severni Vietnam. Sklep o tem so objavili pred dnevi, znano pa je, da se švedska vlada že od leta 1965 čedalje bolj zavzema za ureditev vietnamskega vprašanja. Švedski veleposlanik v Pekingu bo akreditiran tudi v Hanoi.

V Londonu je bila konferenca političnih voditeljev 28 držav Commonwealtha, ki jo je vodil britanski premier Wilson. Razen štirih vodijo vse delegacije šefi držav ali vlad. Na konferenci se je pokazalo, da Commonwealth v 130 letih obstoja ni bil tako razcepljen. Nekatere članice so dale tik pred konferenco vedeti, da ne vidijo mnogo koristi od obstoja britanske skupnosti narodov. Na dnevnem redu konference je bila tudi razprava o rodezijskem vprašanju. Vodja nigerijske delegacije Awolowo se je že v začetku uprl temu, da bi sprejeli na dnevni red problem državljanske vojne v Nigeriji. Pred palačo Marlborough v Londonu, kjer je bila konferenca — le-to so stražile močne policijske sile — pa so se zbrali demonstranti s transparentom: »Biafra je britanski Belsen!« Zahtevali so nujno pomoč za sestransko prebivalstvo Biafre, kamor letala RK s hrano ne letijo več. Znaki negodovanja proti Commonwealthu so se pokazali že na glasovanju o Gibraltarju v OZN. Dvanajst članic Commonwealtha se je glasovanja vzdržalo ali pa je glasovalo proti Veliki Britaniji.

Sodniki za prekrške v Tetovu so doslej kaznovali 79 oseb, ki so se bile udeležile demonstracij v tem mestu 22. in 23. decembra lani. Obsodili so jih od osem do 30 dni zapora. Zaradi udeležbe v demonstracijah in dejavnosti proti narodu in državi so sprožili postopek še proti 15 pripadnikom albanske narodnosti, v glavnem prosvetnim delavcem, zdravnikom, študentom in drugim izobražencem.

Nixonova odločitev, da je za vodjo ameriške delegacije v Parizu imenoval Cabota Lodgea, ni bila ugodno sprejeta v delu ameriških političnih krogov. Lodge je bil namreč dvakrat veleposlanik ZDA v Vietnamu in tesno povezan s politiko širjenja vietnamske vojne. Medtem je bojda sajgonški režim privolil v to, da potekajo pogovori o Vietnamu za »okroglo mizo, toda s pogojem, da predelijo mizo z »pravno črto«, kar naj bi pomenilo, da se pogajata »dve strani«, ne pa štiri. To je doslej že enajsta »formula«, s katero je prišel na dan sajgonški režim zastran pogajanj v Parizu.

Zavoljo očitkov po nedavnem izraelskem napadu na bejrutsko letališče, je odstopil libanonski premier Abdallah Jafli. Sedanja vlada sestavljajo le štiri osebe, ustanovljena je bila oktobra lani po vladni krizi. Odstopil je tudi obrambni minister Oveini. Njega je napadel minister javnih del Ode, ki se je tudi uprl splošni vojaški obveznosti v Libanonu, češ da bi bila predraga in ne bi okrepila obrambne moči dežele. Obrambni minister je odstopil prav v času, ko bi morali poklicati pod orožje sto tisoč libanonskih fantov in deklet in ko študentje demonstrirajo, ker ni bilo odpora proti izraelskim napadalcem. Novo vlado naj bi sestavil bivši premier Rašid Karamé.

Francoska vlada se je odločila, da ustavi dobavo orožja in vojaškega materiala Izraelu. Ta odločitev je vzbudila med arabskimi državami neprikrito veselje, medtem ko je izraelsko zunanje ministrstvo uradno reagiralo na odločitev Pariza, kot na »enostransko in arbitrarno prekinitev pogodbe med dvema državama«. Izraelsko sporočilo pravi, da se je Pariz odločil za to z željo, »da bi škodoval obrambni moči Izraela in njegovemu boju zoper nenehno sovražno in agresivno arabskih držav«. Tudi židovske organizacije po svetu napovedujejo splošen bojkot Francije.

V Zahodno Nemčijo je prispela prva skupina 12.000 ameriških vojakov, ki bodo sodelovali na manevrih blizu češkoslovaške meje. Namen teh manevrov Reforger 1 je, da preverijo tehnične možnosti za hitro premestitev čet po zračni poti iz ZDA v Evropo. V resnici se vračajo ameriške čete, ki so jih lani zaradi češkoslovaških prihrankov odpoklicali iz Zahodne Nemčije v ZDA, a jih še vedno prištevajo k ameriškim silam v Evropi. Jedro manevrov bo od 29. januarja do 4. februarja, na katerih bodo uporabljali bojno strelivo in bombe. Proti manevrom NATO so ostro reagirali v Pragi in Moskvi in ugotavljajo politični značaj teh manevrov, medtem ko je ameriški general Westmoreland izjavil, da so te manevre »planirali že pred 21. avgustom« in da »niso v nobeni zvezi s političnimi in vojaškimi spremembami v Češkoslovaškii. Blizu Češkoslovaške meje da bodo manevri zato, ker je tam »zemljišče edino primerno«.

Nadaljnje izboljšanje invalidske zakonodaje

V zvezni skupščini so konec lanskega leta sprejeli zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih. V tem zakonu je sicer precej sprememb, ki vse več ali manj izboljšujejo dosedaj veljavno invalidsko zakonodajo, vendar pa so v njem najvažnejše tele nove pridobitve.

Omiljeni so pogoji za pridobivanje pravice do zvišane družinske invalidnine. Po novem zakonu lahko uveljavijo pravico na zvišano družinsko invalidnino tisti starši in vdove padlih borcev, ki nimajo več živih otrok, ne glede na to ali so jih prej imeli in kako so umrli. Se več. Tudi če so padli imeli otroke, pripada zvišana družinska invalidnina staršem ker vnuki ne predstavljajo ovire za zvišano družinsko invalidnino. Ne gre prezreti niti tega, da pripada taka invalidnina tudi tistim staršem, oziroma vdovam padlih borcev, če so živeči otroci povsem nesposobni za pridobitno delo.

Pravica na zvišano družinsko invalidnino je razširjena tudi na starše in vdove tistih borcev, ki so umrli pred 16. majem 1946 zaradi ran, poškodb ali bolezni, ki so jih dobili med vojno.

Dosedanja zvišana družinska invalidnina, ki je znašala 100 dinarjev, se zviša na 150 dinarjev mesečno.

Z novim zakonom je urejen tudi položaj vdov umrlih invalidov I. in II. skupine, ki so prejemale dodatek za nego in tujo pomoč. Ta dodatek je znašal doslej 524,30 di-

narjev. To pa je sedaj najvišji znesek, ki ga bodo prejemale vdove po invalidih I. in II. skupine, ki so ta dodatek prejemale. Če pa ima upravičenka do te družinske invalidnine dohodke, ki se upoštevajo pri določanju družinskega dodatka, se ta dodatek odmeri v višini razlike med delom dohodka, ki odpade na uživalca in višino dodatka za nego in tujo pomoč.

Pomembna novost v novih spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih je zvišanje osebnih invalidnin za 15 odstotkov.

V nadaljnjih določenih pristojnosti zakona gre še za prenos določenih pristojnosti na republike, ker pa je pri nas v glavnem že zajeto v republiškem zakonu o vojaških in vojnih invalidih.

Vsa določila tega zakona začnejo veljati 1. januarja 1969.

Nove osebe invalidnine in zvišane družinske invalidnine bodo preračunali in nakazali občinski organi sami. Toda vdove po invalidih I. in II. skupine, ki so prejemale dodatke za tujo pomoč, morajo s posebno vlogo prijaviti in uveljaviti svojo pravico do tega dodatka. Isto velja tudi za tiste starše in vdove padlih borcev, ki so s temi spremembami in dopolnitvami zakona o vojaških vojnih invalidih pridobili pravico do zvišanja družinske invalidnine v višini 150 dinarjev mesečno.

Vsem tistim, ki bodo v treh mesecih vložili svoje zahteve, gredo novi prejemki od 1. januarja 1969

dalje. Vsem tistim, ki pa bodo te prijave vlagali pozneje, gredo prejemki šele od prvega prihodnjega meseca po vložitvi prijave.

Pri vsem tem pa ne gre prezreti, da se vsa navedena določila nanašajo tudi na upravičence po zakonu o mirovnih vojaških invalidih.

V. M.

Posnemanja vredno razumevanje

Predstavnik krajevne organizacije ZZB Bršljin pri Novem mestu se je oni dan oglasil pri direktorju tovarne Novoteks ing. Avgustu Fajfarju. Krajevna organizacija kani letos razviti svoj prapor, pa bi radi pomoč, v denarju, seve. V imenu organizacije je zaprosil predstavnika tovarne za pokroviteljstvo pri razviti prapora. Tovariš Fajfar je brez pridržka obljubil, da se bo pri organih samoupravljanja zavzel za ugoditev prošnji krajevne organizacije ZZB. Pa ne le za razviti prapora. Podrobno se je zanimal za probleme borcev na tem območju in delo krajevne organizacije ter obljubil vsestransko pomoč organizaciji pri njenem delu, rekoč, da je to dolžnost ne le vsake delovne organizacije, temveč vsakega občana. Vse kaže, da bo kolektiv tovarne Novoteks prevzel patronat nad krajevno organizacijo ZZB Bršljin. Da bi bilo sodelovanje med kolektivom in organizacijo čimbolj plodno, so izrazili željo, da bi bil član novoteksovega kolektiva član upravnega odbora krajevne organizacije. To ne bo težko uresničiti, saj je med kolektivom tovarne precej članov ZZB.

Lepo bi bilo, če bi tako razumevanje do borcev in njihovih problemov pokazale tudi druge delovne organizacije. Mnogotere zadeve bi lahko rešili s skupnimi napori in dogovori. Odpadla pa bi tudi marsikatera kritika z ene ali druge strani, ker bi bile obe strani vsaj seznanjeni s problemi obojih. Naj še povem, da je ing. Fajfar mlajši človek.

PETER ROMANIČ

Poizvedbe

Po dolgih letih se obračam na nekdanje partizane, ki so se bojevali na Dolenjskem in kdaj prišli na Čatež pri Veliki Loki. Morda se kdo izmed njih spominja kmeta Primoža Peterleta s Čateške gore. To sem jaz! Pri meni so partizani nešteto krat počivali, utrjeni od bojev in pohodov. Prav vse sem dal za naše borce, doživljal strah, pomanjkanje in preganjanje. Nikoli nisem nič zahteval in tudi nič dobil, srečen sem, da sem dočkal svobodo in da je zmagala pravica.

Zdaj sem že dlje časa bolan in ne morem več sam iz hiše. Tudi delati več ne morem, pa tudi dva moja otroka sta nesposobna, da bi živela sama.

Zato prosim vse partizane, ki se me spominjajo, naj me kdaj obišejo.

PRIMOŽ PETERLE

Dne 10. aprila 1941 so me pri Lepoglavu na Hrvaškem kot vojaka 1. kolesarskega bataljona iz Ljubljane ujeli Nemci skupaj s celo četo. Kmaku so nas odpeljali v taborišče Luckenwald pri Berlinu. Leta 1942 so me premestili v taborišče Wall, verjetno nekje na Brandenburškem. Naslednje leto so me premestili v taborišče Döhlen na Brandenburškem. Od tam se spominjam Alojza Tratnika iz Vrhpolja pri Kamniku, Franca Baša iz Trojice v Slovenskih goricah, iz Walla pa Jožeta Omana iz okolice Kranja. Ta je bil pristaš KP ali celo član. Iz Luckenwalda pa se dobro spominjam Roka Šalamona iz Dolenje vasi pri Boštanju, s katerim sva bila skupaj ujeta.

Prosim vse navedene tovariše, naj mi sporočijo svoje naslove, ker potrebujem priče za ureditev delovne dobe.

Justin Mlakar, Hudobrezje 19, pošta Studenec pri Sevnici ob Savi

Nove pokojnine vojaških upokojencev

O tem, da je zvezna skupščina sklenila valorizirati pokojnine vojaških upokojencev, smo že poročali. Danes pa priobčujemo tabelo novih pokojnin.

Čin razred	Nosilec Partizanske spomenice 1941 (100 % od plače)	85 % od plače
armadni general	3300	2805
general-polkovnik	3300	2805
general-podpolkovnik	od 3250 do 3300	od 2762 do 2805
general-major	od 2750 do 2950	od 2337 do 2507
polkovnik	2100	1785
podpolkovnik	1820	1547
major	1655	1406
kapetan I. razreda	1470	1249
kapetan	1800	1105
poročnik	1190	1011
podporočnik	1080	918
zastavnik	1235	1049
starejši vodnik I. razreda	1132	962
starejši vodnik	1052	894
vodnik I. razreda	920	782
vodnik	860	731

Če je vojaški upokojenec imel ob upokojitvi ali ob prevedbi tudi položajni dodatek oziroma položajni dodatek ali položajno plačo višjega čina, mu poleg pokojnine, navedene v tabeli, pripada še del pokojnine, ki se ponovno določi po položajnem dodatku, ki se za vsak čin oziroma razred posebej določa.

Skupna pokojnina vojaškega upo-

kojenca ne more biti višja od 3300 dinarjev za nosilca »Partizanske spomenice 1941« oziroma 2805 za upokojence, ki niso nosilci spomenice. Vojaškim upokojencem, ki nimajo pravice do polne pokojnine, gre ustrezni del pokojnine, ki jim je odrejena po letih pokojninskega staža.

Zvišane osebnne invalidnine VVI

V zvezi z izboljšanjem invalidske zakonodaje priobčujemo primerjavo novih osebnih invalidnin vojaških vojnih invalidov z dosedanjimi:

Skupina in odstotek invalidnosti	mesečni znesek osebnne invalidnine od 1. I. 1969	do 31. XII. 1968
I (100 %)	762	876
II (100 %)	544	626
III (90 %)	417	480
IV (80 %)	309	355
V (70 %)	219	252
VI (60 %)	136	156
VII (50 %)	92	106
VIII (40 %)	531	611
IX (30 %)	399	459
X (20 %)	265	307

Z novim zakonom ništa zvišana ortopedski dodatek in dodatek za nego in tujo pomoč. Toda zakonska obveznost federacije, da v začetku leta 1969 in z veljavnostjo od 1. januarja dalje zviša ta dva dodatka v skladu z zvišanjem stroškov v letu 1968, ostane še nadalje v veljavi.

Invalidom VIII., IX. in X. sku-

pine, ki prejemale invalidnino enkrat letno, bodo v januarju nakazali že nove invalidnine. Tisti osebnno invalidi, ki pa dvigajo invalidnino vsak mesec na podlagi invalidskih izplačilnih knjižnic, morajo te knjižnice nesti invalidskim referentom občinskih skupščin, da jih jim popravijo in žigosajo.

V. M.

Besede naših dopisnikov

24. december - praznik občine Litija

Litijani že vrsto let slavijo 24. decembra občinski praznik. 24. decembra leta 1941 sta vodila Franc Rozman—Stane in Dušan Kveder—Tomaž II. grupo odredov čez italijansko-nemško mejo z namenom, da se čez Savo prebijejo na Štajersko. Borci so se 24. decembra namestili po hišah v vasi Tisje nad Libergo. Ker so okupatorji kaj kmalu zvedeli, da so na Tisju partizani, so se proti večeru odpravili nadnje. V boju so pretrpeli okupatorji precejšnje izgube. Prebivalce Tisja so potem izselili, domačije pa požgali.

Ker je bila to prva borba partizanov z okupatorjem na litijškem območju, so si 24. december izbrali v Litiji za občinski praznik.

Tudi letošnji občinski praznik — 24. december — so v Litiji proslavili kar najbolj slovesno. Na sam praznik so učenci osnovnih šol obiskali Tisje, kjer sta jim Franta Komelj in Miha Berič pripovedovala o spopadu II. grupe odredov z nemškimi okupatorjem prek sedemindvajsetimi leti.

24. decembra popoldan pa je bila v Litiji slavnostna seja občinske skupščine. Predsednik Stane Vovk je uvodoma pozdravil preživele borce II. grupe odredov, delegacijo Dolenjskega odreda, prav tako pa tudi vse udeležence NOV z litijskega območja.

Potem, ko je 3-članska delegacija odbornikov občinske skupščine Litija odnesla venec k spomeniku padlim borcem, je govoril o pomenu litijskega občinskega praznika Jože Dernovšek, sekretar medobčinskega sveta ZKS Ljubljana — okolica. Med drugim je dejal:

»Vsako leto proslavljamo zgodovinske dogodke naše slavne preteklosti. Ne spominjamo se jih le kot nekega pretečenega obdobja iz minule zgodovine, ampak iz njihove življenjske moči črpamo nova spoznanja in človeške vrednote za današnji ter jutrišnji dan. Ni namreč dovolj biti samo ponosen na prehojeno revolucionarno pot, še važnejše je, da na doseženih rezultatih, izkušnjah, spoznanjih in uspehih gradimo našo socialistično družbo in samoupravni sistem.«

Predsednik Stane Vovk je nato sporočil udeležencem slavnostne seje, da je skupščina občine Litija podelila 12. decembra 1968 domicil Dolenjskemu odredu in na zastavo le-tega pripel spominski znak. Avgustu Žitniku, predsedniku odbora Dolenjskega odreda, pa je izročil listino s sklepom o podelitvi domicila. Avgust Žitnik je v imenu odbora, borcev in starešin Dolenjskega odreda čestital udeležencem slavnostne seje k doseženim uspehom. Poudaril je, da je skupščina občine Litija podelila Dolenjskemu odredu domicil prav v času, ko slavi 25-letnico ustanovitve. Posebej je naglasil, da bodo borci Dolenjskega odreda skušali uveljaviti predvsem naslednji dve nalogi: v sodelovanju z občinskimi organizacijami Zveze združenj borcev NOV, kjer ima odred domicil, še naprej obujati revolucionarne tradicije in prenašati borbene izkuš-

nje na mlado generacijo in do leta 1970 pripraviti zgodovino Dolenjskega odreda (kratka kronika o dejavnosti Dolenjskega odreda v NOV pa je že izšla!) Predsedniku litijske občinske skupščine Stanetu Vovku pa je izročil ob koncu pozdravnega govora miniaturno zastavico Dolenjskega odreda.

-M-

Spomenik v Radovljici

V Radovljici so v spomin padlih na Jelovici postavili v park poleg hotela »Grajski dvor« lep spomenik. Na njem piše, da je tu pokopan narodni heroj Jože Gregorčič z 71 na Jelovici padlimi partizani.

S skupščine ZB Krmelj

Združenje šteje le 33 članov, skupščine pa se jih je udeležilo 22. Zbrali so se 15. decembra in največ razpravljali o stanovanjskih zadevah. V preteklosti je 9 članov zaprosilo za posojila za popravila v skupnem znesku 43.000 dinarjev, vendar bodo odobrili komaj desetino toliko. Prav tako niso zadovoljni s počasnim reševanjem prošenj za zdravljenje invalidov in borcev.

Glede civilne zaščite so bili člani mnenja, da je o njej vse preveč govorjenja, premalo pa stvarnega

dela. Zato bo ZB skupaj s SZDL organizirala več predavanj.

Na skupščini so tudi grajali obnašanje dela borcev, ki jim niso več mar ne proslave ne sestanki, ker so pozabili, kdo jim je omogočil sedanje blagostanje. Predstavniki SZDL pa je ožigosal tiste, ki blatijo borce.

Leta 1968 je ZB organizirala žalno svečanost ob 25. obletnici ustrelitve talcev v Krmelju. Toda okoli spomenika je večkrat polno smeti in bi morali okolico urediti.

Izvolili so nov sedemčlanski odbor, ki bo skušal pritegniti nove člane, nabaviti pisalni stroj ter najti primeren prostor za sestanke, razen tega pa se bo trudil izvrševati tudi druge naloge ZB.

BORIS DEBELAK

V Dražgoše cesto in spomenik

Kot vsako leto so tudi letos v spomin na dražgoško bitko priredili več proslav. Najbolj značilna je bila pohod učencev več osnovnih šol v Dražgoše, kjer bodo poslušali pripovedovanje preživelih udeležencev bitke.

V Dražgošah pa je znova oživela želja po spomeniku, ki bi ustrezal pomenu dražgoške bitke. Vendar najbrž ne bodo gradili velikega spomenika, ampak cesto z Jamnika do Dražgoš. Ta bo spominjala na partizanske poti, obenem pa bo služila gospodarstvu in turizmu, saj bo najkrajša zveza med savsko in Selško dolino.

Le na travniku pod Bičkovo skalo bodo najbrž postavili večje spominsko obeležje, na skali pa brnast kip mitraljezca v spomin na junaški Bičkov podvig.

Tak je predlog in vaščani ga bodo najbrž sprejeli. Sami so že zbrali okoli 130.000 dinarjev v denarju, nekaj pa tudi v gradbenem materialu. Veliko pomoč in spodbudo pa pričakujejo od medobčinskega koordinacijskega odbora, ki ga sestavljajo zastopniki vseh občinskih odborov ZZB gorenjskih občin.

K. M.

Zbor ZB v Sevnici

Sestali so se konec lanskega leta v gasilnem domu. Članov je 340, skupščine so se udeležili tudi predsednik občinske skupščine, predsednik sveta za narodno obrambo in sekretar občinske konference ZKS.

Ena izmed največjih odlik dela sevniskega ZB je bilo naglo reagiranje ob dogodkih na Češkoslovaškem. Takrat je ZB med prvimi organizacijami pokazalo pripravljenost sodelovati v pripravah za vseljudsko obrambo.

Nadalje so sodelovali pri proslavi ob odkritju spominskega doprsnega kipa narodnemu heroju Aloj-

zu Kolmanu-Maroku, pri »Kurirč-kovi pošti« in pri podeljevanju pomoči za šolanje iz sklada Dušana Kvedra-Tomaža pri občinski skupščini.

Za nadaljevanje tradicij

Vse od leta 1946 so med 9. in 12. januarjem slavili obletnico bitke v Dražgošah, od leta 1958 dalje so prirejali tudi smučarske tekme »Po stezah partizanske Jelovice«. Dokler je bil v Kranju okraj, je ta plačeval večino stroškov, po ukinitvi okrajev pa se je obseg prireditve zmanjšal. Naslednja leta so začeli vzporedno prirejati v Bohinju spominski tek za pokal Tomaža Godca, na Lancovem tek za šolsko mladino, v Kropi tekmovanje v skokih, v Selcih senkaške tekme in v Železnikih nočni slalom. V letih 1960 do 1962 so stroške prireditve krile vse gorenjske občine, predvsem pa kranjska. Organizatorji tekmovanj so začeli podpirati predlog, naj bi organizacijo prevzela škofjeloška občina, denarno pa naj bi ji pomagale še nadalje druge gorenjske občine. Počasi je začelo kazati, da bodo vse te prireditve zamrle zaradi denarnih težav. Lani sta prispevali samo še škofjeloška in radovljjska občina.

Pomen dražgoške bitke in Jelovice za razvoj partizanstva pa nas obvezuje, da nadaljujemo s tekmovanji. Zato bi bilo prav, če bi tudi druge gorenjske občine sprejele odlok o prispevku zanje tako kot nameravajo narediti na Jesenicah. Tam je o predlogu odloka že razpravljal svet za šolstvo, prosveto, kulturo in telesno vzgojo, 27. decembra je občinska skupščina odlok tudi sprejela.

BRANKO BLENKUS

Spominska svečanost v Polju

Dne 7. januarja 1969 se je zbralo na pokopališču v Polju več nekdanjih borcev za severno mejo iz let 1918—1919, da počaste spomin na ta dan pred 50 leti padlega tovariša, poročnika Pavla Sirmika. Žalne svečanosti so se udeležili dijaki in dijakinje iz 6. razredov tamkajšnje šole pod vodstvom svojih učiteljev.

Tajnik rep. odbora Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo tov. Kristan je orisal lik pokojnega junaka Sirmika, ki je, da bi zaščitil svojega poveljnika, gen. štabnega majorja Alfreda Lavriča, padel pod sovražnikovimi kroglami, medtem ko je bil major Lavrič težko ranjen in ujet.

Nato so učenci šole v Polju počastili spomin svojega rojaka z zborni recitacijo ter recitacijo pesmi pokojnega generala Rudolfa Maistra-Vojanova.

Kratka in pristrčna žalna svečanost je bila dokaz, da borci za severno mejo niso pozabili svojih soborcev, ki so žrtvovali svoja življenja za domovino, pokazala pa tudi, da mladina zna ceniti svoje prednike, ki so se borili za pravične meje, tedaj, ko so voditelji na-

roda in državniki tedanjega časa izgubili glave in čakali, da jim jih bo dal veliki Wilson, tedanji predsednik ZDA. Bivši borci za severno mejo pa tudi danes dobro vedo, da bo le to naše, kar si bomo z delom svojih rok zaslužili, in to naj bo tudi smernica naši mladini, ki naj sledi zgledom svojih prednikov.

F. K.

Predavanje za člane ZROP v Ilirski Bistrici

Kakor vsako leto so tudi letos pričeli v občini Ilirska Bistrica, h kateri spadajo tudi vasi Zabiče, Jelšane, Podgrad, Knežak in Prem, izvajati delovni program za rezervne oficirje in podoficirje. Program je sestavljen iz predavanj z vojno tematiko, predavali pa bodo starešine iz ilirskobistriške garnizije. Začel se bo tudi tehnični zbor, na katerem bodo udeleženci seznanjeni z novo oborožitvijo in tehniko v JLA. ZROP je za vse svoje člane uvedlo tudi streljanje z ostrimi naboji in to dvakrat na leto!

PETER NIKOLIČ

Priznanje rezervistom

Na predlog združenja ZROP škofljanske občine so ob letošnjem dnevu JLA v program prireditve tamkajšnje garnizije vključili tudi slovesno priznanje 26 rezervnim oficirjem in podoficirjem za njihovo požrtvovalno delo na terenu. Na slovesnosti, kjer so bili predstavniki garnizona, občinskih organizacij in oblasti, so enaindvajsetim podelili napredovanja v višji čin, pet pa jih je bilo pohvaljenih.

Ob tej priložnosti so ugotavljali, da so združenja ROP v zadnjem času dokaj oživela z različnimi oblikami dejavnosti. Tako so na zadnjih predavanjih v Železnikih in v Gorenji vasi zabeležili nad 90-odstotno udeležbo in le nekaj manj v Škofji Loki, več kot 80 odstotkov jih je naročenih na Vojaški informator, pri zadnjem testiranju so dosegli na območju občine povprečno oceno 3,90, kar je tudi dobro.

Taka, živahnejša dejavnost v vrstah rezervistov pa je nedvomno, vsaj delno, tudi rezultat boljše organizacije. Za predavanja, na primer skrbj posebna podkomisija. Vsem članom so poslali v pregled in v odobritev celoten seznam predavanj pred to sezono, ki so jih potem vrnili s svojimi pripombami in podpisi. Usposobili so svoj predavateljski kader, ki skuša vsako tematiko čim poljudneje in zanimiveje podajati, za medsebojno spoznavanje so priredili jeseni dvodnevni izlet po zanimivih partizanskih krajih Notranjske, Dolenjske in Bele krajine. Iz te dejavnosti rezervnih oficirjev in podoficirjev pa veje tudi odmev letošnjih dogodkov v svetu, ki narekuje dolžnosti pri morebitni obrambi domovine.

K. M.

Ob tabornem ognju

Tovariš Jože Laznik, ki je v svojem nedavnem pismu spregovoril o (ne)enakosti, je najbrž mislil, da njegovega pisma ne bomo objavili. No, kakor vidi, smo ga objavili v celoti (1. št. »TV 15«, st. 14), čeprav ga je pisal v nekakšni »sveti jezi« in ga na koncu zabelil s stavkom, ki smo ga izpustili, da lahko danes začnemo z njim.

»Zdaj mi je pa vsega dosti, zato odpovedujem vaš list«, je zapisal. Njegovo odpoved smo vzeli na znanje in jo sporočili naši upravi. Pri tem se nismo mogli znebiti občutka, da je tovariš Laznik do nas krivičen, kakor je vsaj delno krivičen tudi do družbene stvarnosti.

Smo mar mi v uredništvu krivi, da se je razjezil, ker vidi okoli sebe toliko reči, ki mu niso po volji? List mu lahko kvečjemu pomaga, mu odgovori (brezplačno) na razna vprašanja, ga razvedri itd. Čemu torej stresti vso ihto na časnik, katerega uredništvo si na vse načine prizadeva, da bi ustreglo svojim naročnikom?

Naj tovariš Laznik ne misli, da smo tudi mi nanj jezni. Prav je, da je napisal, kar ga teži, njegova izpoved je odkritosrčna, le da je v nekaterih ozirih malo prenapeta. Predvsem nas moti njegova težnja po taki

enakosti, ki je dobila pri nas ime »uravnilovka«. Taka enakost bi bila nesmiselna in bi naš napredek (razvoj proizvodjalnih sil) samo zavirala. Take enakosti ni nikjer, še na Kitajskem ne. Je pa res, da so razlike

„Zdaj mi je pa vsega dosti...“

npr. med plačami delavcev in direktorjev v nekaterih podjetjih prevelike, da znajo nekateri ljudje pri nas spretno obiti pravne in moralne norme ter speljati vodo na svoj mlh, da se marsikje še košati birokracija itd. Ali spricho tega lahko rečemo, da je vse zanič? Nikakor ne, saj na splošno le čutimo drugačen veter: samoupravni organi si prizadevajo, da bi negativni pojavi izginili, in že marsikoga so »postavili na sonce«, če so bili dovolj zreli in sposobni.

Strinjamo se s tovarišem Laznikom, da se nekateri bivši borci ne zmenijo ali vsaj premalo zmenijo za

kmeve, pri katerih so včasih jedli, spali itd. In prav naš list je nič kolikokrat pisal o tem, podčrtaval probleme partizanskih krajev, pozival bivše borce, naj jih obiskujejo, itd.

Ne moremo pa se strinjati z očitkom, da se tisto, kar so borci obljubljali, ni izpolnilo ali vsaj v glavnem izpolnilo. Kaj, če bi se tovariš spomnil, kako je bilo nekoč? Je pozabil, koliko družin na kmetih je bilo res brez kruha, in da marsikje še za sol niso imeli? In kakšno je bilo v primeri z današnjim zdravstveno zavarovanjem? In kdo je sploh šel iz otročne vasi k zdravniku, če je bil bolan? ... Je pa le drugače, kot je bilo nekoč, vsaj za večino ljudi tudi na kmetih!

Prav je, da kažemo na napake in pomanjkljivosti, toda pri tem moramo znati ločiti gnilo od zdravega, ker se nam drugače lahko zaleti!

In še o borcih! Če je komu po krivici priznana dvojno štetje, imajo tisti, ki so o tem prepričani, pravico in dolžnost opozoriti na to pristojne organe. Krivico je treba odpraviti, če je dokazana! Ne verjamemo pa, da je takih primerov toliko, da bi lahko izrekli vsem, ki so o tem odločali, nezaupnico.

Pa brez zamere!

Urednik

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Skrivališče v mrtvaških krstah

27. zima po Dražgošah in Mošenjski planini

»O ja! Kaj se ne bi spomnil! Bilo je nekega mrzlega večera, ko so k nam s konjem pripeljali poln voz prezebljenih in ranjenih borcev. Devet ali deset. Bilo je nekaj dni po tisti dražgoški bitki in tragičnem dogodku na Mošenjski planini, januarja 1942. leta. Tako je pokazalo, povsod mrtvi, ranjeni, lačni in prezebljeni borci, Nemcev pa kot golazni... In kam s temi siromaki v hudi zimi in mrazu, ko nisi bil pred Nemci varen v nobenem seniku, na nobenem skednju.«

Tako je začel ondan pripovedovati 63-letni Franc Benedik v Stražišču pri Kranju, ko smo posedli poleg njegove mizarske delavnice in pokramljali o tistih hudih dneh pred 27 leti.

Dražgoški boj, ki je trajal polne tri dni, je dobil svoje mesto v zgodovini. Celotni otroci se o njem učijo iz šolskih knjig. Toda kaj vse mu je sledilo? Veliko pove že številka, da je bilo skupno pobitih 56 domačinov, druge so izgnali, vas požgali in porušili do temeljev, del junaškega Cankarjevega bataljona so dva dni kasneje obkolili v koči na Mošenjski planini in skoraj vsega uničili. Po vsem tem je bilo mnogo borcev ranjenih, prezebljenih in lačnih, saj v tistih hudi zimi skoraj niso imeli kam. Partizanskih bolnišnic še ni bilo, ljudje so bili povsod prestrašeni, vohunstva in izdajalstva pa povsod preveč. V takih razmerah skrbeti za ranjence in prezeble borce ni bilo lahko. Toda hude stvari se ne pozabijo, kot pravi Benedik. Prisedli so še Oskar Prajsinger, Franc Likozar, Benedikova mama...

Prvo noč so vse borce spravili v Benedikovo mizarsko delavnico in jim postregli, jih prevezali, kolikor so pač znali in zmogli. Toda že pred jutrom so jim morali priskrbeti varnejše zatočišče. Njihova hiša je sicer na samem, na gornjem

Od leve na desno: Franc Likozar, Benedikova mama in Benedik.

koncu Stražišča, kjer se začne gozd prek Jošta, Mohorja do Selške doline. Vendar pa v mizarski delavnici ni bilo dovolj varno, saj je imel Benedik pomočnike, prihajali so ljudje. Spraznili in uredili so podstrešno sobico. Toda komaj dva so spravili tjakaj. Druge so še pred zoro razporedili k Ožboltu v Stražišču, pa dva k Lenartu in Balantovim v Moravče in k Lovretu na Orehek. Kljub toliki nevarnosti, tveganju in težavam se jih ljudje niso branili. Spraševali so le, kako naj jih prevezujejo, zdravijo, kdo bo skrbel za zdravlila. V skrinjah so poiskali stare rjuhe jih razrezali za povoje in obveze, brskali so po zdravniških knjigah, iskali domače »žaybe« in maže... Organizatorji-aktivisti se spominjajo, da so takrat ljudje prevzeli te ranjence in prezeble borce z vso resnostjo in odgovor-

nostjo. Za zdravlila, za nasvete o negi in zdravljenju pa tudi za preglede je bil vedno na razpolago znani, danes že pokojni spomeničar zdravnik Fajtliga.

Kdo in od kod so bili ti borci, kam so zatem odšli, kje so danes? Mama Benedikova, ki je dva izmed njih kake tri tedne oskrbovala in negovala v podstrešni sobi, pravi, da takrat ni bilo primerno spraševati o tem. Niti o »svojih« dveh ni vedela dosti. Ni je niti zanimalo. Njej je bilo takrat dovolj, da sta bila borca proti Nemcem, partizana, ki sta se borila za tiste ideje, ki so prevevale tudi njo. To je bilo dovolj. Za varnost teh dveh borcev, kot se spominjata Likozar in Benedik, so imeli na tem podstrešju vedno pripravljene krste, ki so jih med drugim izdelovali v mizarski delavnici. Če je le bilo kaj bolj sumljivega, so spravili vsakega v eno krsto, pa so bili bolj brez skrbi. Mama, ki je negovala ta dva borca na podstrešju, se spominja le, da je bil eden od teh mlad fant po imenu Tonček Rozman iz Senčurja. Kasneje so ga Nemci zajeli živega v znani okrogeljski jami — seveda je bil ranjen in onesveščen od plina. Nemci so ga poslali na Golnik v bolnišnico, kjer je umrl. Drugi je bil starejši, baje oče več otrok. Več ne vedo o njem. Vsak si je želel čimprej nazaj v partizane. Tam se je počutil varnejšega.

Tudi ko je Stražišče (in celotni Kranj) za pust 1942 pretresla znana Komerdajeva izdaja, niso našli teh borcev, ki so se zdravili. Takrat so zaprli kakih 450 aktivistov OF in sumljivih ljudi. Samo okoli 200 se jih je še vrnilo, večina jih je ostala po taboriščih, med talci in drugod...

Eden izmed njih pa je vseeno doživel pretresljiv konec, česar se spominja Oskar. On je imel kot poštar velike možnosti za razna obveščanja na terenu. (Nemci so ga potem izsledili; po čudežnem naključju se je rešil Drage, tik preden bi moral biti ustreljen, 12. aprila 1942.) Spominja se nekega ozeblega in ranjenega borca, ki so mu na Orehku uredili varnejše zaklonišče v neki jami tik ob Savi. Neki zidar Henrik, ki je pozneje tudi nekje padel, je temu borcu redno nosil hrano v jamo in skrbel zanj, ga zdravil, negoval... Prvo pomladansko sonce leta 1942 je tega borca izvabilo iz jame. Opazili so ga otroci. Razvedelo se je in še preden so ga utegnili spraviti na varno drugam, so prišli ponj Nemci. Ustrelili so ga v Begunjah. Bil je menda reven bajtar, oče več otrok, doma iz Poljanske doline.

Se eno zanimivo je povedal

Oskar. Kot poštar in večš nemščine je imel sprva dokaj zaupanja pri Nemcih. Nekega večera so mu vdrl v hišo. Pri njih pa je bila tudi Mira Svetinova. Zbežati ni utegnila. Oskar jo je hitro spravil v svojo spalnico in v posteljo, strel na mizo kup pošte in hladnokrvno odprl vrata. Pokazali so mu nalog za preiskavo. Oskar je v navidezni brezbriznosti zaprosil samo za to, da bi bili obzirni do bolne žene, ki leži v postelji. Samo površno so odpirali vrata v sobe, se zatem opravičili in odšli. Mira je s pripravljenim samokresom vstala in oba sta se oddahnila.

Take in podobne so pripovedovali ob srečanju pri Benediku. Česar se ni spomnil Oskar, Benedik in njegova žena, je dopolnil Likozar. Spomini na tiste ranjene in prezeble borce po dražgoški bitki so še danes živi. V skrbi zanje se je pokazala humanost novih družbenih odnosov. A ta humanost je bila popolnoma samonikla v vseh poštenih ljudeh. In če bi bilo danes znova potrebno, bi se verjetno oživela znova, morda še v globljem, širšem obsegu.

K. MAKUC

ZAVOD BOREC PRIPOROČA CENJENIM BRALCEM NOVE KNJIGE, KI SO PRAVKAR IZŠLE:

1. NE VDAJ SE, FANT

Avtor, France Križnar, prepričljivo pripoveduje, kako se je kot mlad fant in sodelavec osvobodilnega gibanja spomladi leta 1942 znašel v begunjskih zaporih, nato pa preživel ves pekel nemškega koncentracijskega taborišča Dachau. Pri življenju sta ga ohranili izredna iznajdljivost in neomajna vera v svobodo.

Knjiga ima 285 strani, vezana v celoplatno stane Ndin 32.—

2. CHURCHILL, ROOSEVELT, STALIN

To je diplomatska zgodovina druge svetovne vojne, ki presega opis, navedene v naslovu. Avtor Herbert Feis se je sicer naslanjal izključno na zahodne vire in dokumente, toda v razen redkih primerih v njegovo objektivnost ni mogoče dvomiti. Obravnava in prikazuje številne podatke in dejstva, nov pa je tudi vpogled v manj znane medvojne akcije velikih sil.

Knjiga ima 691 strani, vezana v celoplatno stane Ndin 58.—

3. GESTAPO — ZGODOVINA

totalitarnega režima, zgodovina organiziranega nasilja, s pomočjo katerega si je razmeroma majhna skupina moralnih ljudi prisvojila oblast nad nemškim ljudstvom in hotela zagospodariti vsemu svetu. Je ob enem zgodovina nemških obveščevalnih služb in njihovih medsebojnih intrig, skratka hitlerjevcev, ki za dosego svojega cilja niso izbirali sredstev.

Knjiga ima 479 strani, vezana v celoplatno stane Ndin 45.—

4. UKANA I. in II. del

Najbolj brani in razširjeni roman Toneta Svetine o špijonaži gestapa in obveščevalni službi partizanov na Slovenskem med drugo svetovno vojno.

Knjigi sta vezani v celoplatno. Cena za I. del je 55.— Ndin, za II. del pa 85.— Ndin.

Knjige dobite v vseh knjigarnah, naročite pa jih lahko tudi pri zavodu BOREC, Ljubljana, Beethovnova 10-II.

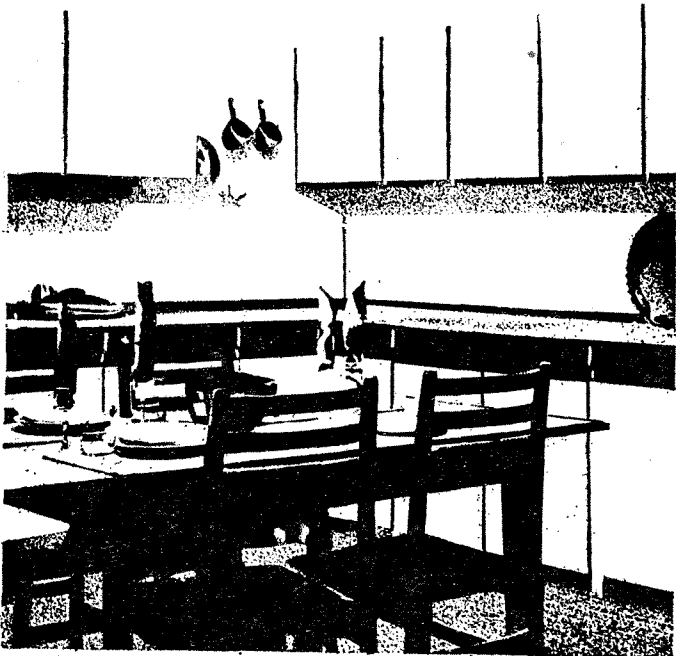
BORCEM,

ki dobe stanovanja
nudimo vso opremo
na
KREDIT
do

1.000.000 SD

brez porokov
in pologa

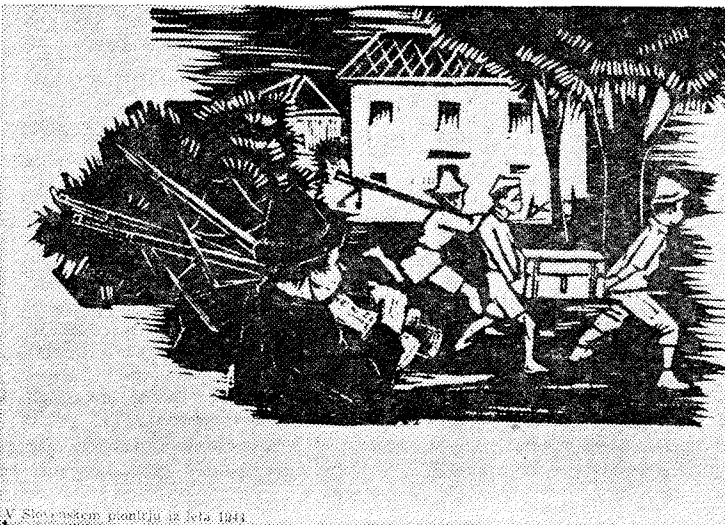

SLOVENIJALES

Poskus ureditve muzejske razstave NOB za mladino

21. decembra je bila v Domu borcev NOV na Črnučah svečana otvoritev preurejene zgodovinske zbirke občine Ljubljana-Bežigrad,

ki predstavlja v novi obliki prvi tovrstni poizkus ureditve muzejske razstave NOB, namenjene predvsem mladini! Da pa bi zbirka slu-

V Slovenskem planju iz leta 1941

žila tudi odraslim, so v njej obdržali večino dokumentarnega gradiva in ga dopolnili z nekaterimi fotografijami iz zgodovine NOB preostalega dela Ljubljane. Temu so dodali še izbor ilustracij iz NOB, napravljenih za otroke in dela otrok samih na temo narodnoosvobodilne vojne. Poleg nekaterih muzejskih predmetov, ki spadajo v okvir te zbirke, so razstavili še nekatere druge, na primer kape različnih uniform, partizanski in okupatorjev denar, primerke partizanske pošte, makete nekaterih objektov... V ilustracijo naj zapišemo še nekaj novosti, ki jih bodo šele uvedli in ki potrjujejo našo ugotovitev, da se je odbor, ki skrbi za zbirko, lotil naloge s posebno prizadevnostjo. Zbirko bodo skušali tehnično dopolniti tako, da bodo lahko otroci prek telefonskih slušalk, ki bodo v razstavnem prostoru, poslušali pojasnila in razlage o razstavnem gradivu. Poprosili pa bodo tudi nekdanje borce, da bodo otrokom — obiskovalcem razstave — govorili o boju za svobodo.

Razstava, na katero opozarjamo predvsem prosvetne delavce, je odprta vsak torek in petek od 3. do 6. ure!

Pisma uredništvu

Zakaj ni imen mojega očeta in brata?

Naša družina je živela pred vojno na Lokvici med Suhorjem in Metliki. Vsi smo sodelovali v osvobodilni vojni razen brata Tone, ki je zašel na kriva pota in končal kot sovražnik. Trije bratje smo bili partizani, oče Martina pa so Italijani ustrelili blizu domače vasi 25. januarja 1943. Brat Martin pa je padel med nemško ofenzivo jeseni 1943 nekje na Notranjskem kot borec 3. čete 2. bataljona Tomšičeve brigade. Skupaj z bratom Ivanom sta odšla k partizanom januarja 1943. Jaz pa sem sodeloval v OF od 1941, toda v Ljubljani, kjer sem bil zaposlen so me Italijani aretirali in internirali v Gonarsu. Ko so nas peljali v Nemčijo, sem blizu Zagreba pobegnil in se priključil 13. proletarski brigadi, nato pa sem bil v 15. slovenski. Za očeta Martina in brata Martina sem dobil spomenici kot za žrtev fašizma oziroma padlega borca. Spomenici je izdal odbor ZB naše vasi.

Nekaj let po vojni so v Metliki postavili lep spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. Med drugim so bila na njem vklesana tudi imena padlih in pobitih z Lokvice. Toda med njimi že vsa leta zamažam iščem imeni mojega očeta in brata. Uradno se sicer še nikoli nisem obrnil na občinski odbor ZZB v Metliki, sem pa večkrat govoril o tem s posamezniki. Toda vse do zdaj brez vsakega uspeha. Naj bi vendar že enkrat vklesali tudi imeni brata in očeta ali pojasnili, zakaj tega ne marajo narediti.

Leopold Bratanič, Ljubljana

O Slovincih v Zagrebu med NOB nismo še nič brali

Ne morem kaj, da se ne bi tudi jaz oglašil v našem listu v zadevi, ki bo morda še koga zanimala.

Sam sem prebral več raznih knjig in redno berem časopise, ki pišejo o naši osvobodilni vojni. Toda nikjer še nisem zasledil, kako je bilo med vojno z zagrebškimi Slovinci. Ali res ni nikogar, ki bi lahko tudi o njih kaj zapisal?

Takoj ko so se vrnilo ustaški emigranti, so navalili na slovensko društvo »Narodna knjižnica in čitalnica« v Zagrebu. Društvo je bilo takoj razpuščeno, toda večina članov se je takoj vključila v NOB.

Nato je nastal mestni odbor OF za Zagreb. Ta mi je poveril opravljanje raznih nalog, že težje naloge pa je dal moji ženi. Ne bi opisoval, kaj vse smo morali prestati. Ni nas bilo malo, toda vse preveč smo izgubili naših ljudi. Zato bi bilo prav, če bi javnost zvedela, kaj vse je žrtvoval slo-

venski človek med vojno v Zagrebu za svobodo. Toda iz raznih krajev kaj beremo, le iz Zagreba skoraj nič razen nekaj malega o zvezah s Kozjanskim odredom.

O pisanju spominov sem govoril s tovarišem Korošcem iz Zagreba. Dejal mi je, da bi se moral zbrati takratni odbor kot nekakšna komisija za pisanje spominov, ki bo zbrala podatke za pisanje. Toda ali je nujno, da to dela ravno komisija? Ali je tudi Tone Svetina uporabljal gradivo kake komisije, ko je pisal »Ukanov«?

Zato mislim, da bi bilo treba nekaj narediti takoj, ne pa čakati. Veliko zanimivega bi zvedeli, če bi te ljudi, katerih imena prilagam, povprašali:

Člani mestnega odbora OF so bili: Beker, študent (naredil samomor v zaporu), dr. Valter pipan (živi v Mariboru), Fran Humar (živi v Novi Gorici), Ferdo Filipič (živi v Mariboru), Miha Korošec (živi v Zagrebu), Andrej Majcen (živi v Ljubljani), dr. Černe in učitelj Vidmar (umrla pred kratkim), Jožica Zorko-Marička (Zdole), Jože Hainz-Janez (umrl), profesor Janez Lovrač in Janez Cuček, kurir (živi v Ljubljani). Imena drugih pa sem na žalost že pozabil. Jože Zorko, Zdole 39, pošta Videm-Krško

Tak pouk zasluži pohvalo

Lani decembra so me prosili, da bi kot udeleženec bitke na Sutjeski prišel k pouku zgodovine na II. osnovni šoli v Celju. Tovarišica Slava Vučajnik je v začetku ure povedala učencem, da bodo obravnavali bitko na Sutjeski, jaz pa sem po precej učnih pripomočih spoznal, da gre za skrbno pripravljeno učno uro zgodovine. Tovarišica Strehovčeva, ravnateljica, je povedala, da tako na tej šoli pripravljajo vse učne ure in da je to njihova stalna metoda.

Nato so na kratko obnovili potek IV. sovražnikove ofenzive. Tovarišica Vučajnikova je pokazala skico bitke ter nadaljevala s pojasnili o bitki na Sutjeski. Med razlago je uporabljala magnetofon s posnetki partizanskih pesmi in album s slikami narodnih herojev, prebrala pa je tudi odlomek iz neke knjige o Sutjeski. Učencem je pokazala tudi posamezne fotografije, učenci so recitirali pesmi, mene pa so poprosili, naj jim povem, kako je bilo na Sutjeski. Nazadnje je učencem priporočila gradivo, iz katerega si bodo lahko izpopolnili predstave o tej odločilni bitki naše revolucije. Šolsko uro so zaključili s petjem partizanskih pesmi.

Bil sem prijetno presenečen nad tako dobro organizirano šolsko uro. Zato sem se tudi odločil napisati članek o tej vzorni uri, ki

je lep primer, kako je potrebno učencem predavati zanimivo. Kot bivšega borca NOV pa me zelo veseli skrb učiteljev, posebno na tej šoli, da bi učenci kar najbolj razumeli veličino naše revolucije.

Vaso Starović, Celje

Naša televizija in narodnoosvobodilni boj

Ceprav je bilo na račun televizijskega programa izrečenih že precej pikrih, lahko rečem, da pravi in izjava svoj program dobro. Zelo sem bil vesel, ko so 20. decembra lanskega leta predvajali prvi slovenski celovečerni film »NA SVOJI ZEMLJI«. Nam, ki smo preživljali to vojno, mnogo pomeni, če se lahko zopet soočimo s časom, ki ga ne bomo nikoli pozabili. Zaradi tega bi želel izraziti programskemu vodstvu televizije kot ustvarjalcem tega filma priznanje. Le nekaj me moti! Vsi vemo, kako važno je, da vidi filme s tematiko narodnoosvobodilnega boja tudi mladina, predvajanje filmov pa je skoraj vedno v poznih večernih urah. Kaj ne bi bilo mogoče predvajati tega filma neko nedeljo popoldne? Upam, da bodo predvajanje zaradi vseh tistih otrok v Sloveniji, ki filma zaradi pozne ure niso gledali, ponovili! Kajti prav je, da naši najmlajši vidijo, kako so se borili njihovi predniki, da življenje ni teklo vedno le v avtomobilih, v vikendih, v blagostanju in da je v življenju še nekaj bolj pomembnega, to je obramba domovine. Mladi imajo vedno svoje vzornike. Nekaterim je to danes James Bond... Kaj ne bi po humanosti, tovarštvu, heroizmu in drugih vrlinah bila lahko le-to tudi partizan Sova ali Orlič? Res je, da mladim ne moreš nič vsiliti. Res pa je tudi, da bi lahko pri tem odigrala ravno televizija zelo veliko vlogo in to mlademu gledalcu in poslušalcu na povsem nevsiljiv način.

Albin Vidmar

Trgovini

BOREC

v Ljubljani, Titova 17
in Mariboru, Partizanska 5

Priporočata cenjenim kupcem:

- vse knjižne izdaje založbe »Borec«
- tedensko nova dela priznanih slovenskih umetnikov
- slikarjev in kiparjev
- dekorativne, umetniško izdelane predmete za opremo stanovanj in uradov
- osebne okrasne predmete za žene in moške, posebno mlada dekleta, po zadnji modi

Pravna posvetovalnica

Pomoč borcem za severno mejo

V eni prejšnjih številčk smo v okviru naše pravne posvetovalnice seznanili naše bralce z določbami novega zakona o varstvu žrtev fašističnega nasilja, civilnih žrtev vojne, žrtev vojnega materiala in njihovih družinskih članov. S tem smo ustregli mnogim, ki so se že dalj časa s pismi obračali na našo posvetovalnico in spraševali, kdaj bo zakon sprejet in kakšne bodo njega bistvene določbe. Istočasno pa se na našo pravno posvetovalnico obračajo tudi nekdanji Maistrovi borci in borci za severno mejo ter sprašujejo kakšne ugodnosti bo novi zakon prinesel njim. Ali bo to drug zakon ali isti, ki si sicer velja za žrtev vojne ali fašističnega nasilja. No, medtem je poleg zakona o zaščiti žrtev vojne, žrtev fašističnega nasilja in civilnih žrtev vojne izšel še drugi zakon, zakon o borbah za severno mejo v letih 1918 in 1919. Ta zakon je bil objavljen istočasno s prejšnjim. Da našim številnim bralcem pojasnimo bistvene značilnosti novega zakona, predvsem pa ugodnosti in priznanja, ki jih daje novi

zakon o borbah za severno mejo, naj na kratko pojasnimo bistvene značilnosti tega novega republiškega predpisa.

Zakon o borbah za severno mejo v letih 1918 in 1919 (objavljen je bil v 37. številki lanskega republiškega uradnega lista), predvsem določa, kdo so tisti, ki se štejejo za borce za severno mejo. Za borce za severno mejo v letih 1918 in 1919 veljajo tisti, ki so v času od 1. novembra 1918 do 1. februarja 1919 vstopili v slovenske prostovoljske vojaške enote, ki so se borile za osvoboditev severnih krajev Slovenije. Seveda so tudi od teh borcev izključeni tisti, ki so bili v času narodnoosvobodilne vojne sodelavci okupatorjev ali njihovih pomagačev.

Kakšna priznanja in kakšne ugodnosti daje novi zakon borcem za severno mejo? Seveda ta zakon ne daje takih pravic kot zakon o žrtvah fašističnega nasilja, ki vsem 100-odstotnim invalidom priznava mesečno denarno pomoč neglede na premoženjsko stanje. Zakon o borbah za severno mejo daje tem borcem predvsem pravico do zdravstvenega varstva kot jo imajo zaposleni delavci, če seveda zdravstvenega varstva ne uživajo že iz kakega drugega naslova. Če so kmetje, pa imajo ti borci za severno mejo enake ugodnosti kot

kmetje borci narodnoosvobodilne vojne po določbah zakona o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev. Borci za severno mejo imajo nadalje vsako leto pravico do ene brezplačne vožnje in dveh voženj s 75-odstotnim popustom na železnici, ladjah in avtobusih. Tisti borci, ki so bili v bojih na severni meji najmanj šest tednov, imajo poleg omenjenih pravic še pravico do nadomestila za stroške letnega dopusta v višini 600 n.din. Tistim borcem, ki so bili poveljniki ali organizatorji slovenskih prostovoljskih vojaških enot in obrambnih položajev v borbah za severno mejo, lahko izvršni svet SRS podeli republiško priznanjino. Vse te pravice in ugodnosti gredo upravičencem od dneva vložitve prošnje, toda najprej od 1. januarja 1969. Najkasneje pa je mogoče te pravice uveljavljati do 31. decembra 1970.

Kdo odloča o teh pravicah in kam se je treba obrniti za njih uveljavljanje? O pravicah borcev za severno mejo odloča občinski upravni organ, ki je pristojen za varstvo vojaških vojnih invalidov in borcev NOB. Toda šele potem, ko dobi mnenje republiškega odbora Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo. Na imenovani občinski organ je treba torej nasloviti tudi prošnje.

Pogovor s črnogledim humoristom

Milan Česnik me je že prej poučil, kaj lahko pričakujemo v Nemčiji. Med Zidanim mostom in Celjem sem prosil stražarja na hodniku, če grem lahko na stranišče. Vozili smo se namreč v posebnem vlaku, ki je bil sestavljen iz potniških vagonov. Prvič je stražar stal pri odprtih vratih in me gledal, drugič me je pustil samega, pa nisem mogel odpreti okna, ker ni imelo jermena. Tretjič sem sklenil: zdaj ali nikoli. Tolkel sem po šipi, pa spet nič. Nato sem s silo odtrgal pokrov s školjke in z njim razbil šipo. Zažvenketalo je kot le kaj. Najbrž so mi pomagali tovariši, ki so peli na ves glas. Nekaj časa sem se peljal, višec z rokami na oknu, in si porezal vse roke. Strah me je bilo spustiti se, ker sem se bal, da bom padel pod kolesa. Končno sem zbral pogum in spustil rob okna. Hudo sem se potolkel po kolenih in obrazu, menda sem ležal kako uro na nasipu in si nabiral moči. Nato sem odšvedral proti Zidanemu mostu, zavil z železnice, skušal priti čez nekakšen most, kar se mi ni posrečilo. Na drugem kraju sem imel več sreče, zavil sem v hribe. Jutro sem dočkal v gozdu. Mahnil sem jo proti zahodu. Izogibal sem se ljudi, spal sem v gozdu in prezebal. Najmanj štiri dni nisem jedel. Nekje nad Litijsko se me je hudo ustrašil neki kmet, toda prav on mi je potem pomagal z latvico mleka in drugo hrano. Roke so se mi zagnojile, imel sem angino. Kmet mi je svetoval, kje naj hodim, da bom prišel v Ljubljano. Savo sem prekoratil po mostu in se vrnil v moje rojstno mesto po Dolenski cesti. Tam sem prisedel na voz z drvmi. V mestu sem prvič videl Italijane.

Ko sem prišel domov, mi je krušna mati povedala, da me išče policija. Najbrž so bili takoj odkrili moj beg in obvestili italijanske oblasti.

Tako sem postal znova ilegalce. Stanoval sem pri raznih znanih. Nekega dne sem na cesti srečal Česnika, spoznala sva se in povedal sem mu svojo zgodbo. Česnik mi je povedal, komu naj se javim, da bom dobil ponarejeno osebno izkaznico, ter me vključil v osvobodilno gibanje. Začel sem delati v varnostno-obveščevalni službi. To se je zgodilo nekako septembra 1941.

Ali ni bilo to pasje življenje?

Pri meni pa je bilo samo uvod v resnično pasje življenje... Novembra 1941, ko je že ležal sneg in so bile racije na dnevnem, bolje rečeno na nočnem redu, so nastale težave glede mojega stanovanja. Skratka, nikamor več nisem mogel. Organizacija mi je priskrbela stanovanje v skladišču takratne Lapajnetove tovarne čistilnih sredstev v Mostah. Toda kmalu je postalo tudi v skladišču nevarno. V tovarniškem dvorišču je bil za čuvaja Lapajnetov Janez, naš človek. Pri službi mu je pomagal velik volčjak, ki je imel svojo vilo, leseno pasjico, prislono na lopo. Volčjakova vila je bila pregrajena z leseno steno in zametana z razno šaro, tako da nihče ni mogel pomisliti, da je za »predsoba« še spalnica.

Tako sem postal podnajemnik pri psu, katerega ime sem na žalost pozabil. Po dvorišču je bilo zmeraj polno Italijanov, pes ni bil preveč hud in vojaki so bili kot kmetje navezani na živali. Zato so pogosto psa prihajali božati, se z njim pogovarjati, tudi krmili so ga.

Za tisto pregrado v pasjici, iz katere sem odtrgal desko, sem imel stanovanje od novembra 1941 do februarja 1942. Tako sem zaživel pravo pasje življenje. Moja spalnica je bila majhna, tako da se nisem mogel stegniti. Pod seboj sem imel nekaj vrac, pokrit sem bil z dvema precej izpranimi odevama. S psom sva si delila bolhe in hrano, ki je Janez ni mogel nositi meni posebej. Včasih se je na videz pogovarjal s psom vpricho Italijanov, obenem pa mi je sporočal novice. Kašelj me je davil, naravno potrebo sem opravljal v škarnicje. Moj gospodar me je večkrat prišel ponoči obiskat in sva spala skupaj ter drug drugega grela. Celo lizal me je od prijaznosti. Oh, če bi bili vedno vsi stanodajalci tako dobri do podnajemnikov, kot je bil moj do mene...

Nekoč me je kuža skoraj pogubil s svojo prijaznostjo. Začel je cviliti in praskati po moji pregraji, zunaj pa je stal vojak. Najbrž se mu je zdelo pasje obnašanje sumljivo, sklonil se je in začel gledati v pasjico. Čez nekaj časa je pes nehal cviliti, poiskal si je kost in jo začel glodati, vojak pa se je naveličal gledati in je odšel.

Kadar sem ponoči moral ven zaradi raznih akcij, so ostali za menoj sledovi v snegu. Zato je moral Janez nekajkrat okoli pasjice, da je zabilisal moje stopinje oziroma pustil v snegu svoje sledove.

Nisem še slišal za psa, ki bi kadil, zato bi bilo sumljivo, če bi se iz pasjice kadilo. Sprva sem kadil kot Turek, da bi se malo ogrel in sprostil živce, nato me je Janez opozoril, da se iz pasjice preveč kadi. Odslej sem manj kadil, pač pa je Janez pogosto zahajal k najini vili, božal psa in kadil, da bi tako prikriil moje kajenje, zlasti pa smrad po dimu.

Počasi sem se pasjega življenja naveličal. Organizacija je tudi sklenila, da tako več ne gre, in mi priskrbela spodobno stanovanje. Toda prvo noč so prihrumeli Italijani. Gospodinja se je silno prestrašila in me začela na kolenih prositi, naj grem. Prese-lil sem se v klet in počakal jutro, nato pa spet k mojemu kužetu, v staro stanovanje.

Podnajemnik pri psu sem ostal vse do svojega odhoda k partizanom 3. februarja 1942...

● Kako je bilo okoli tvojega odhoda?

● Nekaj dni pred odhodom sem odšel za Bežigrad po nahrbtnik in gojzarice. Pridali so mi tudi hektografsko kožo. Imel sem ponarejeno legitimacijo in sem se peljal s tramvajem. Ko sem se vračal, obut v gojzarice, me je nekdo, ki ga nisem še nikoli videl, bolj za šalo kot zares vprašal:

»Hej, kam pa ti? Greš v hribe?«

Niti pomislil nisem, da je takrat pomenilo iti v hribe isto kot iti k partizanom. Res sem bil tak kot kak turist in zato sem menil, da je najbolje, če se tudi izdajam za turista. Na ves glas sem neznanцу potrdil, da grem res v hribe.

»Saj bomo kmalu prišli gor, kar pozdravi jih. Spomladi nas bo kot listja in trave...« je nadaljeval neznanec. »Mrz bo mrz.« Bo že nekako, bomo že prestali, sem mu odgovoril. Stisnil mi je roko, tudi drugi so mi mežikali. Nazadnje sem izstopil.

To ne bi bilo nič posebnega, če ne bi spredaj pri sprevodniku stali trije karabinjerji in če bi se z neznanci poznali...

Ko sem imel že vse nared, da grem, me je na nekem sestanku Bratko Kreft začel spraševati po zdravju. Nazadnje sem zvedel, da ne bo šlo brez zdravniškega spričevala, da sem sposoben prenašati vse napore. Toda kje naj dobim tako potrdilo? Kravarjev Nace me je napotil k dr. Ahčinu. Seveda nisem imel niti pojma, kdo je dr. Ahčin in kaj bom povzročil, ko pridem k njemu. Odšel sem k njemu v ordinacijo in ga prosil za potrdilo, pa tudi povedal sem mu, zakaj ga potrebujem. Mož me je pisano gledal in se izgovarjal, kako nič ne ve o kakšnih partizanih in da takih potrdil ne izdaja. Začel me je tudi spraševati, kdo me je poslal k njemu. Zdal sem se spomnil, da je nekje nekakšna konspiracija, in se začel izmikati. Nazadnje mi je izdal navadno zdravniško potrdilo, da sem zdrav in sposoben za delo. S tem sem odšel na javko.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Vojaška veda in tehnika

Letalonosilka »Dobri človek Rihard«

Znano je, da imajo Združene države Amerike največ letalonosilk. Vseh ladij te vrste je na svetu petinsedemdeset, izmed teh pa jih sedemindeset plove pod ameriško zastavo. To je povsem razumljivo ne samo zato, ker žele ZDA imeti svojo vojno mornarico na vseh svetovnih morjih, temveč so tudi že med zadnjo svetovno vojno ugotovile, kako koristne so lahko te ladje z mnogimi letali na krovu.

Na sliki vidimo letalonosilko »Bon Home Richard«, ki se je zadrževala tudi v Tonkinškem zalivu. Ob tej priložnosti so tudi njena letala sodelovala v bombardiranju vietnamskih položajev.

Lahki kovinski mostovi poljske vojske

Poljska vojska ima posebne lahke kovinske mostove, ki jih uporabljajo motorizirani strelski polki. Napravljene so iz zvarjenih cevi, za kolovoz pa so na cevi pritrjene luknjičaste jeklene plošče.

Mostove te vrste prevažajo na 2,5-tonskih kamionih. Na vsak kamion gre po en element, ki je dolg deset metrov in zložen v okvir, ki ima obliko paralelograma. S tem okvirom je mogoče most kaj hitro »čez glavo« dvigniti in položiti prek ovire. Če je ovira daljša, spno po dva, tri ali štiri elemente. V takem primeru bo skupna dolžina mostu dosegla do 36,5 metra.

Osem tisoč prostovoljcev

Medtem ko pri nas v Sloveniji razpravljamo, če ustanovljamo mladinskih odredov ne pomeni »militarizacije duha in teles« in če s koncepcijo prostovoljskih vojaških enot »ne uveljavljamo gesla: Kdor ni z nami, je proti nam?«, v drugih republikah manj razpravljajo in zato več delajo. Znano je, da imajo na Hrvaškem skoraj 1.000 mladinskih enot s približno 100.000 prostovoljcev in da so v nekaterih republikah nakupili za nekaj stotin milijonov in celo milijard starih dinarjev orožja.

Manj znan, zato pa toliko značilnejši za pripravljenost ljudi na obrambo dežele pa je podatek, da se je v železarni v Zenici izmed 13.500 zaposlenih delavcev kar osem tisoč javilo v enote teritorialne obrambe.

»Res se nam je javilo osem tisoč prostovoljcev,« je rekel generalni direktor Železarne Stan-ko Tomić, »pa še to že v poldrugi uri po objavi po zvočnikih. Seveda smo marsikoga morali zavrniti. Nekateri so namreč imeli vojno razporeditev v operativne enote, drugi pa naj bi opravljal drugačne naloge. Navzlic temu smo večji del prostovoljcev zadržali in iz njih ustanovili delavske in druge enote.«

Partizanski ročni metalci

Južnovietnamski partizanski borci znajo v boju proti mnogo močnejšemu sovražniku uspešno uporabljati najrazličnejša prirodna bojna sredstva, oboroženi pa so tudi z najsodobnejšim pehotnim orožjem. Tako orožje je tudi ročni netržajni metalci kumulativnih granat.

RPG-2, kot je uradna oznaka sovjetskega metalca, je namenjen za uničevanje nasprotnikovih bunkerjev in oklopnih vozil. Kaliber cevi je 40, kaliber mine pa 80 mm. Tehta približno 3 kilograme, uspešno pa obstreljuje do 150 metrov oddaljene tanke in druga motorna vozila, čeprav najboljše rezultate dosega le na razdaljah do 100 metrov. Hitrost streljanja je odvisna od izurjenosti strelca in njegovega pomočnika, vendar običajno znaša štiri do šest min na minuto.

Obrambna vsgoja in ljudska zaščita

Boj za most čez Pivo

Ko je moja desetica 28. maja 1943 prispela do Orašja ob Tari, smo takoj zgrabili za delo: čez reko smo zategnili vrv, zanjo pa privežali čoln. S seboj smo imeli tudi dve muli. Prva je nosila gumijaste čolne, druga pa minersko orodje in razstrelivo.

Medtem je sonce že zašlo za planinske vrhove. Tu, v soteski, kjer orli spletajo svoja gnezda, se zmrachi še prej kot drugje. V daljavi je slišati grmenje topov. Sovražnik se tam z granatami posavlja od brigad, ki se s čelebiških položajev prek Tare umikajo v Črno goro. Obroč okrog naših enot je čedalje ožji, jeklena klešča okrog njih pa se zapirajo.

Glede na to, da ni nobena naša enota pravočasno prispela do nas, smo mi prvi prešli reko. Ena naša mula je ubogljivo preplavala reko, toda druga se ni hotela z desnega brega nikamor premakniti. To je bila tista, ki je nosila

čolne. Vse smo poskušali, vendar je nismo mogli pripraviti do tega, da bi nas ubogala. Nato smo ji čez glavo vrgli še odejo in jo okrog vratu prevezali z vrvjo. Drugi konec vrvi smo privežali za mulo na drugi strani reke. Ko je bilo to storjeno, smo začeli s palicami priganjati obe živali. Tista, ki je bila na levem bregu, je vlekla naprej, ona na desnem bregu Tare pa se je upirala z vsemi štirimi in je ni bilo moč nikamor premakniti.

Tako smo se mučili vse dotlej, dokler se približno dva centimetra debela vrv ni utrgala.

Takrat šele so nastale najhujše težave. Mulovodec Paja je prelaga, da bi neposlušno mulo podrl na tla, ji zvezali noge in jo potem spravil na drugo stran. Kako pa naj jo podremo, ko pa se je razkročila z vsemi štirimi nogami? Z vrvjo smo ji nato zvezali levo sprednjo za zadnjo nogo. Nato so jo štirje potiskali s strani, štirje pa so vlekli za vrv. Medtem ko smo se tako mučili s trmasto mulo, so borci, ki so bili na nasprotnem bregu, pokali od smeha in se valjali po tleh. Po ne-

kajkratnih neuspešnih poskusih smo jo naposled le podrl, jo zvezali, spravili v čoln in prepeljali na drugo stran.

Vso noč, od desetih zvečer do štirih zjutraj, smo bili na poti iz Tarine soteske pred Ružin-hola proti Rudinam, kjer je bilo že mnogo naših borcev, tifuznih bolnikov in ranjencev. Tam smo ostali do šestih zvečer, ko so našemu minerskemu vodu ukazali, naj pohiti k Pivi in tam pri Gornjem Kruševu popravi viseči most. Tega je sovražnik z granatami poškodoval z namenom, da bi tako preprečil prehod naših enot čez Pivo in njihov prodor na Vučevo.

Hodili smo še drugo noč. Ko se je zdnilo, smo prispeli do Pive. Prostor okrog mostu je bil poraščen. Tam je bilo že precej naših borcev, ki so čakali, kdaj bodo lahko šli čez reko. Dejan-sko pa so čakali, kdaj bomo mi popravili most.

To nalogo je dobila moja desetica, medtem ko je desetica Pera Gračanina imela nalogo, naj približno dva kilometra višje, pri Čokovi Lukci, nameče v strugo reke debela, po katerih bi lahko borci

prešli na drugo stran.

Most, ki ga je bilo treba popraviti, ni bil močno poškodovan. Dolg je bil kakih 30 metrov, nad reko pa se je dvigal približno 20 metrov visoko. Širok je bil 80 centimetrov. S strani je imel približno meter visoko ograjo iz prepletenih tanjših žic. Granata ga je zadela na sredi. Eksplozija je razrgala dve deski. Ker pa je bila utrgana tudi neka žica, se je most močno nagnil. Zdravi borci bi še nekako priplezali na drugo stran, nikakor pa ne ranjenci in konji.

Naša naloga je bila, da zategnemo žično vrv, ki je popustila, ali pa da popustimo vrv na drugi strani in tako poravnamo most. Jeklene vrvi so bile pritrjene na debela debela na obeh straneh reke. Od orodja smo imeli le lopate, sekire, krampe in klešče. S tem orodjem si ni bilo kaj prida pomagati, pa smo se vendarle morali lotiti posla. Dokler je bila v dolini megla, je še nekako šlo. Ko pa se je dvignila in se je pokazalo sonce, se sovražnikovim očem ni bilo moč več skrivati. Začel nas je obstreljevati s topovi. Prva granata je padla predaleč, druga preblizu, tretja pa je prav blizu nas. Najprej nas je obstreljeval en sam top, kmalu pa so se mu pridružili še drugi trije iz baterije. Izstrelili so deset salv. Ko so prenehali, smo nekoliko počakali, nato pa spet pohiteli k reki, da bi čimprej opravili svojo nalogo.

Kmalu je bilo poldne, mi pa še vedno nismo mogli popraviti mostu. Ko da bi se šli s sovražnikom slepe miši. Streljal je po nas s topovi, mi pa smo se mu umikali v zaklone. Mostu ni zadel in tudi nikogar izmed nas ni ranil, toda delati le nismo mogli. Mudilo se je nam in sovražniku. Nam zato, da bi bil most čimprej popravljen in da bi naše enote lahko nadaljevale pot na Kučevo, sovražnik pa je želel most podreti in nas zadržati.

Potem ko je sovražnik ugotovil, da s topništvom mostu ne more do živga, se je nadenj spravilo še njegovo letalstvo. Prileteli sta dve »štorkljiki«, njuna pilota pa sta na začela obstreljevati z mitraljezi. Spet smo se morali umakniti v votline poleg mostu. Letali sta se spustili prav nizko nad našimi glavami vzdolž reke. Vsako letalo je odvrгло po dve bombi, toda mostu ni zadela nobena.

O vsem tem, kar se je dogajalo na mostu in okrog njega, smo poročali tudi komandirju našega voda Mušmulu, ta je obvestil še Španca. Kmalu zatem sta oba prišla skoraj do mostu, toda sovražnikove granate so ju prisilile, da se prikrijeta v skalovju. Ko je Španec videl, kakšne so razmere, je ukazal, naj se umaknemo ob reki nekoliko navzgor in začnemo brigado prevažati na drugo stran z gumijastimi čolni.

Najprej smo čez reko zategnili vrv, nato pa takoj začeli prevažati borce na nasprotni breg. V vsakem čolnu je bilo prostora za osem borcev. Vkrcevanje, prevoz, izkrcevanje in vrnitev je trajalo po dvajset minut. To je bilo kar precej. Ni bila lahka zadeva na tako deroči reki držati se za vrv in ob njej pripeljati poln čoln na drugo stran. Kmalu bi se pripetila huda nesreča. V enem izmed čolnov je bil Pero Njogo. Ker se je utrudil, pa tudi zato, ker je imel mokre roke, je za hip spustil vrv in deroča voda je odnesla čoln navzdol. Komandir voda Mušmula se je takoj znašel: borem v čolnu je zavpil, naj bodo mirni, takoj zatem pa je skočil v vodo, zgrabil čoln in ga srečno privelel do brega. Šele potem, ko smo začeli prevažati že drugo skupino, smo se domislili najboljše rešitve: vsak čoln smo privežali na vrv, ki jo je držal v rokah borec na bregu reke. Če bi krmar v čolnu spet spustil vrv, ki je bila zategnjena čez reko, bi čoln potegnil na varno breg, ki je imel rezervno vrv v rokah.

Do mraka smo prepeljali čez reko že vso brigado, ki je potem prenočila pod Vučevim. Tja je po silno težavni poti krenila naslednjega dne.

Rezervni podpolkovnik
MILIVOJE KATIĆ

Fotografija z vprašajem

Za to sliko smo skoraj z gotovostjo prepričani, da je nastala v zimi med 1943. in 1944. letom nekje v okolici Cerknega ali kje v škofjeloških hribih. Le oglejte si hišo in pokrajino, sneg in partizansko obleko. Toda pred katero hišo so se slikali borci in terenske aktivistke, kdaj, iz katere enote so bili borci in iz katere organizacije tovarišice? Vse to pa je potrebno vedeti, da lahko sliko smatramo kot dokumentirano. Zato prosimo, pišite nam, če kdo koga prepozna ali če se sam spomni, kdaj so ga slikali in kje.

Prehrana v naravi

OGNJIŠČE ZA KUHO NA PROSTEM

Za kurišče je treba poiskati kolikor toliko strm del zemljišča. Obrnjeno mora biti proti vetru, da veter podpihuje ogenj in odnaša dim na nasprotno stran od ljudi. Kurišče naj bo čimbolj zaprto, da se toplota čimbolj izkoristi. Pri tem je treba paziti, da ne nastane požar.

ENOSTAVNO ZASILNO OGNJIŠČE

Zasilno kurišče si lahko napravimo na več načinov, kot vidimo na sliki št. 167.

Za preprosto ognjišče lahko uporabimo: nekaj kamnov in železno ploščo (sl. 176-a), dva kamna in železne šipke, položene tako, da imamo nekakšen »roštilj« (sl. 176-b), dve veji, od katerih rabi ena za opornik, druga pa za »raženj«, na katerega obesimo posodo (sl. 176-c), trinožno stojalo, zasilno narejeno iz treh vej (sl. 176-d), bencinski sod (sl. 176-e) ali prazno šktało od konzerve (sl. 176-f).

Kako se zaščitimo v vojni

Uprava za civilno zaščito pri državnem sekretariatu za narodno obrambo je pred kratkim izdala priročnik, ki je namenjen vsemu prebivalstvu in ima naslov »Kako se zaščitimo v vojni«. Besedilo je pripravila skupina strokovnjakov za obrambna vprašanja in civilno zaščito, prevedel pa ga je Franček Brglez.

Publikacijo te vrste, s poljudnim prikazom nevarnosti, ki jih prinaša vojna, napotkov za zaščito pred njimi in dolžnosti občanov do vseljske obrambe, smo doslej močno pogrešali. Priročnik je to vrzel zapolnil ter bo glede na vsebino in način, kako je podana, prav gotovo izpolnil namen, zaradi katerega je bil pripravljen.

Priročnik torej ne govori le o sodobnih orožjih in zaščiti pred njimi, kakor bi morda sklepali po naslovu, temveč vsebuje tudi vse tisto, kar je v publikaciji take vrste bilo potrebno povedati o pogojih, možnostih in perspektivah naše obrambe v primeru napada ter o obveznostih in dolžnostih posameznika do vseljske obrambe.

V uvodnem delu je s toplimi in zbranimi besedami poudarjen pomen deleža vsakega posameznika pri krepitvi naših obrambnih sposobnosti, s tem pa tudi pri krepitvi miru v svetu. Prav tako so nakazane oblike tega prispevka od krepitve vseljske obrambe v dobi miru in v okolju, kjer vsakdo živi in dela, prek izvajanja ukrepov za zaščito pred zračnimi in drugimi napadi pa do aktivnega sodelovanja pri obrambi v vojni. Poudarjanje pomena in vloge vsakega posameznika pri krepitvi naše obrambne sposobnosti bo prav gotovo pripomoglo, da se bodo ljudje trudili, da bi se ob priročniku seznanili z dolžnostmi v okviru nje, prav tako pa tudi h krepitvi njihove odgovornosti glede odločanja o obrambnih vprašanjih prek različnih samoupravnih organov.

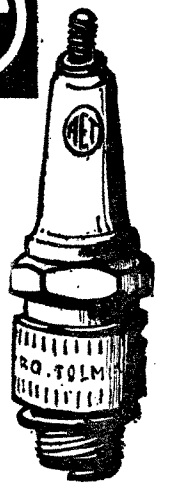
Naslednja poglavja govorijo o sodobnih orožjih, od jedrskega do klasičnih, o njihovih učinkih in pogojih ter oblikah zaščite pred njimi. Pri tem je na kratko in ob smotni razvrstitvi obdelano vse, kar mora vsakdo vedeti o evakuaciji ljudi iz mest in drugih naselij v primeru vojne ali naravne nesreče, o ureditvi in uporabi zaklonišč, predvsem improviziranih, o tovarniško izdelanih in improviziranih zaščitnih pripomočkih, o ravnanju ob zračnem alarmu in napadu s klasičnim in jedrskim orožjem, nato pa še o reševanju ljudi iz ruševin, o prvi pomoči ranjencem, o gašenju požarov ter o zastrupljanju v primeru zastrupitve z radioaktivnim prahom ali bojnimi strupi, in sicer s pripomočki, ki so dostopni vsakomur in ki jih najdemo povsod v vsaki družini. Sledijo še kratki napotki podeželskemu prebivalstvu za razstrupitev živine in poljskih pridelkov.

Na koncu govori priročnik o obveznostih občanov v vojni, torej o dolžnostih vojaških zavezancev in zavezancev civilne zaščite, o preprečevanju sovražne propagande in delovanja sovražnikovih diverzantov, vsebuje pa tudi kratke napotke o ravnanju ljudi na ozemlju, ki bi ga napadalec začasno zasedel.

Vsa omenjena snov, ki je pogosto dokaj zahtevna in težavna za ljudi, ki se sicer ne ukvarjajo s temi vprašanji, je obdelana na enostaven, poljuden in sprejemljiv način. Besedilo spremljajo številne ilustracije, ki v precejšnji meri pripomorejo k razumevanju snovi. Kljub obsežni snovi ima priročnik le 120 strani žepnega formata. Tako je torej tudi po tej plati ostal zvest svojemu namenu — da ga bo vsakdo, ki ga bo prejel, tudi preučil. V težnji, da bi bil čim cenejši, pa je izdajatelj premalo poskrbel za njegovo zunanjo podobo, tako da so papir, tisk in vezava slabi.

V slovenskem prevodu je priročnik natisnjen v 500.000 izvodih in ga bo prejelo vsako gospodinjstvo. Razdeljen bo prek upravnih organov za narodno obrambo občin, skupščin in štabov civilne zaščite krajevnih skupnosti.

POLDE ŠTUKELJ

AVTOELEKTRO TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Jošt
Rolc:

Junak z Nomenja

Začela se je I. svetovna vojna. Kot pešec avstroogrške vojske se je tudi Ažman znašel na bojišču, neke na Poljskem. V še nepojasnjenih okoliščinah je prišel v ujetništvo. Tam je dočkal obe revoluciji in se ju tudi udeležil. Podrobnosti o njegovi udeležbi v revoluciji in državljanski vojni pa ne pozna nihče, saj ni v naših močeh, da bi razkrili tajnosti sovjetskih arhivov. Vse, kar se ve, so pričevanja njegovih znancev, osnovana na njegovem pripovedovanju. Razumljivo pa je, da v bivši Jugoslaviji o svoji dejavnosti v Rusiji ni dosti govoril.

Takoj po vojni, ko se je vrnil domov, se je oženil s Frančiško, skromno delovno ženo, ki mu je do smrti ostala zvesta družica. Popolnoma ga je razumela in mu stala ob strani pri njegovem političnem delu, pa tudi pomagala po svojih močeh.

Leta 1920 je bil Ažman že med organizatorji znane stavke železničarjev na Jesenicah. Tam si je po vrnitvi našel delo. Tedaj je tudi prvič prišel v policijske sezname, njegovo ime pa je postalo znano tudi med delavci po drugih krajih Gorenjske. Samo po sebi je umevno, da je zaradi svoje dejavnosti zbudil tudi pozornost delodajalcev in da je zato med prvimi letel iz službe.

Tovariš Janez Mlakar, znani predvojni revolucionar in eden izmed prvih komunistov pri nas, se je spominjal mladega Ažmana iz tistih dni. Bil je tudi eden izmed preživelih, ki je imel nekaj zapisnikov s seš in partijskih posvetovanj. Teh se je udeležil tudi Ažman. Iz zapisnikov se vidi, da je bil Ažman leta 1922 organizator akcije za zbiranje prispevkov za gladujoče v Rusiji. Prav tako iz zapisnikov lahko ugotovimo, da je bil Ažman delegat KP iz Bohinja na okrožni konferenci takrat napol ilegalne naslednice KP »Neodvisne delavske stranke Jugoslavije«. Ta konferenca je bila 2. septembra 1923 v gostilni Felner v Kranju.

Naslednjega leta, 27. aprila, je bil Ažman član partijske delegacije pri razvijanju prapora jeseniške organizacije »Neodvisne delavske stranke«. Decembra 1926 je bila na Jesenicah ilegalna konferenca komunistične skupine »Enotnost«, na kateri so razpravljali o volitvah v oblastno skupščino, ki so bile januarja 1927. Ažman je bil na tej konferenci eden izmed najbolj vnetih govornikov in je s svojimi stališči odločilno vplival na sprejem okvirnih splošnih načel politike. Izbrali so ga tudi za kandidata na komunistični listi. Njegovo kandidaturo so podprli tudi socialisti.

Leto dni kasneje srečamo Ažmana kot delegata na pokrajinski partijski konferenci, ki je bila v največji tajnosti v prostorih gostilne »pri Vitezcu« v Ljubljani.

Tako je Ažman neprestano prihajal in odhajal, se vračal na svoj Nomenj. Enkrat na Jesenicah, drugič v Kranju, pa v Ljubljani, Lescah in drugje je vneto utrjeval vezi bohinske celice in drugih. Ta potovanja so bila vedno tvegana, saj je bila KP strogo prepovedana in se njenim članom, če so jih ujeli, ni dobro godilo. Ažman pa je bil zaznamovan že po stavki železničarjev in je vohal za njim policija. Že leta 1925 so ga prvič zaprli, ko so zvedeli, da je bil sekretar KP za Zgornjo in Spodnjo Bohinjsko dolino. Čez nekaj mesecev so ga sicer izpustili, vendar so ga še bolj sumili. Takoj po volitvah leta 1927 so ga znova odpeljali v ljubljanske zapore. Iz njih se je rešil svojim zvezam in odločnem delovanju KP.

Kmalu nato se je ves posvetil političnemu delu in skoraj ni več našel časa za osebno in družinsko življenje. Postal je samo revolucionar. Čeprav ga je žena glede tega razumela in se z njim tudi strinjala, ji kot vsaki ženi in materi ni bilo vseeno, kaj bo z družino in tremi nedoraslimi otroki, ki jih je morala zdaj preživljati sama s kmetovanjem doma in pri sosedih. Večkrat ga je rotila in opozarjala, naj bo bolj previden in naj vendar ne zapravi vseh tistih bornih dinarjev, ki jih je tu ali tam prigaral s prevozom lesa iz gozdov in jih trošil za razne knjige. Toda nobena beseda ni zalegla, na vse ženinine očitke je dejal: »Zapomni si, da brez žrtev ni zmage.«

Iz Jesenic, Kranja in Ljubljane je dobival velike količine brošur, knjig, letakov. Skrbno jih je skrival v podkrovlju skednja. Prek zaupnih sodelavcev in hčerke Rozke jih je razpečeval po vsem Bohinju. Kljub pogostim preiskavam, ki so jih delali pri njem orožniki, nikoli niso našli tega skrivališča.

Ne samo predstavniki oblasti, tudi drugi vidnejši ljudje, privrženci kapitalističnega družbenega reda, zlasti pa duhovščina, so gledali na Ažmanovo družino kot na garjave ovce. Bistriški župnik Ambrožič je stalno pošiljal prek drugih otrok Ažmanu in ženi listke s pozivi, da morajo Ažmanovi otroci redno k maši ter k spovedi in obhajilu. Kaj je to pomenilo, lahko razume samo tisti, ki ve, da je imela duhovščina posebno na podeželju v vseh zadevah glavno besedo. Urejala je odnose med ljudmi, družinami in vasm, budno pazila na javno moralo, se nenehno vtikala v družinske razmere in osebno življenje vsakega posameznika. Duhovnik je celo s svojo izjavo vplival na to, ali bo kdo dobil službo, kje in kakšno in ali bo odpuščen z dela, kar je pomenilo veliko tragedijo.

Hči Rozka še zdaj ne more pozabiti, kako je župnik Ambrožič na vse načine skušal škodovati njihovi družini. Ko je bil njen brat Janko leta 1937 dorasel za službo, je zaradi župnikovega nasprotovanja zaman iskal službo v Bohinju. Poskušal je tudi v jeseniški železarni, toda tudi tam ni nikoli šlo brez župnikovega posredovanja. Zato se je Rozka na svojo roko, brez očetovega soglasja, odločila za nenavaden korak. Šla je na Bistrico k župniku in mu začela pripovedovati, kako težko doma živijo, nazadnje pa ga je prosila, naj napiše priporočilo, da bi dobil Janko delo v železarni. Stari prebrisanec je dekle sprejel presenetljivo lepo ter brez obotavljanja napisal pismo svojemu stanovskemu tovarišu župniku Krašnji na Jeseniškem rovtu. Ta je vedno imel svoje prste vmes, kadar so odločali, komu naj dajo delo v železarni. Nato je Ambrožič vestno zapečatil pismo in ga dal Rozki z naročilom, naj ga da Krašnji. Zatrjeval ji je, da je lahko brez skrbi, da bo Janko zagotovo dobil delo. Ljubeznivo in s hinavskim nasmehom jo je nato odpravil skozi vrata.

Ko je Rozka doma očetu pripovedovala, kako je opravila in kako je bil župnik ustrežljiv, Ažmanu to nikakor ni hotelo v glavo. V njem je začel vrtati sum, da najbrž nekaj ni v redu, da ne more biti župnikova prijaznost pristna, saj ga vendar župnik črta kot hudiča. Zato pisma ni pustil oddati Krašnji. Po nekaj dneh se je odločil, da ga bo odprl in prebral. Ko sta zvečer ostala sama z Rozko, sta nad vrelo vodo s pomočjo pare pazljivo odlepila pismo. Nemalo sta bila presenečena, ko sta prebrala:

»Najodločneje odsvetujem, da bi posredoval pri gospodih v železarni za sprejem na delo Janka Ažmana z Nomenja. Naredi vse, da se ne bi prenačil in ga res sprejeli, kajti fant je sin največjega komunista v Bohinju!«

(nadaljevanje prihodnjič)

Jogi®

Jogi za LAHKO NOČ

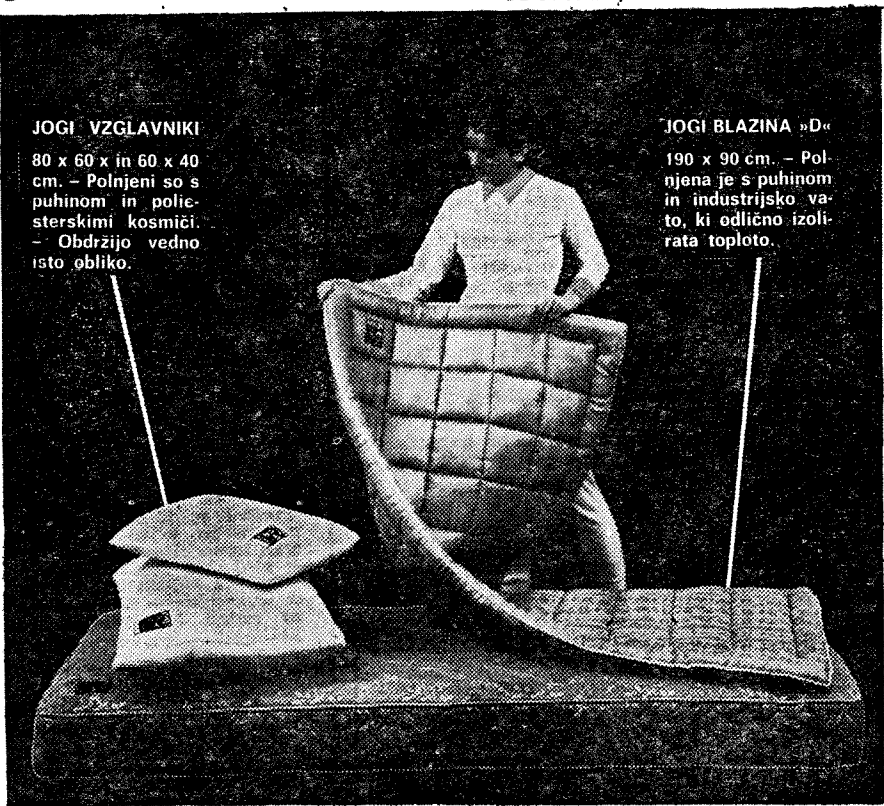
ZA VAS, KI STE

ZAHTEVNEJŠI

IN VAS RADO ZEBE
SO KOT NALAŠČ BLAZINE IN
VZGLAVNIKI JOGI —
SPALI BOSTE NA TOPLEJŠEM,
UDOBNEJE, ZADOVOLJNEJŠI...

JOGI VZGLAVNIKI
80 x 60 x in 60 x 40
cm. — Polnjeni so s
puhinom in poliesterskimi kosmiči.
— Obdržijo vedno
isto obliko.

JOGI BLAZINA »D«
190 x 90 cm. — Pol-
njena je s puhinom
in industrijsko va-
to, ki odlično izoli-
rata toploto.

Izpolnite in pošljite na: MEBLO — NOVA GORICA

POŠLJITE MI BREZPLAČNO PROSPEKT O VZMETNICAH JOGI

IME IN PRIIMEK

NASLOV

Kulturni obzorje

Tovariša Ferenc in Klanjšček o posvetu zgodovinarjev

Letos bo preteklo 24 let, kar se je končala naša osvobodilna vojna in revolucija, toda še vedno nismo izoblikovali o njej dokončne podobe. Še vedno prihajajo na dan novi in novi podatki, ki nam marsikdaj močno spremenijo predstavo o posameznih dogodkih. Z odkritostjo od dogodkov postajamo vse bolj kritični do naših odločitev, naraščajoča demokratizacija pri nas pa ima vse večji odraz tudi v presojanju naše najnovejša zgodovine.

V zvezi s proučevanjem zgodovine naše osvobodilne vojne in revolucije v sedanjem razdobju so se 23. in 24. decembra lani zbrali v Beogradu na posvetovanje zgodovinarji iz cele države, bilo jih je kakih 150. Iz Slovenije sta se posvetovanja udeležila samo dva tovariša, in sicer dr. Tone Ferenc, vodja arhiva v Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, ter Zdravko Klanjšček, predsednik komisije za zgodovino pri svetu za razvijanje tradicij republiškega odbora ZZB. Oba smo zaprosili za nekaj odgovorov o posvetovanju.

Odgovarja dr. Tone Ferenc:

Kako je potekal posvet, kakšen je bil obseg razprave in koliko udeležencev?

Glavni referat je imel tovariš Dusan Plenča. Koreferat pa je bilo več kot 30, izmed teh so jih tudi 6 prebrali na plenumu. Posvet, ki je imel naziv »Posvetovanje o nekaterih vprašanih zbira- nja in obdelave zgodovinskega gradiva iz NOB« pa je deloval v treh sekcijah.

Na prvi, katerega dela sem se udeležil in tam prebral svoj referat, smo razpravljali o zbiranju, obdelavi, hranjenju, izkoriščanju in objavljanju zgodovinskega gradiva, pa tudi o položaju in vlogi posameznih ustanov in organizacij pri izpolnjevanju teh nalog.

Druga sekcija je razpravljala o spominskem gradivu, kronikah, dnevnikih in življenjskih. Udeležil se je tovariš Klanjšček.

Tretja sekcija je obravnavala interdisciplinarno sodelovanje pri moralnih, socioloških, politoloških in drugih raziskavah o osvobodilni vojni.

Seveda je skoraj nemogoče, da bi v vsaki izmed sekcij razpravljali samo v ozkem tematskem področju, pač pa smo nujno morali iz ene sekcije posegati tudi v drugo, ker znanosti ni mogoče gledati po delih.

Omenili ste, da ste prebrali na prvi sekciji svoj referat. Ali lahko na kratko poveste vso njegovo glavno vsebino?

Nova slovenska revija

Že vrsto let smo čutili pri nas nekakšno praznino-nismo imeli časopisa ali revije, ki bi nas na poljuden način seznanjala z raznimi dosežki in novotarijami v vsakdanjem, osebnem življenju. Skoraj vsakdo ima poleg svojega poklica nekakšnega konjička. Nekdo se ukvarja s športom, drugi rezbarji, šiva ali kuha... To praznino bo sedaj zapolnila revija »Moj mali svet«, katere prva številka je že izšla.

Mnogi izmed nas pa se v prostem času ukvarjajo z obdelovanjem vrta, gojenjem sobnih rastlin, rejo raznih malih živali, zbiranjem gozdnih sadežev in podobnimi opravili. Njihova dejavnost jim je prijetno razvedrilo po duševnih telesnih naporih, ki jih zahteva njihova služba. Upokojencem so taki »konjički« velikokrat nadomestilo za njihovo poklicno dejavnost, iz katere so se morali zaradi različnih razlogov umakniti. Vrt, reja kokoši, zajcev, golobov itd. pa je za marsikatero družino tudi precejšen dodatek k njeni življenjski ravni.

Zato bodo z novo revijo, ki bo izhajala vsak mesec — naročniki jo bodo dobili za letno naročnino 34 dinarjev — zadovoljni mnogi, ki bodo v njej našli tisto, kar si želijo in kar potrebujejo.

MP

Sloveniji in dve v Beogradu. Prizade ustanove bi se morale med seboj dogovoriti. Čas bi že bil, če bi gradivo zbrali v nekaj večjih ustanovah, ne samo zaradi proučevanja, ampak tudi zaradi hranjenja in ureditve.

Marsikaj, zlasti pa zgodovinski arhiv sekretariata za notranje zadeve, bi moralo biti bolj dostopno za znanstveno proučevanje.

Hitrejši tempo raziskovalnega dela, saj bo v prihodnjih 5 do 7 letih obdelana zgodovina skoraj vseh slovenskih partizanskih enot, zahteva tudi pospešeno urejanje arhivov in izdelavo natančnejših arhivskih pripomočkov. Ustanove se bodo morale lotiti tudi proučevanja povojnega razvoja in se vedno bolj pogosto sliši zahteva, naj bi Inštitut za zgodovino delavskega gibanja prerastel v inštitut za moderno zgodovino. S tem pa bi se spremenil tudi obseg in usmeritev njegovega dela.

Že dolga leta se ubadamo z zbiranjem spominskega gradiva o NOB. Včasih namreč arhivskega gradiva ni ali je pa močno pomanjkljivo, kar zlasti velja za začetke osvobodilnega gibanja in za ilegalno delovanje, pa tudi za stanje na posameznih območjih v raznih razdobjih. V Sloveniji pa posebno primanjkuje pisanih spominov ljudi, ki so bili ves čas ali v posameznih razdobjih na čelu političnega in vojaškega dogajanja. Vzrokov za to je več. Najvažnejši je, ker so bili ti ljudje tudi po vojni na konici dogajanja in zato stalno preveč zaposleni z drugim delom. Tako ne vemo dosti o nagibih za pomembne odločitve, za strategijo in taktiko v političnem, vojaškem in organizacijskem delu. Tako nimamo nobenih zapisnikov z nekaterih važnih in odločilnih sej OK in glavnega štaba. Ti dokumenti bi bili zelo važni, ker jih pa

stališče je bilo, ko je nekdo posredno obtožil Slovence, da z izdelavo nacionalne bibliografije član- kov in razprav o NOB umetno ločujejo NOB v Sloveniji od vsejugoslovanske.

Naša osvobodilna vojna je bila sicer res enoten veletok, toda tudi veletok ima struje, strujice, roka- ve, prodove in tesni. Zato bi vsaka centralizacija škodovala proučevanju zgodovine v posameznih republikah.

Odgovarja Zdravko Klanjšček:

O čem ste razpravljali vi v okviru sekcije, katere dela ste se udeležili?

Moj referat je imel naslov »O knjižnici NOV in POS v SR Sloveniji«. Kot pove že sam naslov, sem govoril o akciji za pisanje zgodovine naših osnovnih enot med vojno, kot so bile brigade in odredi, pa tudi o zgodovinah posameznih služb in raznih drugih pomembnejših dogodkih ali pojavih. Iz mnogih člankov v vašem in drugih listih bralci že najbrž razmeroma dobro vedo za namen te akcije, zato smatram, da ni potrebno o njej še enkrat govoriti. Naj omenim le to, da je v zbirki do zdaj izšlo 11 knjig in ena umetniška zbirka, okoli 30 pa jih je že v delu. Kot pomoč piscem smo izdali tudi posebna navodila za pisanje zgodovin. Značilno je, da je pokrajinski odbor ZZB za Vojvodino ta navodila takoj prevedel in poslal organizacijam.

Govoril sem tudi o načinu dela okoli priprav na izdajanje brigadnih in odrednih zgodovin, o sodelovanju med pisci in odbori teh enot, o odbori enot kot o novi, zelo učinkoviti in potrebni obliki dela v okviru ZZB in kako smo postavili naše delo na pisanju zgodovin. Te morajo biti napisane na znanstveni način, zato morajo biti strogo resnične, v njih ne sme biti do prikrižanja napak in težav in ne do glorifikacije posameznih ljudi ali dogodkov.

ni, je vsebino mogoče ugotoviti samo po spominskih preživelih in po sklepih.

Ali ste v razpravi naleteli tudi na stališča, s katerimi se ne strinjate?

Da, tako je bilo na primer na stališče enega izmed referentov, ki je zahteval, naj bi vse gradivo o partizanskih in okupatorskih vojaških enotah iz cele države zbrali v enem samem arhivu. Drugo tako

Poslušalcem sem orisal tudi gosposarsko plat izdajanja knjig iz zbirke. Ustanovili smo sklad knjižnice, ki je imel lani 11 milijonov starih dinarjev.

Po širini in obsegu je delo okoli pisanja knjig za knjižnico doslej pri nas največja akcija take vrste. Ko bo nekoč knjižnica oziroma zbirka natisnjena, bo to velik prispevek k zgodovini naše osvobodilne vojne in revolucije.

Zanimivosti

Prva partizanska vojaška muzika

Dirigent Silvije Bombardeli je, ko je govoril o vojaški partizanski muziki, ki je odšla v partizane 1942. leta iz dalmatinskega mesta Omišlja, izjavil, da je leta prvi partizanski orkester gredoč mimo nemške straže začetku septembra 1941 odšel iz Kraljeva celotni gasilski orkester in se priključil partizanskemu odredu »Jovan Kursula« in kasneje v sestavi bataljona iz Kraljeva Prvi proletarski brigadi. Ob odhodu v partizane je orkester gredoč mimo nemške straže igral posmrtni mars, ko pa so prešli most, je zadonela znana pesem »Partizanska« (»Hej, tovariši, složno, smelo, naprej v boj...«) Nemci so odgovorili z ognjem — prepoznali! Isti orkester je 1942. leta sprejel v Vrhovnem štabu dr. Ivana Ribarja in igral tudi v nizu partizanskih privedev v mestih Srbije, Sandžaka in Bosne — povsod, koder je hodila Prva proletarska brigada. O orkestru piše v svojem »Dnevniku« tudi dr. Vladimir Dedijer.

»Bitka na Neretvi« prodana v 72 držav

Od več kilometrov porabljenega filmskega traku in od kakih 2.800 že posnetih kadrov »Bitke na Neretvi« so pred kratkim prikazali zaključnemu krogu gledalcev grobo montiran del filma. To in pa dejstvo, da je še nedokončan film, prodan v 72 držav, dokazuje, da bo »Neretva« brez dvoma do danes najbolj množično gledani jugoslovanski film. Zanimiv je tudi podatek, da je ameriški distributer za njega že zagotovil minimum 700.000 dolarjev in se obvezal, da bo za prikazovanje širom Amerike izdelal 20 kopij filma v 70 milimetrskem TOD-AO sistemu po 6.000 dolarjev in 250 »normalnih« kopij na 35 milimetrskem traku po 2.000 dolarjev!

1. januar 1925 — rojstni dan »Komunist«

Konec 1924. leta sta se Centralni komite KJF in vsa partija na moč trudila, da bi njihova pisana beseda prišla do najširših ljudskih množic. To je bilo v tem času vse prej kot enostavno, saj je bila organizacija v ilegali, maloštevilno delavsko gibanje pa pod pritiskom raznih profašističnih organizacij. Moša Pijade je dobil od Centralnega komiteja nalogo, da pripravi prvo številko »Komunist«, glasila partije. Zapiranje, preganjanje in teror niso bili za komuniste prepreka, da ne bi izvrševali dobrih nalog. Moši Pijadi je s pomočjo nekaterih članov partije, uspešno, da je 1. januarja 1925 izšla prva številka »Komunist«, tri tedne kasneje druga, in februarja tretja. To je bil hkrati tudi začetni konec izdajanja »Komunist«.

Glasilo so tiskali v omejenem številu in ga razširjali tajno prek partijskih zvez. Policija je zaplenila prvi primerek že konec januarja! V enem izmed policijskih dokumentov z dne 3. februarja 1925 lahko beremo, »da imajo čast poslati Ministrstvu primere komunističnega letaka in glasila, najdenega pri Ivanu Burgerju, kožarju iz Ribnice v Sloveniji, ki je dopotoval iz Beograda 26. t.m. zvečer...« S pomočjo agentov je uspelo policiji v osamljeni hiši na Bulbulderu v Beogradu tudi majhno ročno tiskarno. Zaprl so mu kazen znanjski na 12 let. Neumorni revolucionar pa je nadaljeval z izdajanjem zaporniških listov, med katerimi je eden nosil ime »Komunist«.

Tri leta kasneje, v februarju 1928, se »Komunist« — glasilo Komunistične partije Jugoslavije — ponovno javlja!

Še dve knjigi o »Bihaški republiki«

Bihaški spominski muzej »Prvega zasedanja AVNOJ« bo izdal še dve knjigi na temo »Bihaška republika«. Računajo, da bosta izšli obe knjigi — leti bosta 3. in 4. knjiga omenjene zbirke — ob 30. letnici I. zasedanja AVNOJ, to je novembra 1972. leta.

Muzej AVNOJ je izdal doslej že dve knjigi o edinstveni partizanski državi, znani z imenom »Bihaška republika«. V obeh omenjenih knjigah so obdelani predvsem dogodki ob I. zasedanju AVNOJ, operacije za osvoboditev Bihača in ožjega območja okoli tega mesta, ki je tedaj, ko je bilo osvobojeno, obsegalo nad 40.000 kvadratnih kilometrov. Obe predvideni knjigi pa bosta obsegali vojne podrobnosti Banje, Like, Korduna, Bosanskega Petrovca, Drvara in še nekaterih drugih krajev.

Partizanska ljudska pesem

Ana Gale: Trije klasi

Kakor pelin časi grenijo,
kakor zlato klasi zorijo
na njivi, ki si jo ti oral.
Se spomniš jeseni?
Ob plugu smehljaje si stal.

Pomlad zdaj prešla je
in srp se iskri.

Pošiljam ti zlate klase tri,
v ječo preozko tvoje mladosti.
Prvi diši naj ti po prostosti,
drugi naj zdravja ti da in moči,
da boš pričakal, kar čakamo mi,
tretji naj kruh bo, ki po domu diši.

Odžela sem klase zlate tri,
zase in zate in zanj, ki ga ni.

Tone Svetina

Mihajlov konec

Odlomek iz III. knjige „UKANE“

Zleknjen v škraplji, ki jo je obrašalo brinje, je ležal na golih, mokrih tleh in se s prsti oprijemal mrzlega kamena. Pod njim se je v strmeh kamnitem pobočju jekleno svetlikal lok železniške proge. Za njo je zijala globača, iz katere so bodli vrhovi borovcev in osamele skale. Med rumenimi bilkami dolgih, resastih trav in požgano praprostjo se je vila komaj vidna žica, ki ga je vezala z mino pod tračnicami tako usodno, kot veže popkovina otroka z materjo.

Bil je sam, tako neskončno sam kot siva kraška pokrajina pod kupolo nizkega neba, iz katerega je rosilo. Sam kot razjedeno kameenje, ki so ga oklepale in razkrajale korenine dreves, iščoč si tisto bore prsti za obstoj.

V mestu sta z Bliskom izvedela, da bodo vlaki vso današnjo noč vozili že od prvega mraka vojsko na tržaško področje. Zato ni maral zamuditi izjemne prilike. V vasi, kjer so pri zanesljivem kmetu imeli bunker z razstrelivom, je postavil mino, vzel s seboj dva divizijska minerja in odšel čez kraško planoto. Blisk pa je odhajal na korpus. Mino sta pustila v vili, kjer naj bi se sestala tržaški in ljubljanski nemški policijski štab, da sestavita načrt nove ofenzive proti korpusu. Sedaj se ni ukvarjal s tem, če jih bo mina poglala v zrak, ker sta jo prepustila usodi.

Čas pričakanja se je zgostil v vozni spominov, ki so dobili z vsakim obnavljanjem novo vrednost. Te dni ga je obhajala melanholija kot megla, ki se je vlačila po krašu. Glava ga je bolela in v sencih je čutil strašno napetost. Že nekaj časa mu ni uspelo usekati v živo. Spremljevalca je bil pustil daleč zadaj v gozdiču, da sta mu krila hrbet, sam pa se je že pri belem dnevu privlekel tik za petami nemške patrulje na progo in v naglici nastavljal mino. Njegova zla zbratost je prežala v zeleno tišino, ki je počasi utonila v mraku. Zdaj mora v kratkem prisopihati vlak. V sebi je čutil nemir. Nevoljen je bil sam nase, kajti človek je resnično močan samo takrat, ko hladnokrvno prenaša vsa presenečenja, tudi velika, ko obvlada nemir, kadar gre za velike stvari, kot bi šlo za prav običajne.

V daljavi je zapiskal vlak. Kmalu potem je zagledal med drevjem svetlobni plamen, ki je drvel silovito naravnost nanj in neizbežno na njegovo mino.

Zavrtil je ročico. Gromovita eksplozija s kroglo slepeče svetlobe, z žvižgajočim kamenjem in železjem je jeknila v sivino kamnitih kraških planjav. Tam, kjer je bila prej varna železna pot, je zazijala luknja. Stroj je zdrsnil v globino in za njim vagoni, ki so se med drevjem drobili kot koščice in hrumeli v kamnito žrelo, posejano z ostrim kamenjem. Piskanje in cvilenje drsajočih kovine se mu je zazrlo v kosti in mozeg. Pokleknil je in strmel z odprtimi usti — tam so med razbitinami ugašala življenja kot žerjavica, ko jo poliješ z vodo. V dnu globače je podrhteval stroj in v zadnjih sunkih bruhal roje isker v mračno kakor žival, ki trza, ko ji odteka kri, da bi ji prej odtekla. Slišal je obupno stokanje ranjenih in umirajočih in samo nekaj negotovih povelj. Z obema rokama se je oprijel debla. Strmel je kot pračlovek, ko je ubil medveda, in pri srcu mu je bilo, ko da se počasi seseda nanj vsa gmota kamena s pobočja nad njim. Kot rezilo bajoneta je začutil bolečino v prsih in sence prividov ob vzdihih. Z mrtvim bleskom so strmele vanj oči, ki ne bodo nikoli več videle. Če se ne bi bil trdno držal za drevo, bi bil padel. Iz prsi se mu je izvil kratek vzdih in solze so mu same privrele iz oči in polzele po razbrazdanih licih. Konec koncev so tudi to ljudje, je pomislil. Potem se je spomnil nase. Človek, ki ne more mirno prenesti velike zmage ali velikega poraza, je opelel. Če hoče ali ne, se bo moral posloviti od pri-

zorišča in na njegovo mesto bodo prihajali drugi. In tudi tisti, ki ne more več hladno prenesti sovražniških smrti, je oslabil, ker je dovolj ubijal, morda celo že preveč. Šele čez čas, ko je bil že do roba duše poln zlovesčih glasov umiranja, je planil pokonci. Pograbil je opremo in se začel umikati na strmo pobočje. Zgoraj sta ga čakala fanta. Pognal se je skozi gozd. Spremljevalca sta ga komaj dohajala.

Vso noč so hodili prek kamnitih gmajn, poraslih z borovjem in grmovjem, ogibajoč se steza in poti, cest in vasi. Med potjo so sem in tja počivali in malo spali. Kamnita goljava se mu je zdela kot čeljusti, iz katerih ni izhoda. Na obeh straneh

neh, kjer so držale ceste, so se utrinjale rakete, v samotno, sivo jesensko noč, pa so rohneli motorji.

Čutil je smrdljivi duh zasledovalcev. Vedel je, da se ob takšnih priložnostih vse sovražniškove enote alarmirane in takoj na nogah. Na nebu so se grmadili oblaki. Kot neme grožnje so drsli čez svod, strah se je razlil med drevje in kamenje.

To je bil sunek, ki je bil vreden vseh njegovih prejšnjih dejanj. Človeku ni nikoli dovolj, je pomislil. Nič ga ne ustavi. Čemur se prepusti, ga zgrabi in vleče naprej. Neutešna osvajač je. Strast je močnejša od razuma. Hoče biti pijan ... vina, slave ali pa oblasti ... in pije. In tako se nekateri utopijo v vinu, druge pokopljejo ženske, najteže pa se je utopiti v krvi. Tudi kri je mamon. Takšen kot opij.

Naslednje jutro so se srečali s skupino vipavskih vosovcev in diverzantov, ki jih je vodil Car. Segli so si v roke in si začeli pripovedovati, kaj vse so doživeli. Nemci zasledujejo njega in nje. Car je odprl malhe, v katerih je Mihajlo zagledal na kupe lir. S svojimi se je bil spustil v Tržič. »Pravijo, da potrebujejo denar, pa smo šli ponj«, je dejal drzni Car, s katerim sta skupaj že večkrat mešala Nemcem štrane.

Napotili so se naprej in se ustavili v majhni vipavski vasi, pod Nanosom. Kmet jih je prijazno sprejel, in ker je imel gostilnico, jim je tudi postregel s pijačo in hrano. Smejali so se na ves glas in šalili, da mu bodo danes plačali, ker jih je vedno gostil zastoj. Pili so, omamljeni z zmago, pili na srečo, na korajžo in na svobodo, ki so jo že čutili v vetru izza obrobja visoke planote Trnovskega gozda, kamor jih je vodila pot.

V najprijetnejšem razpoloženju jih je zmotil topot čevljev po kamnitih stopnicah. Sunkovito so se odprla vrata in v sobo je planil deček, ki je ves zasopel komaj izdaval:

»Nemci!«

»Nemci?!« se je zakrohotal Mihajlo. »Kar pridejo naj!« Vzel je s kolen šmajser in ga repetiral. »Mi nikamor! Če so za to, posekamo še nje!«

»Za božjo voljo, prosim vas, fantje, izginite! Ker bodo sicer požgali vas!«

Tedaj je pritekel še stražar in povedal:

»Obkoljujete nas!«

»Koliko jih je?« je vprašal Mihajlo.

»Več kot ena četa!«

Vsi so se zresnili. Mihajlo je začutil v kolenih svinčeno težo. Iz dečkovih oči je odseval strah, z obraza mu je zginila vsa prešerna drznost, s katero jih je bil sprejel,

ko so stopili v vas, in se ponudil, da bodo kot navadno tudi otroci na preži.

Planili so skozi vrata. Jedko je usekalo nekaj strelav in dolg, oster krik je prepal vaško uličico in kri je oškropila kamenje. Mihajlo je skočil k oknu in zagledal troje Nemcev, bližajočih se negibnemu telesu. Na tisoče koscev se je razletelo steklo, ko je usekal po njih. »Ščutil vas bom,« je zavpil svojima in jima pokazal, naj se poženeta ven pri zadnjih vratih. Ko je tresil še bombo med tiste, ki so se že tiščali za hišni vogal, se je še sam pognal za spremljevalcem, ki je že izginil med sadnim drevjem za hišami.

Tekel je. Okoli glave so mu žvižgale kroglice. Na koncu vrta, kjer je hotel preskočiti kamnito ograjo, mu je pot prestregel nemški vojak, ki se je dvignil izza grmovja. Spogledala sta se tako, kot bi se najraje drug drugemu umaknila s poti. Mihajlo je sprožil pištolo. Zadel ga je v čelo. Preskočil je truplo in bežal v borov gozd, na greben za vasjo.

Ves zasopel je že pritekel na rob vzpetine, ko je za hip postal in se ozrl nazaj, da bi videl, kaj je s preganjalcem.

Ni razločil strela. Le zapeklo ga je pod lopatico na desni strani. Opotekel se je in se z roko zgrabil spredaj, kjer je izstopila krogla. Odpel je bluzo in segel pod srajco. Zazijala je rana, med prsti mu je curljala svetlordeča kri. Zakolovratil je globlje v gozd med goščavo in trnje. V krošnjah borovcev je zablestela mrzla svetloba sonca. Slepčava in kruta se je razlila po ostrorobnem kamenju, kjer je solzila kri, kaplja za kapljo, po trhljih iglicah.

Vlekel se je vse globlje v goščavo kot zastreljena divjad pred lovci in psi. Srce mu je nemirno utripalo. Kri se je odtekala in čutil je ostrino razcefranih reber. Izpljunil je kri, ki se mu je nabrala v ustih, in padel. Šele zdaj se je zavedel, da jim ne bo ubežal. Strah z velikim očesom, kot ogenj žgočim, je zganil vse preostale sile v njem. Vlekel se je skozi zaraslo goščavo, da si je do krvi ranil obraz in roko. Potem se je le še plazil.

Za seboj je slišal glasove, hreščeče in ostre kot konice mečev. Bližali so se mu nezadržno — ni videl druge možnosti več, ko da jih počaka. Prvega bo ubil, potem pa še sebe ...

Izvekel je težko pištolo in čakal.

Nekaj toplega se mu je zganilo pri srcu. Čeprav je večkrat razmišljal o herojski smrti v boju, si je sedaj ni želel. Želel si je miru sredi kraške samotne, ob prevotlenem kamenju in bornih rastlinah, da bi lahko izdihnil.

Glasovi so se oddaljili. Prevalil se je vznak brez moči in se zazrl v poševno sonce, ki je odprlo žilo v sivini neba, da mu je bila modrina neskončnosti naravnost v oči. Nikogar ne bo za njim, da bi ga vzel s seboj na to daljno popotovanje. Bil bi mu za kurirja, se je poskusil tolažiti s šalo. Čez ustnice se mu je v brado cedila kri, sprva svetlo rdeča, potem temnejša.

Velika dolina se je zapirala, ožila se je in temnela. Skozi okna spomina je tekla reka rumenega dima, mu odgrinjala svet otroštva in ga vodila v svet njegovih dejanj. Vse je postajalo pepel, droban in tenak, pepel, ki ga raznaša veter po pusti krivini zemlje, kjer spijo po rušo mnogi njegovi prijatelji, po stezah, hribov, proti zahodu, kjer so brigade, tja, kjer so še sledovi, ki so jih kdove kdaj izklesale čeljusti topov, in debla, ki so že zasmolila rane.

Z eno roko je čvrsto zapiral rano, z drugo pa se je oklepal resastih trav in se zagledal skozi veje v daljavo. Stvarnost se je mešala s prividi. Rdeče zastave na robovih neba so gorele. Na očeh je začutil pekoče solze, ki so brazdale obraz. Uzrl je gozd petrolejskih stebrov, dim in razvejane cevi in visoke hi-

še Bakuja. V ušesih so mu zvonili zvonovi moskovskih cerkva in topovi stalingrajske bitke ... Zvok štuk in katjuš ... Vse se je zlivalo v simfonijo ... V grmenje neba, ki se je razpočilo ... Nebo, ki rodi ...

»O, kako lepa zemlja, ko bo izdihnil poslednji ubijalec na tebi!« Odhajam! Kako naglo, kako noro, kako nepredvideno je prišlo ... Že davno je zapustil boga in bog je zapustil njega. Zato se je spomnil ljudi, ki so mu bili blizu. S filmsko naglico so brzeli prebliski spominov. Starši, ki jih je zgodaj izgubil ... Major rdeče armade, ki ga je sprejel v stranko ... Nemci so zdrsnili mimo njega kot pošastne sanje. Prikazal se mu je Duletov obraz. On je bil prvi, ki mu je zaupal. Lazar in Pemco, ki sta mu sestavljala mine ... Blisk, ki ga je varoval pred gestapom ... Pa Svarun ... Podal mu je roko, ko je odhajal tja v deželo, ki je on, Mihajlo ne bo več videl. Spomnil se je Ane. Poljaka ni več, zdaj bo moral Marko za botra. In Mirjam ... Zakaj ni raje odšel v Trst? Kako ga je čakala! Ni je razumel, ko je hotela otroka z njim ...

Glasovi so se spet bližali. Prisluhnil jim je. Bili so kot pasje lajanje in spet so se oddaljevali, kot bi se igrali z njim. Naj bo karkoli, med njimi so računi že poravnani. Vedel je, da iščejo ranjene in vlačijo skupaj ubite.

Zdaj mu je bilo žal, da ni zaplodil otroka. Kako lep konec bi bil ob njegovem začetku in kako lep začetek ob takem koncu! Igra spomina, igra besed brez vrednosti, kot igra pene valov sredi razburkanega morja. Slika izgine tedaj, ko nastane ...

»Zato, da sem postal to, kar sem, sem moral biti to, kar v resnici nisem. Kako žalostno protislovje! Skrivnost za tiste, ki iščejo ranjene in vlačijo skupaj ubite.«

Zaprli je oči in se predal doživetju, kako se giblje tema k temi. Kako se približuje zven tišine. Kako se pretaplja v naraščajočo grozo.

Laže, kdor govori, da ga ni strah neznanega!

Čutil je, da ga požira vodovje, da ga obliva mračen hlad, in zdelo se mu je, da blodi skozi sivo, enolično puščavo. In kaj vidi v njej? Kakšen blazen privid? Tu gredo kolone mrtvih bataljonov, brigad, divizij, senc, ki se pomikajo v praznino, vsi gredo in on gre z njimi. Kdo gre in komu se pridružuje? Zdaj jih gleda z očmi radevednega opazovalca. Tu so povelj-

niki in regruti združeni. Prijatelji in sovražniki. Junaki in panikarji. Lopovi in poštenjaki. Norci in pametni. Skaženi in lepi. Tudi ženske so tu, čeprav so sence brez spola. Device in cipe. Šele v sencah smo vsi enaki, se mu je razodela čista resnica. Ali je mar potem vse ostalo privid, iluzija ali laž?

Zato, da bi laže živeli in teže umirali? Ali je to puščava, ali je morje, so mar kolone reke, ali so samo pota ali samo krik vetrov?

Teža moreče megle je votla praznina v njem. Zdaj so vse izkušnje, vsi cilji že onkraj slehernega pomena. Kljub temu je dosegel svoj cilj, svoje spoznanje.

Smrt je enakost. Smrt je svoboda. Smrt je pravica.

»Zdaj vam prepuščam bojno polje. Sam in spokojen. Umiram zato, da bi drugi živeli drugače ... če bodo kdaj razumeli, zakaj smo mi padli. Če ne, se spirala zla začne znova ...«

Solze so mu vrele po licih in kri čez ustnice. Nikoli se ni sramoval solz. Večkrat jih je pretakal v tišini samote, da ne bi padel, da bi bil bolj močan; včasih se je pogovarjal z drevjem, če je imel občutek, da ga ljudje ne bodo razumeli.

Skušal je odpreti oči. Veke pa so mu že kamenje. Skozi reže rahle svetlobe je videl svet dreves, živih in trepetajočih v vetru. Glasov preganjalcev ni bilo več. Bil je le stebber grenkega dima v obliki strupene gobe, ki je segal vse do neba.

Na vejico borovca nad njim je priletela ptica. Siva in drobna se je umirila in zažvrgolela. Kjer pojejo ptice, se človeku ni bati.

Kako nora misel, da bi se sam ubil, ko je tako lepo živeti, včasih samo za sen, le za trenutek! Kako čudovito je zaznavati tudi odhod na daljno pot, od koder ni vrnitve ...

Položil je težko pištolo poleg sebe. Potegnil je roko z rane in pustil krvi, da se je ulila. Dal je roke pod glavo, tako kot včasih, ko je bil še deček, v kavkaški stepi, ko je sonce prežarjalo morje trav in se iskriilo na gladini Kaspijskega jezera, ko je gledal pot oblakov, ko je gledal v človeški obraz in sanjari o ljubezni, gledal, kako se zgrinja na zemljo noč. Ali ne tuli volk v temo soteske? Vse se temni. Za solze so oči prazne. Zemlja je kamnita in težka. Nebo visoko in črno. Nikjer več ni spomina, ne bolečine, ne sanj ne hrepenenja. Samo prah, ki zasipa sledi ... Pepel in samota ... In on v njej, kakor skala gol, prestreljen in mrtv ...

O osnutku „Statuta Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije“

I. Delo komisije za statut

Pred letom dni, na III. seji zveznega odbora, je bila izvoljena 33-članska komisija za statut Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije. Takrat je bilo v sklepu rečeno, da bo komisija »tako začela obravnavati statut in druga vprašanja v zvezi z organizacijo in delom ZZB NOV v sedanjih okoliščinah ter splošnih družbenih gibanjih in odnosih.« Kajti, »kakor je znano, so bile na V. kongresu ZZB NOV sprejete spremembe v statutu ZZB NOV, katerih glavni cilj je bil okrepiti vlogo članstva v delu ZZB NOV in jo še bolj demokratizirati.« Takrat je bilo tudi izraženo mnenje, da sta bili minuli dve leti dovolj dolgo obdobje preverjanja statuta ZZB NOV in drugih kongresnih sklepov v praksi, da je bil to čas pridobivanja bogatih izkušenj in ugotavljanja neurejenih problemov ter pogojev za njihovo uspešno razvozlavanje. Pri tem so upoštevali tudi sklepe VII. seje CK CKJ o aktualnih problemih borcev NOV.

Komisija za statut je obravnavala svoje naloge in na svoji prvi seji 12. XII. 1967 ugotovila, da ima glede na statut kot osnovni dokument o organizaciji, ciljih in nalogah ZZB NOV in osnove njenega delovnega programa dve nalogi: a) da ugotovi, da so določbe statuta rabile za opravljanje zelo pomembnih in širokih aktivnosti organizacije borcev in da jih je praksa potrdila in b) do katere mere in s kakšnim uspehom se je razvila dejavnost organizacije borcev in članov združenj borcev po določbah statuta. Cilj tega je bil ugotoviti, kakšne spremembe so potrebne v statutu, praktični dejavnosti in organizacijskih oblikah organizacije borcev na sedanji stopnji razvoja samoupravne socialistične družbe naše dežele in organizacije borcev kot njenega integralnega in aktivnega dela.

Sklenjeno je bilo, da je za to potrebno:

1. da se analizira, kako so bile v praksi uporabljene določbe statuta, sprejetega na V. kongresu na vseh področjih, s katerimi se ukvarja ZZB NOV in da se ugotovi, katere določbe in oblike organizacije ne ustrezajo sedanjim bolj razvitim okoliščinam družbene dejavnosti.

2. da se ugotovi, kako so dosežanje organizacijske oblike, programi in metoda dela vpliva na dinamiko in učinkovitost uresničevanja ciljev in izpolnjevanja nalog ZZB NOV.

3. da se ob popolni argumentaciji predloži potrebne spremembe določb statuta, organizacijskih oblik, delovnega programa in njihovega sprejemanja in izpolnjevanja na podlagi javne razprave v organizaciji borcev.

4. da se ugotovi, katere aktivnosti se v minulem obdobju še niso dovolj razvile ali so bile zane-marjene, da bi se v nadaljnji dejavnosti razvile.

5. da se ugotovi, v kolikšni meri, v katerih vprašanjih in v kakšnih oblikah so organizacije borcev in njihovi odbori razvili sodelovanje z drugimi družbenopolitičnimi in družbenimi organizacijami, organi družbenopolitičnih skupnosti in raznimi ustanovami.

Spričo demokratičnih načel in metod dela kot izhodišča komisija za statut ni vnaprej dajala nobenih tez, osnutkov in formulacij odločitev, marveč je začela o vseh teh vprašanjih javno razpravo. V ta namen je prek republiških odborov poslala združenjem borcev in občinskim ZZB NOV samo beležke o načetih vprašanjih, o katerih je komisija razpravljala, skupščinam združenj in občinskim ZZB NOV pa prepustila, da o vsakem teh in drugih vprašanjih povedo svoje mnenje in pošljejo svoje predloge.

V razpravi na prvi seji komisije za statut so bila poudarjena nekatera osnovna vprašanja, ki so bila potrjena tudi v javni razpravi in formulirana v predlogih, poslanih komisiji iz ZZB NOV socialističnih republik. Ta vprašanja so v glavnem omejena na predloge:

— da se v statutu jasneje določi,

da je ZZB NOV predvsem družbenopolitična (ne pa stanovska) organizacija, ki je aktiven, organiziran integralni del naše samoupravljane socialistične družbe, namreč da bi ZZB NOV obravnavali kot organizirano, zavestno in aktivno družbenopolitično silo in da je treba tako postaviti tudi organizacijo ZZB NOV;

— da se s statutom odpre možnost še večjega vpliva članstva na urejanje vseh vprašanj in na volitve organov ZZB NOV. V tej zvezi je bilo rečeno, naj se skupščine združenj in zveze v občinah sklicujejo pogostejše (in ne samo enkrat letno ali v dveh letih) in da se vsi sklepi o važnejših nalogah sprejemajo na teh skupščinah, ker bo članstvo tako lahko prišlo do večje veljave;

— da bodo v vseh organih zveze zastopane vse kategorije borcev skladno s njihovim številom in da se to posebej upošteva pri volitvah, kakor tudi, da se v republiških in zvezni odbor volijo več ljudi iz občinskih organizacij (ne pa samo od ravni republike in federacije);

— da se omogoči širše zbiranje članstva po zanimanju in da se ne drži togih organizacijskih oblik in shem, pri čemer je treba še jasneje in natančneje določiti mesto, vlogo, naloge in pravice vseh kategorij borcev;

— v statutu natančno in jasno urediti odnos ZZB NOV do Socialistične zveze ter drugih družbenopolitičnih in družbenih organizacij;

— v statutu določeno in jasno ugotoviti vlogo, mesto, naloge in obveznosti ZZB NOV v negovanju revolucionarnih tradicij in odnos ZZB NOV do organizacij, organov in družbenih institucij, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem;

— natančneje določiti naloge ZZB NOV pri krepitvi obrambne moči dežele, mesto in vlogo vseh združenj in posebej ZROP pri teh vprašanjih;

— posebej in bolj vsestransko proučiti organizacijske probleme ZROP in jasno ugotoviti, ali so dani pogoji za dosedanj status ZROP v ZZB NOV tudi po dosedanjih statutarjih načelih, ali je potrebno, da se ZROP izloči v samostojno organizacijo;

— v pogledu sodelovanja ZZB NOV z nacionalnimi in mednarodnimi organizacijami borcev okvirno poudariti v statutu obseg in naloge, ki jih izpolnjuje zvezni odbor, katere pa izpolnjujejo pokrajinski in občinski odbori ZZB NOV;

— širše obravnavati organizacijska vprašanja in proučiti, kaj in kako je treba spremeniti v metodi dela teles in organov ZZB NOV, in kolikor je potrebno, pripraviti tudi spremembe pred skupščino ZZB NOV;

— dati komisijam in drugim telesom odborov ZZB NOV večji pomen in vlogo v procesu pripravljanih in obravnavanih raznih vprašanj in problemov (da stopajo komisije pred organe borcev z analizami in predlogi za razvozlavanje ustreznih problemov) in natančno določiti tudi njihovo sodelovanje pri izpolnjevanju gledišč in sklepov, ki jih sprejemajo odbori ZZB NOV;

— v statutu predvideti disciplinske ukrepe — izključitev iz ZZB NOV članov, ki se pregreše proti dosežkom revolucije.

Razen tega je bilo poudarjenih tudi več drugih vprašanj ožjega pomena, ki jih je treba natančneje in jasneje vključiti v besedilo statuta.

Republiški odbori ZZB NOV so podprli sklepe komisije za statut:

1. da republiški odbori ZZB NOV organizirajo razpravo o tem vprašanju na svojih področjih predvsem prek bližnjih volilnih konferenc v združenjih in ZZB NOV v občinah, kakor tudi prek posvetovanj in drugih oblik, posvečenih temu, in da se vse to delo v republikah opravi do 30. maja 1968;

2. da se komisija razdeli v več delovnih skupin, ki bodo skupaj z

republiškimi organi na teh področjih zbrale in pripravile ves material (pripombe in predloge za spremembo ali dopolnitev statuta) za nadaljnje delo komisije;

3. da komisija najpozneje do konca junija 1968 pripravi material — predlog o spremembah in dopolnitvah statuta, da pride v javno razpravo v organizacijah ZZB NOV (ta material bo dobrodošel, da bodo republiške skupščine proučile tudi ta vprašanja).

II. Rezultati javne razprave in pregledi

V juniju, nekoliko pozneje kakor je bilo pričakovati, je prejela komisija za statut informacije s predlogi za spremembe in dopolnitve statuta ZZB NOV iz republiških odborov SR Bosne in Hercegovine, Črne gore, Makedonije, Srbije in Slovenije ter nekaj pripomb iz Hrvatske. Sistematizirane po poglavjih statuta iz leta 1965 je komisija za statut te pripombe, mnenja in predloge obravnavala na svoji drugi seji 18. julija.

Ta material, ki ga je komisija ocenila kot zadosten za pripravljane osnutke novega statuta, ne pa manjših sprememb v starem, je omogočil proučiti naslednja vprašanja:

— značaj, fiziognomijo in družbeni status organizacije borcev kot družbenopolitične;

— vprašanje enotnega statuta ZZB NOV kakor doslej, ali obstoj — razen statuta organizacij za Jugoslavijo — tudi statuta oziroma pravilnika za organizacije socialističnih republik;

— ime organizacije;

— status ZROP v ZZB NOV;

— kriteriji za sprejem članov organizacije in kategorije borcev, ki jih zbiramo;

— način prenehanja članstva v organizaciji;

— organizacijska načela in ozemlja, na katerih poteka organiziranje;

— struktura združenj in zveze;

— organi združenj in zveze;

— trajanje mandatnega obdobja organov zveze in združenj;

— vloga komisij in drugih teles v organih zveze;

— naloge združenj in njihova organizacija pri izpolnjevanju;

— naloge in delo organov zveze in njihovih izvršilnih teles;

— materialna sredstva združenj in zveze.

Po načelni razpravi in odobritvi gledišč komisije je določena redakcijska skupina (5 članov komisije) dobila nalogo, da na podlagi predlogov iz republik in sklepov komisije pripravi besedilo prvega osnutka statuta do konca septembra.

Komisija je na svoji tretji seji 9. oktobra v sedemurni razpravi proučila prvi osnutek statuta načelno in v podrobnostih in sklenila, da bo redakcijska skupina na podlagi pripomb in predlogov pripravila dopolnjeno varianto tega prvega osnutka. Komisija je to varianto proučila na svoji četrti seji in sklenila, da bo poročilo o svojem delu in to besedilo predložila zveznemu odboru.

Prvi osnutek statuta Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije so v načelu obravnavali tudi na XXI. seji predsedstva. Glavne pripombe in predlogi s te seje so bili vključeni v prvi osnutek, ki ga danes obravnavamo.

III. Glavne značilnosti osnutka statuta

Glavna značilnost prvega osnutka je, da ima za osnovo Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije

kot združenja samostojnih združenj borcev in invalidov združeno dejavnost članstva. Pri tem so vsi organi Zveze borcev v glavnem koordinacijski, ne pa vodilni v prejšnjem pomenu. Bistvo te glavne značilnosti je izraženo v poglavju I — Značaj in naloge organizacije, pod toč. 3.

»Posli in družbeni pomen nalog, pri katerih sodeluje organizacija borcev, zahtevata stalno dogovarjanje vseh organov Zveze borcev s članstvom združenj borcev, da bi mogli pooblaščenca in popolnoma izražati njegova gledišča in razpoloženja. Tak odnos znotraj Zveze borcev je izraz stalnega poglavlja demokratičnih odnosov v organizaciji borcev, ki omogočajo nenehni vpliv članstva na delo vodstva v vseh vprašanjih, vstevši tudi demokratičnost volitev in konstituiranje organov Zveze borcev. Razvijanje odnosov v organizaciji borcev na bazi krepitve neposredne vloge in vpliva posameznega člana kot glavnega ustvarjalca politike in gledišč Zveze borcev v celoti je narekovala potreba po javnosti v delu in po stalnem informiranju članstva o vseh akcijah organov Zveze borcev ter o njihovem delu in problemih, na katere zadevajo.«

Druga glavna značilnost Zveze borcev je, da se ob upoštevanju programa Zveze komunistov Jugoslavije in ciljev Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije bori za krepitev in razvijanje dosežkov socialistične revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije. Prav zato je tudi potrebno, da:

»Sodelujoč pri izpolnjevanju teh nalog Zveza komunistov kot družbenopolitična organizacija izpolnjuje svojo družbeno in politično vlogo in kot neločljivi del družbe stalno oblikuje svojo družbeno in politično fiziognomijo in prispeva k sproženju in uresničevanju enotne družbene in politične iniciative.«

Zato je posebej poudarjeno, da se:

»Naslonjena na delo in iniciativo posameznega člana in članstva v celoti Zveza borcev prek stalne akcije z drugimi silami skupnosti potrjuje kot revolucionarna in napredna sila naše samoupravne socialistične družbe.«

Besedilo osnutka statuta, poslano članom zveznega odbora, je torej rezultat mnenja, predlogov in zahtev, izvirajočih iz javne razprave v organizaciji borcev in trikratnega obravnavanja v komisiji za statut. Po tako demokratični poti in postopku sestavljeni osnutek statuta je dejanski izraz želja in potreb organizacije borcev in njenih odnosov do naše samoupravne socialistične skupnosti in prakse v sedanjih razmerah. Čeprav je bil kot osnova za sestavljanje tega osnutka uporabljen statut, sprejet na našem V. kongresu, vendar je bolj presojati to besedilo ne kot spremembe in dopolnitve prejšnjega statuta, marveč kot osnutek novega statuta. Razlogi za to so naslednji:

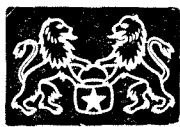
Prvič, ker je prevladalo mnenje, da se rezervni oficirji in podoficirji v sedanjih razmerah ter po njihovih nalogah in strukturi izločijo v samostojno organizacijo in te sene povežejo z organi narodne obrambe ter diferencirano vključijo v vse oblike splošne ljudske priprave na obrambo dežele, je bila spremenjena sestava članstva v združenjih in vrsta združenj v ZZB NOV. To je zdaj organizacija udeležencev NOV — borcev in vojaških vojni invalidov. Čeprav je osnova organizacije tudi zdaj združenje, zveza pa nastane s povezovanjem teh združenj od občine navzgor, se bistveno spremenje značaj, naloge in struktura organizacije in njenega članstva, njihove naloge področja in oblike dejavnosti pa postanejo bolj homogeni. Ta osnovna sprememba se kaže tudi v osnutku statuta.

Drugič, spričo demokratičnih načel razvoja naše samoupravne socialistične skupnosti in vseh nje-

(Nadaljevanje na 11. strani)

EMO

EMAJLIRNICA
METALNA INDUSTRIJA
ORODJARNA

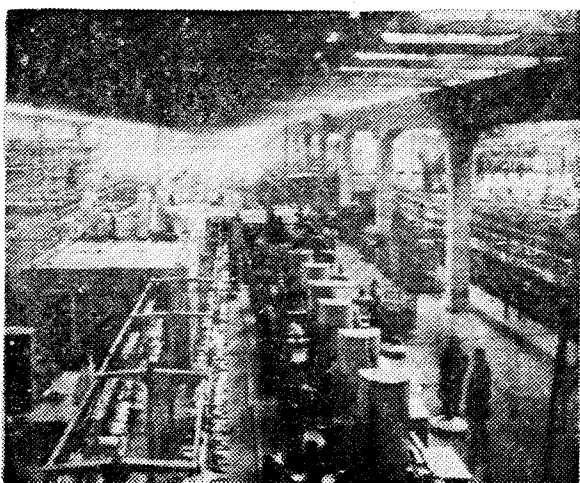

CELJE

TELEFON: 39-21 • TELEGRAM: EMO-CELJE • TELEX: 0335-12

IZDELUJE IN DOBAVLJA:

- frite z dodatki za izdelavo emailov
- emailirano, pocinkano in alu posodo, sanitarno in gospodinjstvo opremo ter kovinsko embalažo
- toplotne naprave: radiatorje in kotle za centralno in etažno ogrevanje
- odpreske in kolesa za motorna vozila ter odpreske za rudarstvo
- vse vrste orodij za serijsko proizvodnjo: rezalna, izsekovalna, vlečna, kombinirana in upogibna orodja za predelavo pločevine, orodja za tlačni liv in za proizvodnjo iz plastičnih mas, stekla in keramike
- vrši usluge emailiranja, pocinkanja in predelave pločevine

(Nadaljevanje z 10. strani)

nih delov so bolj jasno in natančno določena načela organiziranja, delovanja, mesta in vloge organizacije borcev, ki nastopa kot zveza združenj borcev socialistične Jugoslavije, to se pravi kot aktiven družbenopolitični in socialistični faktor, čeprav je po svoji sestavi to Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije. Zato je bilo predloženo tudi alternativno ime organizacije. Vtem ko ima ime Zveza borcev NOV Jugoslavije oziroma Zveza združenj borcev NOV v sebi nekaj statičnega in tradicionalnega, bolj obrtnega v minulost, Zveza združenj borcev socialistične Jugoslavije natančneje določa bistvo, značaj in naloge organizacije, njeno dinamiko, aktivnost in morebitne oblike njenega nadaljnjega razvoja.

Tretjič, kot živ faktor, vključen v celotno družbenopolitično prakso naše skupnosti, ki je enoten organizem samoupravnega socialističnega razvoja, nastopa Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije na vseh področjih svoje dejavnosti hkrati kot samostojna družbenopolitična organizacija in kot integrirana socialistična sila, ki skupaj z vsemi drugimi socialističnimi silami izpolnjuje program socialistične preobrazbe naše družbe, program Zveze komunistov Jugoslavije in Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije. Tako prispeva tudi k splošnemu socialističnemu razvoju in urejanju tistih vprašanj, ki jih obravnavamo kot vprašanja borcev. S tem se Zveza borcev Jugoslavije bistveno razlikuje od vseh oblik in značaja veteranskih organizacij. To je zelo določeno izraženo v določbah o značaju in nalogah organizacije, vsebovanih v osnutku statuta Zveze borcev Jugoslavije.

Četrtič, držeč se načela federativne ureditve socialistične skupnosti Jugoslavije in enakopravnosti njenih narodov in narodnosti, stopnje razvoja neposredne socialistične demokracije in perspektive nadaljnjega razvoja dosežkov socialistične revolucije je osnutek statuta Zveze borcev Jugoslavije dokument demokracije decentralizacije, v kateri je težišče na članih organizacije in njihovem združenju. Vsi organi Zveze borcev od občine do federacije so samo oblike demokracije in prostovoljnega združevanja za usklajevanje in usmerjanje skupne dejavnosti na področjih vseh politično-teritorialnih skupnosti. Ustvarjalec politike in nosilec pravic in dolžnosti so torej združeni člani, ne pa forumi organizacije. Ta osnovna odlika naše organizacije, ki je bila jasno poudarjena tudi v statutu, sprejmem na V. kongresu, je v tem osnutku izražena in določena še jasneje in natančneje.

Petič, osnova organiziranja Zveze borcev niso toge sheme, določene z enotnim statutom, ki hkrati zamenjuje tudi pravila, kakor je bilo to določeno s statutom ZZB NOV Jugoslavije iz leta 1965, marveč značaj, naloge in praktična dejavnost združenj in organizacije borcev v celoti. Prav zato ta osnutek statuta normira samo osnovna načela organiziranja, fiziognomije in aktivnosti združenj in Zveze borcev, upošteva potrebo, da se v organizaciji borcev ohranijo pravice in spodbude ustvarjalna iniciativa in integrirana akcija članov Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije ter poglobljanje in krepitev demokratičnih odnosov na tem torišču naše družbene aktivnosti. Vsa druga vprašanja so urejena s pravilniki svetov (konferenc) Zveze borcev socialističnih republik, socialističnih avtonomnih pokrajin in poslovniki občinskih zvez borcev ter organov v Zvezi borcev. V ta namen ta osnutek statuta (točki 86 in 87) samo poudarja, katera so ta vprašanja.

Šestič, organi v Zvezi borcev se po osnutku statuta formirajo po delegatskem načelu od spodaj navzgor. Pri tem je posvečena posebna pozornost enakosti in enakemu zastopstvu v delegiranju članov za organe Zveze borcev iz ustreznih organizacij politično-teritorialnih skupnosti in kategorij članstva. Iz istih razlogov in za zagotovitev popolnejše demokratičnosti so poudarjene in natančno določene pravice in dolžnosti volilnega telesa in odgovornost izvoljenih do volilnega telesa poleg tiste do organa, ki so vanj izvoljeni. Zato je kot demokratični instrument za

zagotovitev aktivnosti in odgovornosti poudarjeno tudi načelo izmenljivosti in odstopa posameznikov in vsega organa oziroma telesa.

Ta osnutek statuta prenaša težišče odgovornosti in kontrole nad izpolnjevanjem sklepov in nalog na vrhovne organe v Zvezi borcev oziroma združenju — na svete (konference) oziroma skupščine, ki so v stalnem sklicu, imajo pa samo svoje izvršilne organe (izvršni odbori, republiški in pokrajinski izvršni odbori) in izvršni odbor zveznega sveta (konference). Tako se v bistvu spreminja značaj dosedanjih občinskih, pokrajinskih, republiških in zveznega odbora in skupščin, način njihovega formiranja, oblike konstituiranja, načela in metoda dela, upostavitve njihove odgovornosti pred volilnim telesom itd. Hkrati so jasno ločena pooblastila in odgovornosti izvršilnih organov in zmanjšana možnost, da prevzamejo funkcije vrhovnih, odgovornih in stvarno predstavniških organov organizacije. Zato je prejšnja struktura: skupščina, odbor, predsedstvo, sekretariat zdaj skržena na: svet (konferenca) kot organ v stalnem sklicu. Izvršni odbor (v federaciji izvršni odbor zveznega sveta) in sekretariat (kjer je potreben). Sekretariat je telo, ki rabi za pripravljanje dokumentov. Operativno izpolnjevanje skupščinskih sklepov je preneseno na izvršne odbore. V smislu krepitve demokratičnosti v delu in zagotovitve temeljitejšega proučevanja in analiziranja vsakega vprašanja sta bolj poudarjeni odgovornost in vloga komisij v delu vrhovnih organov v Zvezi borcev.

V vsem besedilu osnutka statuta, ki ga danes obravnavamo, je dosledno uporabljeno alternativno ime svet (konferenca) za vrhovni organ v Zvezi borcev. Od večjega števila možnih imen: skupščina, zbor, svet, konferenca, posvetovanje, komite, odbor, konvent je prišla kot najbolj prikladna ta alternativa, čeprav ne ustreza značaju tega delegiranega in koordiniranega organa. Nadaljnje razmišljanje in iskanje sta pokazala, da je po značaju dejavnosti, načinu konstituiranja in funkcije dejansko ustrezno ime: delegacija. To pomeni, da se začneš z občino v Zvezi združenj borcev NOV Jugoslavije konstituirajo kot vrhovni organ dogovarjanja, koordinacije in usmerjanja: občinska pokrajinska, republiška in zvezna delegacija Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne, ki ima svoje izvršilne in pomožne organe in telesa: izvršni odbor (ali predsedstvo), sekretariat, komisije, sveti in pod. Pri tem je bistveno, da so v besedilu statuta izrecno poudarjene te izvršilne oziroma pomožne funkcije in da je izključena možnost, da bi se izvršilni organ spremenil v vrhovni organ dogovarjanja in odločanja.

Iz vseh teh razlogov osnutek statuta predvideva, da se svet (konferenca) Zveze borcev Jugoslavije konstituirajo po načelu enakega števila delegatov iz zvez borcev socialističnih republik (po 15) in delegatov organizacij borcev socialističnih avtonomnih pokrajin (po 7). To pomeni, da je ta vrhovni organ, katerega vsak član je izmenljiv po sklepu volilnega telesa, ki obvezno zaseda enkrat letno in sprejema vse bistvene odločitve, neprimerno mobilnejši in odgovornejši od prejšnjega zveznega odbora, ki je bil številčno za tretjino večji. Vlogo prejšnjega predsedstva kot izvršilnega organa ima zdaj izvršni odbor, ki ga mora zvezni svet (konferenca) konstituirati po svojem poslovniku o delu kot operativnem, mobilnem in odgovornem izvršilni organ, katerega delo se obravnava, program dejavnosti in naloge pa določijo najmanj enkrat letno. Temu morata biti podrejena tudi število in sestava njegovih članov, držeč se tudi tu načela enakega zastopstva kakor pri formiranju zveznega sveta (konference).

Sedmič, spričo takšnega značaja, vloge in nalog Zveze borcev so v osnutku poudarjena tudi načela sodelovanja in odnosov do drugih družbenopolitičnih in družbenih organizacij in organov naše socialistične skupnosti. S tem se zagotavlja tudi ustreznost recipročnosti do tistega, kar predvidevajo njihovi statuti.

Osmič, upošteva vse ta načela

je bilo potrebno izraziti svobodo v oblikah organiziranja, pravici odločanja o številu, teritorialni razširjenosti posameznega združenja in podobno, kar se natanko določa ne več z enotnim statutom za vso federacijo, marveč s pravilniki Zveze borcev socialističnih republik, socialističnih avtonomnih pokrajin in poslovniki Zveze borcev v občinah. V ta namen je dana možnost, da se po lastnih potrebah in okoliščinah formirajo sekcije, komisije, aktivni in podobno o čemer odločajo združenja oziroma Zveza borcev ustreznega ozemlja v soglasju z njimi.

Devetič, osnutek statuta je posvetil posebno pozornost tudi organizaciji Zveze borcev v mestih z več občinami, kjer so pogoji delovanja in način povezovanja združenj nekoliko drugačni kakor tistih v občinah. Ta osnutek se pa ni spuščal v podrobnosti urejanja teh vprašanj in je to prepustil pravilnikom republiških svetov (konferenc) Zveze borcev oziroma ustreznim poslovnikom, predvidel pa je možnost tudi za razvozlanje teh problemov.

Desetič, vse druge novosti, kakor podrobnosti v osnutku statuta so posledica takšne koncepcije in teh osnovnih načel in samo njihova načelna uporaba. Treba pa je poudariti, da so tudi iz prejšnjega besedila statuta ostale vse tiste določbe in formulacije, ki izražajo izkušnje preverjeno uporabo takšne koncepcije in orientacije — o značaju, načinu delovanja, mestu in vlogi organizacije borcev v celoti in njenih združenjih posebej. V tem smislu se s tem osnutkom hkrati verificirajo ustrezne določbe iz prejšnjega statuta, dosledneje in popolneje so obdelane po sedanjih okoliščinah in potrebah in dodane so jim novosti, ki jih življenje in aktivnost organizacije zahtevata in narekujejo, izvirajo pa iz mnenj in predlogov, dobljenih z javno razpravo v združenjih in Zvezi borcev.

Prav zato je tudi potrebno, da bo ta osnutek statuta, kakršen je bil sprejet na IV. seji komisije za statut ZZB NOV Jugoslavije, potrjen v javni razpravi članov naše organizacije pred sklicanjem rednih skupščin zvez borcev socialističnih republik, da bi lahko bil osnova njihovega dela predvsem po načinu konstituiranja in volitev delegatov za VI. skupščino ZZB NOV Jugoslavije, ki naj bi bila najpozneje v juniju 1969. To pomeni, da bi odobritev novega statuta Zveze borcev na naši VI. skupščini pomenila sklepno, potrjujočo dejanje že opravljenega najširšega demokracijskega dogovora o njem od združenj do republiških skupščin borcev. Tako bi bil dokument, ki je proizvod mnenj in odločanja ne komisije za statut, marveč celotne organizacije borcev in vseh njenih organov od združenj do federacije. To je hkrati tudi najpravičnejša in najbolj varna pot za odobritev tako važnega dokumenta trajne vrednosti, s katerim se določajo značaj, naloge, način dejavnosti, vloga in mesto take družbenopolitične organizacije, kakršna je zveza borcev Jugoslavije. Trajanje javne razprave o tem osnutku statuta je treba določiti v odvisnosti od časa sklicanja skupščine Zveze borcev v socialističnih republikah. Dokončni predlog statuta, ki bo predložen VI. skupščini, bi ponovno obravnavali na seji zveznega odbora ZZB NOV pred sklicanjem skupščine in pred skupščinami Zveze borcev v socialističnih republikah.

1. celotni dnevni red te seje zveznega odbora je povezan s sklicanjem VI. skupščine ZZB NOV in je nekakšen enoten koncept.

Obravnavanje in odobritev predloga (osnutka) statuta, sklepi o izločitvi ZROP v samostojno organizacijo, sklepi o načinu volitev delegatov za VI. skupščino ZZB NOV Jugoslavije in kandidatov za organe ZZB NOV so sestavni del dogovora o delu republiških in pokrajinskih skupščin ZZB NOV, ki jih po statutu skličejo pred zvezo.

Ne samo javna razprava o teh predlogih dokumentov, marveč tudi samo delo republiških in pokrajinskih skupščin bosta torej pomenila njihovo preverjanje in potrditev. Posebno važno je, da republiške in pokrajinske skupščine razpravljajo tudi o osnutku sta-

tuta in izrekajo svoje pripombe, predloge in dopolnitve, kar bo omogočilo VI. skupščini sprejeti dokument, nastal na podlagi zelo širokega sodelovanja in razprave.

2. s temi dokumenti in predloženim načinom dela so anticipirane nekatere določbe bodočega statuta. Potreba po tem sledi iz naslednjih razlogov:

a) Vtem ko je bil prej kongres Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije sklican pred kongresi zveze v republikah in ko se je z njimi začelo izpolnjevanje sklepov tega kongresa, je zdaj skupščina ZZB NOV Jugoslavije nekakšen povzetelek dela in je v znatni meri odvisna od rezultatov dela skupščine ZZB NOV republik in pokrajin. Vsi dokumenti in tudi način konstituiranja organov izvirajo namreč iz dela skupščin v republikah in pokrajinah. To je pravzaprav mnogo bolj demokratično, kakor je bilo tisto, kar smo delali prej.

b) Po splošni oceni ne bi bilo smotno, če bi po republiških in pokrajinskih skupščinah ZZB NOV v republikah in pokrajinah ponovno razpravljali o uporabi novega statuta in drugih sklepih in se jim organizacijsko prilagojevali. Zato je povsem utemeljen in realen

predlog, da se v statutarji in organizacijski obliki, predvsem v načinu volitev in konstituiranja organov anticipirajo določbe bodočega statuta, opirajoč se na že omenjeni način obravnavanja in sprejemanja.

c) Z vsemi temi postopki se omogoča ohranitev tempa in dinamike v delu organizacije borcev.

d) Posebno važna je potreba, da se pravočasno in solidno pripravi vse potrebno za osamosvojitve ZROP kot organizacije in da to ne zadržuje opravljanja tekočih nalog ne ZZB NOV ne ZROP.

e) Pot, ki jo pri tem ubiramo, omogoča, da bo VI. skupščina sprejela sklepe, ki bodo izvirali iz demokracijskega dogovora in prakse celotne organizacije.

Zato je naša najvažnejša naloga, da presodimo, ali je mogoče takšne dokumente in predloge izročiti v javno razpravo, da bi tako dobili dokončna besedila sklepov, na podlagi katerih bi potekalo tudi delo na skupščinah ZZB NOV republik in pokrajin in nadaljnje priprave naše VI. skupščine. Razumljivo je torej, da bodo predložena besedila doživela potrebne spremembe in izboljšave in da jih je treba kot take tudi presojati.

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata.
- PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!
- NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA.

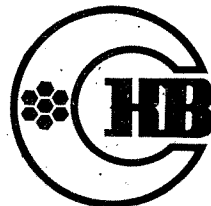
Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

Majsko žrebanje pri Kreditni banki Celje za vlagatelje vezanih hranilnih vlog!

V poštrev za žrebanje bodo prišli vsi tisti vlagatelji vezanih hranilnih vlog, ki so že ali še bodo do konca meseca aprila 1969 vložili 100.000 starih dinarjev in jih vezali nad leto dni.

NAGRAD JE 151 V SKUPNI VREDNOSTI 8.000.000 STARIH DINARJEV

KREDITNA BANKA CELJE

Okrogle in oglate

● **Prepričljivo opozorilo.** V zahodnonemškem mestu Essenu kroži že nekaj časa po ulicah avto, na katerem je pritrjena tablica z razločno tiskanim opozorilom: »Ali rajši vozite 50 in doživite 90 — ali obratno?«

● **»So šestdesetletniki, ki se vedejo, kakor da imajo dvakrat po 30 let.«** je napisal Ernest Fischer (ČSSR). Velja tudi za šestdesetletnice!

● **Casi se spreminjajo in mi se spreminjamo v njih...** Generalni direktor angleške narodne banke sir Leslie Brien si je takole privoščil britanske laburiste v zvezi z njihovo finančno politiko: »Po 13-ih letih opozicije so laburisti, ko so osvojili oblast, mislili, da bodo s številnimi ne-preverjenimi zamislili spremeni-li svet, zdaj pa tudi sami spoznavajo, da je svet spremenil nje same.«

● **Revolucionarni študenti — da, toda vzgojeni!** De Gaullov minister za prosveto Edgar Faure, ki se zdaj ukvarja z reformo univerze, je dejal na profesorskem zboru o študentskih nemirih: »Če hočejo biti študenti revolucionarni, naj bodo! Biti pa morajo dobro vzgojeni revolucionarji, ne puhloglavi puntarji!«

● **»Koristno«** neznanje... Poveljnik hamburške policije Martin Ledin je govoril častnikarjem o svoji taktiki v preprečevanju demonstracij ter je, med drugim, rekel: »Pri uspešnem preprečevanju demonstracij mi je vedno pomagala nezadostna izvedenost v zakonskih predpisih.«

● **Aktivist...** Po »Glasu Podrinja«, ki izhaja v Šabcu, posnemamo: »Direktor šabske skupnosti kulturnih ustanov se je že dvakrat poskušal pogovoriti z nekim aktivistom iz vasi Dobriča. Preučeval je možnost ustanovitve vaše čitalnice. Aktivist mu je obakrat odgovoril, naj malo počaka: »Samo dotlej, da bo za nami spomladansko oziroma jesensko nogometno prvenstvo!« Nogometu prvenstvo!

● **Zoper poškodbe ženskih nogavic...** Vodnice v pariških kinematografih prodajajo obiskovalcem bonbone, čokolado in zimski sladoled. V poslednjem času so jele prodajati tudi ženske nogavice. Utemeljitev je na moč prepričljiva: »Med predvajanjem filma so nogavice izpostavljene različnim poškodbam.«

● **Klic na pomoč...** Poveljstvo neke vojašnice v avstralskem mestu Melbourne je poslalo ministrstvu za vojsko pismo naslednje vsebine: »Prosimo za čim hitrejšo nadomestilo okenskih zaves, ki so nam bile ukradene. Le tako bomo lahko preprečili, da se ne bodo vsak večer zbirale na ulici pred vojašnico ženske vseh storisti. One se ustavljajo pred našimi okni in gledajo vojake, ko se slačijo. Nekatere imajo celo daljnogled!« Menimo, da bi lahko vojaki ugasnili luč in se v temi slačili. Potem ne bi radovednicam niti daljnogledi nič ne pomagali.

● **»Ne bodite nemirni, mar ne zadostuje, da sem nervozen jaz?!«** je napisano na opozorilni tablici nekega pariškega taksija.

● **Samo »najpotrebnejše«.** Londonski časniki so nedavno poročali o begu nekega petrolejskega šejka. V poročilih je bilo rečeno tudi tole: »Vzel je s seboj samo najpotrebnejše — svoj cadillac in svojih osem žena.«

● **Zstopniki zakonskih mož** Na hodniku pariške ginekološke klinike je obešena tablica z opozorilom: »Obiski so dovoljeni od 14. do 16. ure. Vstop je dovoljen samo zakonskim možem ali — njihovim zastopnikom...«

● **Napredno pokolenje...** Na nedavnem sestanku ženskega kluba v Londonu je rekla neka članica tole: »Me, staromodne matere, se dobro spominjamo, kdaj in kje nas je naš mož prvič poljubil, najpogosteje pa imamo hčere, ki se ne spominjajo več niti imena svojega prvega moža...«

Nekoč in danes

VELEBLAGOVNICA

nama

LJUBLJANA

- priporoča potrošnikom hiter, sodoben in cenen nakup vseh potrebščin, za sebe, za družino, za dom in za gospodinjstvo;
- potrošnikom nudi blago na obročno odplačevanje;
- za tuje kupce je v hiši menjalnica.

Potrošniki lahko izbirajo blago v poslovalnicah:

TRGOVSKA HIŠA, Ljubljana, Tomšičeva 2

BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO, Ljubljana, Wolfova 1

KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana, Čopova 7

BLAGOVNICA NAMA, Škofja Loka, Kidričeva ulica 1 a

Hočem še koristiti svoji domovini

je dejal 26-letni Gvinejec Sulejman, ki je pri nas na rehabilitaciji!

V nedeljo, 22. decembra, je bilo v kranjskem zimskem kopališču 19. invalidsto prvenstvo Slovenije v plavanju. Udeležilo se ga je nad 90 invalidov vseh vrst kategorij in tudi večja ekipa iz Zagreba, ki je nastopila izven konkurence. Nastopili pa so v štafeti, kjer so zavzeli tretje mesto pred Kranjem in Mariborom, ter v vaterpolu s Kranjčani, kjer so domačini zmagali z 8:0. V različnih kategorijah, kjer so nastopili invalidi s podkolenskimi, nadkolenskimi in obojnimi amputaci-

inejskega odporniškega gibanja. Na začetku smo se težko razumeli v neki srbsčini, ki se jo je delno naučil v pičlih treh mesecih odkar je pri nas. Potem pa je povedal, da bi lažje govoril v španščini, portugalsčini, italijanščini... Več jezikov je naštel, kar je takoj pokazalo, da ni človek iz osamljene afriške puščave. Pripovedoval je o bojih njihovega naroda za osvoboditev izpod kolonializma in o simpatijah, ki jih tam čutijo do Jugoslavije. Tudi tu v Ljubljani, kjer je sedaj na zdravljenju, se počuti zelo dobro. Kar udomačil se je že, kot pravi.

»Boste še po ozdravljenju osta-

jami, z amputacijami roke, slepi in invalidi s splošnimi poškodbami so dosegli enak uspeh invalidi iz Kranja in Kamničani s po tri in Škofja Loka z enim prvim mestom. Končno pa pri tem tekmovanju ne gre ocenjevati zgolj dosežene rezultate. Več je vredna življenjska energija teh invalidov, ki ostale ude skušajo čimbolj usposobiti in ohraniti vitalnost človeka, važno bi bilo opisati, pod kakšnimi pogoji živijo, kako telovadijo in se pripravljajo na taka, vsakoletna srečanja.

Med nastopajočimi sta vzbujala pozornost dva mladeniča iz Gvineje, oba invalida iz bojev proti portugalskim zavojevalcem s podkolensko amputacijo, ki sta na zdravljenju v Zavodu za rehabilitacijo v Ljubljani.

Po končanem tekmovanju, pred kosilom, smo se seznanili z 26-letnim Sulejmanom, kapetanom Gu-

li pri nas, če vam je všeč?« sem ga pobaral.

»To je res. Zelo mi je všeč pri vas. Imam občutek, da vsi šutite in razumete naše razmere in težave. Kljub temu pa, domovina je prva.«

»Se boste torej vrnili?«

»Morda, morda tudi ne. Mogoče samo na obisk. Tu pri vas želim še v ekonomsko šolo. Je že zmenjeno.«

»Vam ni dolgčas po vaših ljudeh, po krajih? Kaj želite doseči s šolanjem?«

»Želim se usposobiti, da bi še vnaprej čimveč koristil domovini. Za osvoboditev, v sedanjih bojih sem ob nogo. Kadar pa bo domovina svobodna, bo potrebovala čimveč sposobnih ljudi. A za to, drugo stopnjo pomoči v razvoju naše dežele pa se moram še izšolati.« je dejal Sulejman.

Občudovali smo energijo in željo po svobodi njegovega naroda in njega osebno, ter mu želeli čimveč uspeha v njegovih strem-ljenjih.

K. M.

VABILO NA LETNI OBČNI ZBOR

Odbor KO ZB NOV — Kodeljevo vabi na letni občni zbor, ki bo v Domu ZVVI v Malenškovi ulici; 25. januarja 1969 ob 18. uri, za vse člane organizacije ZB NOV na Kodeljevem.

● **Po toči zvoniti...** Paderewski, slavn poljski pianist, in neki njegov prijatelj sta obnavljala spomine. Paderewski je porogljivo dejal: »Po dolgih petnajstih letih sem prišel do prepričanja, da za glasbo nimam daru.« »In kaj si nato napravil?« ga je vprašal prijatelj. »Nič, po toči zvoniti je prepozno, medtem sem postal že slaven!«

● **Dvanajst radovednic.** V ameriškem mornariškem oporišču Southampton v Veliki Britaniji, v katerem je zaposlenih 12 mladih servirk, je neko jutro ena teh stopila v sobo mladega časnika s skodelico čaja. Ostrmela je: spal je popolnoma nag. Ko se je častnik pol ure pozneje zbudil, je zagledal poleg svoje postelje — 12 skodelic čaja... Angleški časniki ne poročajo, ali je zar-del.

Matevž Hace:

Dobravčev Miha

Bil je pri težkem mitraljezu, srednje velik, širok, rdečega resnega obraza, nerodnih kretenj. Govoril je počasi, premišljeno. V gozdu je poznal vsako stopinjo človeka ali divjadi, zveri ali perjadi. Po človeških stopinjah je razločeval nemške od partizanskih po tem, da so bili nemški vojaki skoraj vsi obuti v gojzerje ali čevlje, na podplatih okovane z značilnimi žebli, ki so jih spoznali samo tako natančni ljudje, kot je bil Debevčev Miha.

Ob sovražnikovih nenadnih napadih so bili nekateri zbegani. On, Debevčev Miha, je pa hodil po prstih, dal prst na usta, nabral obraz v gube, bistro pogledal in štel sovražnikove strele. Ko je šlo to njegovo ravnanje drugim na živce, je Miha naglo dognal, odkod prihaja streljanje in s čim streljajo. Vedel je, koliko imajo pušk, brzostrelk, minometov ali topov. Vedel je, če so policaji ali gorski lovci, esesovci ali navadni nemški vojaki. Imel je čudovit smisel za te stvari. Kot bivši divji lovec je vedno poiskal dober položaj, idealen za težki mitraljez, položaj, ki je imel dober razgled.

Z mitraljezom ni nikoli streljal na posameznega nemškega vojaka, tudi ni streljal tjavdan, brez cilja, zaradi navade ali strahu.

Dogodilo se je, da je cela četa zapustila položaj, samo Debevčev Miha je ostal s svojimi petimi, šestimi borci ob njegovi levi in desni. Tako ga je prevzelo, da je opazil unik šele tedaj, ko so se pojavili Nemci že za njegovim hrbtom in je Miha moral ustaviti mitraljez kot vrtavko. Nekoč se mu je zgodilo, da se je namesto nazaj, umikal naprej skozi nemške vrste ter je tako napravil zmedo med nemškimi mitraljezi. Na umiku pa je potem Nemcem postreljal štiri mule, oplazil z rafalom nemško komando, ki je buljila v neki kotlini na zemljevid, in tako po dolgem ovinku prispel do svojih.

Do vstopa v partizane je Miha lovil divjad kot divji lovec po snežniškem in javorniškem pogorju. Srnjaki in jeleni so viseli v njegovi kleti. Užival je, če je ustrelil srnjaka ali jelena, namenjenega graščaku ali kakšnemu deželnemu vladnemu mogotcu. Taki kuzmeti si lahko preberejo jelene in srnjake po drugih loviščih. Debevčev Miha, sin kočarja in tesača, rojenega pod Oguljem, pa ne more iti lovit drugam, saj nima denarja, da bi se vozil v druge kraje. Ni imel deželne službe in nikoli ni bil vpisan v lovsko družino. Da pa Miha postreli več divjadi kakor zakoniti lovci, katerim je oblast in postava dala dovoljenje za lov — to je dobro vedel lovski čuvaj Viktor, ki je včasih zamižal na eno oko, saj je bil sam v mladosti divji lovec.

V partizanih Debevčevega Miha ni nihče vprašal, če je zakonski ali nezakonski, če je kmet ali stopač, delavec ali poldelavec. Videli so njegove žuljave, lopataste roke in dobro oko strelca, pa so ga dali k mitraljezu. V četi so preganjali samo leuhe in čvekače, tiste, ki so hoteli ženskariti in preveč plesati. Tak pa Debevčev Miha ni bil, čeprav je vedel, da je koristno in pametno, če vsake tri mesece, če se da, prespi noč ali dve z ženo oziroma vdovo v vasi, ki je bila potrebna Mihove moči, Miha pa njenih objemov in užitkov!

Debevčevemu Mihi je ugajalo, da ga v četi niso vprašali kaj je delal in s čim se je preživljal pred vojsko. Ko je četni komisar videl njegove močne in od dela žuljave in razpraskane roke, je zapisal v zvezek: novinec Debevec Miha, star osemindvajset let, je klasični proletarec. Ko ga je Miha vprašal kaj je to »klasični«, mu je komisar razložil, da so to tisti, ki bodo prenovili svet, ljudje, ki živijo iz rok v usta, ki nimajo drugega kot svojo bistro glavo in delovne roke. To mu je povedal v

resnem pomenu četni komisar, Miha pa se je zasmejal: »He, he, tak že jaz nisem. Imam kočo, vrt in devet arov njive za krompir. Vsega si tudi nisem sam prislužil, ker sem streljal jelene in srnjake, košute in zajce, katere je ljubi bog ustvaril za vse ljudi, revne in bogate, lepe in grde, lene in pridne, hitre in počasne. Tako je, komisar. Še bi te vprašal, če divji lovci res spadajo med čistokrvne delavce.«

Komisar je zamahnil z roko: »Kar pomiri se. Tudi ti, Miha, še spadaš med čiste proletarce. Kočo boš podaril občini ali državi, ti pa boš stanoval v lepi mestni hiši.«

Samo zazijal je Miha, potem je molčal. Ko so nekoč brez povelja zapustili položaj trije borci, ki so bili pred vojsko kmečki hlapci, je Miha s posmehom dejal: »Ljubi bog, tudi klasični delavci beže včasih prej, kot je potrebno.«

Ko sem ga spoznal, je bil že leto dni pri težkem mitraljezu. Bilo je po borbi na Mozirski planini, ko smo se borili z Nemci in Vlasovci. Čeprav je bilo marca, je ležalo na Mozirskih planinah še mnogo snega, še na Turških pečeh in grebenih ga ni bilo pobralo.

Nemci so hoteli četo in brigado, v kateri je bil Debevčev Miha, stisniti in potisniti proti Savinji, kjer so bile že močne zasede. Četa, v kateri je bil Miha, je imela položaj na snežnem grebenu brez drevja in grmovja. Mraz, sneg in snežna gladina — to je bilo vse tam gori na Mozirskih planinah. Vsa četa je bila zakopana na položaju v snegu. Izza snežnih zaslonov so streljali partizani, nižje spodaj so jim Nemci odgovarjali. Tri dni in dve noči se niso premaknili ne eni ne drugi. Trdovratni so bili naši, pa tudi Nemci. Kratek čas so delale granate, ki so orale po snegu in ga stresale na glave partizanov kakor tudi Nemcem, če je nemški topič vzel prekratko razdaljo in tolkel po svojih.

Na nekem vrhu, v ledenem snežnem zametu, je imel postavljen mitraljez Miha, okrog njega je bilo še sedem borcev, zavitih v angleške in nemške plašče s kapami čez ušesa. Čemerno so se držali vsi razen Debevčevega Mihe, ki se je neprestano oziral zdaj na levo, zdaj na desno, kjer bi se pač poskušalo priplaziti po snegu več Nemcev do Mihove čete. Na položaju je bila globoka snežna gaz, ki je krila borce pred nemškimi rafali in granatami.

Nasproti čete, v kateri je bil naš mitraljezec Miha, so bili nemški gorski lovci, gebirgsjägeri. »Kdo, hudiča, si je izmislil, da smo se morali zariti sem gor v ta prekleti sneg? In to sedaj, ko ni drevja za kritje; če bodo hudiči nemški prebili položaj, se bo treba po trebuhu plaziti.«

»Miha, do popoldne bo treba vzdržati,« sem mu dejal. »Proti večeru se bomo umaknili. Tak je sklep štaba. Miha, to boš že razumel.«

Nakremžil je obraz, me pogledal izpod kape, pomežiknil in mi dejal: »To povej četnemu komandirju in ne meni. Osem mu jih je že ušlo s položaja. Tudi komandir gleda, da bi jo čimprej pobrisali višje gori med drevje ali pa dolino. Dvakrat smo jedli v treh dneh, in zelo me zebe. Ja, saj vidiš, da imam zaklonske iz ledu in snega. Pa sedaj!«

Mimo je prišel četni kuhar in iz velikega lonca delil posameznim borcem ječmenove žgance, polite s prežganko. Po snegu so ležali črni in rumeni izstreljeni naboji. Pred mitraljezom so nekaj korakov proč ležale raztrgane črne obujke in troje raztrganih in razcefranih hlač.

»Naše Ogulje je lepše in bolj prikladno kakor te strmine, da veš, ti komisar. Še to ti rečem, da imam Ogulje zato rad, ker me je mati rodila onkraj Ogulja v gozdni koči.«

»Hudiča, v gozdni koči si rojen? Tega nisem vedel, sem dejal.«

Miha je dvignil glavo, pogledal okrog mitraljeza. Nekaj minut je bilo vse mirno. Tudi Nemce, ki so bili sto metrov stran, v sneženih zakloniščih, je zeblo. Počivali so ali jedli.

»Očeta si poznal. Bil je tesar in divji lovec. Več je preživel v gozdovih Snežnika in Javornika kot doma. Mati je šla za dan ali dva k očetu v gozd. Pomagala mu je spodžgati hoje in jih razžagati, da je imel les za tesanje. Prišel je čas in legla je na očetovo posteljo, iz jelkinih vej narejeno. No, dve uri je stokala, pa sem prišel jaz na svet. Materi je bilo hudo, da me je rodila v gozdu. Kaj bodo ljudje rekli? Debevčevka je rodila sina v gozdu kot zajklja ali srna'. Beži, jo je tolažil oče, glavno je to, da je šlo po sreči in da je fant zdrav'. Mati pa kar naprej Jezus Marija, ta sin ne bo imel sreče, ker je rojen v gozdu. Vsaj v hiši, krščanski hiši bi moral biti rojen. Tine, tako me je sram, ker bodo našega zmerjali, da je rojen v gozdu'. Oče je siknil, zamahnil z roko in rekel: 'No, no, Katarina, molči že no. Jutri grem domov. Sina bom sam nesel in še tebe, če ne boš mogla hoditi.'«

Oče je v gozdni koči skuhal prežganko za mater. Slekli si je srajco, ker je imel na sebi dve, in me zavil vanjo. Bil je april, hladno je bilo na Ogulju. Mati je stokala na postelji. Zunaj so v bregu tulili volkovi in skovikale sove. Oče je sedel na pogradu in zrl zdaj v mater, zdaj v ogenj, ki je gorel sredi koče. Sebi je skuhal ajdovih žgancev z ocvirki. Mati je bila strašno žejna. Kuhal ji je čaja iz jagodnega listja, ki ga je nabral v jeseni po lazih. »Kako bi dala sinu ime', je vprašala mati očeta in zastokala. Oče je imel v koči staro knjigo življenje svetnikov in svetnic božjih s slikami. Vzel je knjigo v roke in dejal: »Danes je 17. april 1913. leta. Vidiš, Katarina na enainosemdeseti strani v knjigi piše sveti Justin-mučenec.' — 'Jezus Marija', je rekla mati. 'Takega imena nisem še nikoli slišala. Menda je bil kakšen ajd.' — 'Tudi meni se ne zdi pravšno to ime', je rekel oče, 'preveč po gosposkem diši'. Oče je listal dalje po knjigi. 'Glej, Katarina', je rekel materi, 'na 72. strani knjige piše, da ima god blaženi Benedikt Luka, berač. Naslikan je, kako kleči in palico ima v rokah, okrog nje pa molek s križem'. 'Jezus in vsi svetniki', je zjavkala spet moja mati, 'tudi to ime ni, kot je treba. Berača ne bi rada v hišo. Tako težko živiva.'«

Oče je odložil knjigo. Zataknil jo je za lubje, naložil drv na ogenj in dejal: 'Glej, Katarina, čez teden bo sveti Jurij, farni patron; kaj, če bi mu dala ime Jurij? To bi se dobro zdelo Pavelčevemu Juriju, ki je najboljši veljaven mož v tvoji vasi'. — 'Tudi Jurij ni pravšnje ime', je rekla mati, 'je pa že boljše Marko ali Miha'. 'No, pa naj bo po tvojem, za Miha ga bomo krstili, da bo obema prav. Ko sta se tako pogovarjala, so prav blizu koče zavijali trije volkovi. Jezus, Tine, kaj bo, če pridejo volkovi do hiše'. Veš, mati se je volkov bala, še bolj pa zame, ki sem se tisti dan rodil. 'To nesnago grem prepoditi', je rekel oče. 'Katarina, premakni se no malo, glej, prav na puški ležiš. Mati se je obrnila na pogradu k steni. Oče je povlekel izpod jelkovih vej puško manliherco, jo nabasal in skočil ven iz koče in v reber. Ustrelil je volka, druga dva pa prepodil. Volka je odril in njegovo meso vrgel v neke pečine. Hm, boljše bi že bilo, če bi tokrat ustrelil srnjaka. Lahko bi skuhal juhe, ki je zanalašč za porodnico.'«

Tisto noč se volkovi niso več oglašili. Rečem ti, Katarina', je rekel oče, ko je odril volka, rečem ti, da bo tudi najin sin gozdar in divji lovec kot jaz, ali pa še hušji, kajpada'. — 'Jezus, ti, kaj praviš, da bo tudi sin kdaj streljal? Samo tega ne! Je zastokala mati in me vzela v naročje, ko sem začel jokati. Rečem ti, Katarina, gozdar

bo najin sin, divji lovec, in gospodov se ne bo bal, to ti rečem.' — 'Oh, ko bi bil gospod in pobožen, ko bi bil, ljuba sveta Marija, daj sinu dobro glavo', je prosila mati in molila za mojo srečo v življenju. Oče je molčal, kuhal čaj in hodil pred kočo gledat kdaj se bo dan naredil. Ko je mati odmolila, je rekla očetu: 'Nič ni bolj neprijetnega, kot če ob porodu tulijo volkovi in vrešči sove. Tako se bojim za otroka!'

Oče me je dvignil in me ogledoval pri svitu ognja. 'Lej, Katarina, kako se že dere. Kakšen kujon bo! Ko bo zrasel, bo sekal in jelene ter srnjake bo streljal. Žgance bo kuhal in meso. Poslušal bo tuljenje volkov in šumenje gozda kot jaz, moj oče in ded'. Mati mi je povedala, da je oče dvignil mene v zrak in zaplesal okrog ognja z menoj. Zapel je pesem: 'Oj, ti moja Katarina, rodila si mi sinčka Miha tam na Ogulju v leseni kočici, oj, Katarina'. — Jezus, Marija, ne pleši z otrokom', je zaprosila mati in stegovala roke iz pograda. Oče me je položil poleg matere in stopil ven iz koče. Dan se je delal. Mati je vstala, bila je močna ženska. Oče je zavil mene v srajco, nato še v svojo kamižolo in v volčjo kožo. Nekaj časa je nesel še mater.

To so gledali ljudje, ko so srečevali očeta, ki me je nesel zavitega v volčjo kožo, in mater, ki se je držala očetove kamižole! Rekel sem že, da je bil april, ljudje so že delali na polju. Vozili so gnoj in sadili krompir. Najbolj radovednim vaščanom je oče rekel: 'Volčiča nesem'. Ko me je pokazal, so babe odskočile in zavreščale ter se prekrizale. To je bilo govorice v vasi! Pravili so, da sem kosmat, volku podoban, samo glavo da imam človeško. Druge ženske so očitali moji materi: 'Katarina, čemu si šla v gozd, ko si čakala na otroka'. 'Delati je bilo treba, mož ne zmore vsega'. 'Jezus, ta otrok ne bo imel sreče. Rojen je v gozdu. Bognasvaruj, morda je bil tudi spočet v gozdu.'«

Ko sem odrasel in hodil v šolo, so me starejši zmerjali: 'Kaj boš ti, ki si v gozdu na svet prišel, pa te je oče prinesel zavitega v volčji koži!' Jokal sem, mlajše od sebe sem zlasal, če so mi oponašali moje rojstvo. Do osemnajstega leta starosti sem res mislil, da je nekaj grdega, če je človek rojen v gozdu. Ko sem odrasel, sem hodil z očetom v gozd tesar. Očetova koča je bila trdna. Še ko je oče umrl, sem večkrat prenočeval v njej in poslušal sem tuljenje volkov. Pred vojsko je bilo in velika nevihta se je blizala. Ulilo se je. Obiskala me je dekle, ki je nabirala maline. Vse je bilo v mraku. Zakuril sem ogenj v koči. Tiho je ždela na pogradu. Sušil sem njeno obleko in molčal. Glavo ji je zakrivala odeja. Posušil sem ji obleko in skuhal ajdovih žgancev, ki sem jih zabelil z ocvirki. Vrgel sem njeno suho obleko na pograd in zavpil: 'Hej, zbudi se, obleka je suha in žganci so skuhani. Obleci se, jaz grem pa pred kočo gledat, kakšno bo vreme'. 'Oh, Jezus in sveta Polona, je reklo dekle in vrglo odejo od sebe: 'Pojdi, Mihec, k meni, kaj boš hodil ven! Skočila je naga pokonci s pograda, me objela in potegnila k sebi — takrat sem prvič grešil z dekletom. Ostala je pri meni še en dan in eno noč. Ljubila sva se kot dva škranjčka. Ko je odhajala, sem ji rekel: 'Lej, dekle, na tem pogradu sem bil jaz rojen 17. aprila leta 1913'. To me je pogledala, nato se je prekrizala, zmolila molitvico, da bi tudi njo doletela sreča ali nesreča, da bi rodila v gozdu kot zakonska žena Debevčevega Mihe. Če bi ti ne bil komisar, bi ti še povedal, katera je to. Če preživim, bo ona moja zakonita žena.«

Iz doline je privršala granata. Sklonili smo glave nižje pod ledeni zaklon. Debevčevemu Mihi so se svetile oči: »Lej, tako se vse suče na svetu. Moj ded Marko je bil tudi tesač. Stirideset zim je bil na Hrvaškem. Stirideset poletij in jeseni je tesal na Snežniku in Javorniku. Tudi ded Miha je imel žensko, ki ga je obiskovala v kočici iz lubja na Gašperjevem hribu. Ponoči sta se ljubila, podnevi je delala na njivah pod gozdom. Potem je vzela deda in imela z njim štiri najst otroke in do smrti je imela rada deda in naše gozdove. Količko je vedela povedati!'

Tako je sklenil pripoved.

Dobro je, če veste...

● **Mravlja** — je sorazmerno izredno močna, ona lahko prenese po večkrat na dan precj daleč tovor, ki je desettkrat do petdesettkrat težji kot njeno telo. Če bi bil človek sorazmerno tako močan, kakor je mravlja, bi lahko — in sicer v teku — nekaj ur nosil 5.000-kilogramski tovor.

● **Največji sesalec, ki živi na kopnem, je slon.** Indijski slon, ki je tri metre visok, tehta okrog 4.000 kilogramov, afriški, ki je visok tri metre in pol, pa več ko 4.000 kilogramov.

● **Ptice prebavljajo hrano sorazmerno hitro,** če primerjamo njihovo prebavo s prebavo prežvekovalcev in drugih živali. Srakoper prebavi miško v manj ko treh, sova v štirih urah. Ptice, preživljajoče se s sadeži, ki imajo trdo lupino, z žitnim zrnjem in s podobno zrnatno hrano, prebavljajo precj dlje. Kokoš npr. prebavi zrnatno hrano v 12- do 14-ih urah. Ptice pogosto izločajo iz črevesja neprebavljeno zrnatno hrano. Prepelica ali jerebica v kletki izloči v treh mesecih iztrebke 5.000-krat, kar pomeni, da izprazni črevesje okrog 50-krat dnevno. Neke ptice roparice, npr. sove, zadržijo neprebavljene dele zaužitih hrane v želodcu in jo enkrat na dan izbruhnajo v obliki klobčiča iz dlak, preje in kosti.

● **Mnoge ptice, ki prav lahko letijo, imajo lahko okostje.** Votle kosti in razvejeni sestav zračnih mehurjev zmanjšuje njihovo telesno težo. Mehurji imajo, poleg tega, še važno vlogo kot mehovi za prevetrovanje pluč. To je važno zlasti spričo dejstva, da izgubljajo ptice pri prenapornem letanju veliko energije. Za pospešeno obnovitev izgubljene energije pridejo pri pticah v poštev tudi drugi življenjski procesi, ki so v zvezi z obtokom krvi in prebavo hrane. Telesna toplota ptic znaša 42 do 45° C; spričo tega se snovi v njihovem organizmu obnavljajo laže in hitreje kot pri živalih z manjšo telesno toploto. Hkrati sta pri pticah tudi bitje srca in hitrost krvnega obtoka neprimerno večji kot pri živalih, ki se premikajo počasi. Normalni utrip človeške srca — 70 do 80 utripov v minuti — je neprimerno manjši kot npr. pri vrabcu, pri katerem znaša normalno 500 do 800 utripov v minuti.

● **Med pajki je nekaj takih, katerih strup povzroči lahko smrt sesalcev in tudi človeka.** Neki pajek, karakurt po imenu (Labrodoctes lugubris), ki živi v jugovzhodnih krajih ZSSR in v srednji Aziji, uveda v gobec pasoč se živino: goved, konje in kamele. Vse ujedene živali ne poginejo, dobršen del pa. Zanimivo je, da strup tega pajka ne povzroči smrt ovac. Karakurt pomeni v kazahstanščini: črna smrt.

● **Netopir je edini sesalec, ki lahko leti.** Letalna kožica je njegov najvažnejši organ za letanje, poleg tega pa ima sorazmerno zelo kratko črevesje, ki je samo meter in pol daljše ko njegovo telo ter tako ne obremenjuje njegovega organizma. Netopir ima debelega črevesa; tudi to mu olajšuje letanje.

● **Človeštvo potrebuje tisoč milijard kubičnih metrov vode na leto,** na svetu pa je razpoložljivih približno petdeset tisoč milijard kub. metrov vode. Tako ni nikarkršne bojazni, da bi človek izčrpal rezerve podzemne vode ali jezerske in rečne vode. Vendar je na Zemlji približno ena tretjina sušnih območij, ki jih je treba oskrbovati z vodo. Znanstveniki menijo, da je možno problem oskrbovanja teh območij z vodo rešiti najlaže z razsoljevanjem morske vode. Oceani in morja so rezervuar, v katerem je 1.300 milijonov milijard kubičnih metrov slane vode.

Politični razgledi

Desetletnica kubanske revolucije bi morala biti tudi na zunaj veličasten praznik: vojaška parada, govor Fidela Castra, ljudsko rajanje itd. Parade ni bilo, ker Castro ni maral, da bi po nepotrebnem zapravljali bencin in čas, ljudsko rajanje je bilo omejeno na tri noči, ko je oblast dovolila odpreti nekoč slavne havanske nočne lokale, zato pa je kot po navadi govoril Fidel Castro. V Havani ga je poslušala milijonska množica. Po govoru pa so bili poslušalci prej zaskrbljeni kot navdušeni nad svetlimi dnevi prihodnosti. Fidel Castro je napovedal Kubi nadaljše leto: »leto odločilnih naporov, osemnajstmesečno leto«, ko naj bi Kuba pridelala deset milijonov ton sladkorja in ko naj bi Kubanci v delovnem zanosu opustili tudi misel na letne dopuste. Kuba se mora gospodarsko okrepiti, zakaj osamosvojitvi se še dolgo ne bo mogla. Šele potem, ko njena usoda ne bo popolnoma odvisna od sovjetske pomoči, bo lahko spet razmišljala o revoluciji na latinskoameriškem kontinentu.

Letos naj bi Kuba naredila prvi skok ali pa prvi del velikega skoka naprej: pridelati je treba deset milijonov ton sladkorja. Pred revolucijo so ga pridelali dvakrat manj, leta 1970 že 7,22 milijona ton, kar je bil rekord, potem je proizvodnja padla v letu 1963 na 3,8 milijona ton, lani pa je znašala 5,2 milijona ton. Vendar ne gre samo za sladkor: do leta 1970 morajo Kubanci poskrbeti za to, da bo potem redna letna proizvodnja mleka najmanj štirikrat večja, da bo riža še ostajalo, da bo spet mogoče kupovati kavo, da bo dovolj tobaka, predvsem pa mesa za izvoz. Želje so velike, vendar bržkone neuresničljive. Vsaj strokovnjaki po svetu se sprašujejo, kje bodo Kubanci dobili toliko obdelovalne zemlje, kje bodo dobili toliko delovne sile in kje bodo dobili kupce za tolikšno proizvodnjo.

Sovjetska zveza je z varstvom Kube prevzela tudi velike gospodarske obveznosti. Po revoluciji so ZDA, ki so dotlej prevzemale 80 odstotkov kubanskega izvoza, poiskale prodajalce drugod, nevaležno breme pa si je naprtila Sovjetska zveza. Kupiti »mora« okoli 5 milijonov ton sladkorja, pošiljati na Kubo petrolej in orožje, tako da jo vsa pomoč stane skoraj poldrugo milijardo starih dinarjev na dan... Pri vsem tem pa Sovjetska zveza s sladkorjem, ki ga kupujejo po višji ceni kot nekoč ZDA — in po višji, kot velja na svetovnem tržišču — ne ve kaj početi, tako da ga prodaja drugam za nižjo ceno. Kakšen milijon ton sladkorja bi morda kupila LR Kitajska, dva milijona ton bi ga kupili Evropa in Azija, potem pa...

Na to so Kubanci že pomislili. Po eni varianti naj bi s tistima dvema milijonoma ton sladkorja razbili cene na svetovnem trgu, onemogočili brazilke in argentinske proizvajalce, izzvali sladkorno krizo in tako zanetili upor delavcev na sladkornih plantažah v Latinski Ameriki. Toda domneva je preveč tvegana, da bi jo hitro izvedli. Zato so Kubanci raje najeli angleške strokovnjake, ki so po preiskavah ugotovili, da je sladkorni trs odlična krma za govedo. Sklep: Kuba bo gojila govedo, ga krmila s sladkornim trsom, živino in meso

Najdaljše leto

pa prodajala v svet. Sadili bodo izbrane sorte trsa, plantaže bodo gnojili (tovarne umetnih gnojil so že postavili, veliko jih pa še bodo), izkrcili so nova zemljišča (lani so na novo posadili 400.000 hektarov zemlje), poskrbeli so za namakalne naprave, tako da bo doprinos dosti večji (vsak dvakrat tolikšen kot doslej). Delovno silo bodo zamenjale kosilnice domače izdelave (nad 5.000 jih bodo naredili). Tako je torej vse urejeno, vsaj kar se sladkorja tiče.

Zakaj so se Kubanci tako zagnali ravno v sladkor? Pred revolucijo je režim na Kubi (in ameriški kapital) gradil predvsem lahko industrijo, težko in bazično pa je nalašč zanemarjal. Kot v vsej Latinski Ameriki je bila tudi Kuba tipična monokulturna država in ob slehernem preobratu na svetovnem trgu je bilo gospodarstvo v krizi. Podobne težave imajo tamkajšnje države s kavo, bananami, živino itd.

Po revoluciji so hoteli imeti tudi kaj več, toda vse surovine so morali uvažati (celo opeko, cement in apno): prišli so tako daleč, da je bila polovica kubanskega uvoza namenjena samo surovinam za predelovalno industrijo. Če bi šlo tako še naprej, bi zmanjkalo denarja za plačevanje uvoza. Zato se je bilo treba lotiti dejavnosti, na katero se Kubanci najbolj spoznajo in ki da lahko (vendar je to vprašanje) čimprej največ dobička. To je za Kubance sladkorni trs. S presežki od izvoza sladkorja bi Kuba kupovala naprave za gradnjo industrije.

Hudo je le to, da večina velikih investicij, ki se jih bodo na Kubi lotili letos, ne bo prinesla dobička pred letom 1970: tako so krave, ki naj bi leta 1970 dale štirikrat toliko mleka kot odslej, letos še telice, saj so morali poskrbeti za novo, Kubi ustrezno pasmo mlekaric. Za riž morajo pripraviti 230.000 hektarov namočenih polj in seme. Kavovec, ki ga bodo posadili letos, bo rodil šele čez tri leta. Izolati morajo strokovnjake in kvalificirati delavce. Naloge so velike, če upoštevamo še geografski in politični položaj Kube: je v blokadi, nanjo nenehno prihajajo saboterji iz tujine, boji se invazije, ljudje emigrirajo (od leta 1961 do danes je zbežalo s Kube okoli pol milijona ljudi), domači strokovnjaki in delavci so še zelo mladi in neizkušeni itd.

Toda ljudje verujejo vodstvu, čeprav jim je pred nedavnim racionalno celo sladkor. V desetih letih je Kuba naredila velik napredek: v času diktatorja Fulgencia Batiste je bilo nepismenih 18 odstotkov Kubancev, danes pa le 3,2 odstotka (2,4 odstotka v ZDA in 27 odstotkov v ZDA: za primerjavo), nad 300.000 mladih ljudi dobiva štipendijo, voda, elektrika in telefon so zastoj, kmalu ne bo treba plačevati stanovanj in prevoza. Kuba tako rekoč stopa v komunizem in nagrajevanje po učinku je zanjo zastarelo. Odpravljene so vse oblike stimulacije za delo, zakaj edina nagrada naj bi bila zavest, da je človek dal vse sile za zmago revolucije. Delomrzneže in dolgolase je treba gnati na delo, pa čeprav v lisicah. To so že storili in tako bodo še počeli. Torej stopa Kuba po poti, ki je drugačna od sovjetske. Ravno zato se je treba čimprej osamosvojitvi, zakaj nemogoče je misliti na revolucijo, če bi ukinitve sovjetske pomoči v nekaj dneh ohromila kubansko gospodarstvo in vojsko.

Kubansko vodstvo računa tudi s tem, da bi se Združene države Amerike in Sovjetska zveza utegnile sporazumeti glede Kube, se pravi: Amerika bi zagotovila SZ, da bo Kuba pustila pri miru. Potem sovjetska pomoč — vsaj tolikšna — ne bi bila več potrebna. To bi se kaj lahko zgodilo, saj v Washingtonu že zdaj mislijo, da Castro ni več tako nevaren kot pred leti.

STANE IVANC

Rad bi spodbudil borce, ki so bili na Štajerskem

S tem člankom bi rad spodbudil borce, ki so bili na Štajerskem in se borili v enotah ali na terenu, da bi pisali in objavljali spomine na svoja doživljanja ter s tem pripomogli k spoznavanju velikih borb na najbolj izpostavljenem koščku Evrope.

Nepopisno junaštvo borcev 14. divizije na pohodu iz osvobodene Bele krajine čez Hrvaško, mimo Zagreba, po Hrvatskem Zagorju in prek Sotle na Štajersko, ki je bila priključena rajhu, bo ostalo večno zapisano v zgodovini vse Slovenije in Jugoslavije.

Ze takoj po kapitulaciji stare Jugoslavije so nacisti uganjali na Štajerskem nezasišano nasilje in ga nadaljevali tudi po priključitvi Štajerske Nemčiji. Boj na tem območju je bilo toliko težavnejši, ker je okupator sistematično in brez usmiljenja odstranjeval vse tiste, ki so kakor koli pomagali partiji in Osvobodilni fronti. S streljanjem talcev, zapiranjem, interniranjem in preselitvami tiso-

čev Slovencev je hitel okupator na Štajerskem v kali zatreti vsakršno misel na odpor.

Toda kljub nasilju je bila na Štajerskem neprenehno prisotna partija in OF. Padali so najboljši organizatorji boja proti okupatorju. Iz semena padlih žrtev so rasti novi borci. Nепrestano se je večalo število pripadnikov Osvobodilne fronte.

Padali so celi komiteji in odbori, na stotine ljudi je bilo aretiranih zaradi izdajstev. Teh ljudi niso izselili, temveč so jih nekaj postavili ob zid mariborskega sodišča ali Starega piskra v Celju, druge pa so poslali v koncentracijska taborišča. Pripadnike osvobodilnega boja so gonili iz vseh krajev Štajerske v celjske in mariborske zapore, saj je partija in Osvobodilna fronta delovala tudi

v Mislinjski, Šaleški, Dravski in Savski dolini ter v Slovenskih goricah in Prekmurju. Ne moremo govoriti o širokem političnem delu v Slovenskih goricah in Prekmurju ter o velikih oboroženih akcijah, vendar so posamezni komunisti, pripadniki Osvobodilne fronte in oborožene skupine nenehno povezovali ljudi v odpor proti okupatorju.

Zadnje večje aretacije, tik pred prihodom 14. divizije, so v Celju in najbližji okolici zelo prizadele narodnoosvobodilno gibanje, saj je bilo aretiranih okoli 800 njegovih aktivnih pripadnikov. V Mariboru in okolici so streljali talce od leta 1941 do konca vojne. Tik pred koncem vojne v februarju 1945 pa so obesili v Frankolovem 100 ljudi, v glavnem aktiviste in pripadnike Osvobodilne fronte.

Partizanske enote so doživljale enako usodo. Vedno se je na mestu padlega borca pojavilo več novih borcev. Ruška četa iz leta 1941 je prerastla v bataljon, ki je 8. I. 1943 v celoti padel. Padlo je 64 borkov in borcev, vendar so partizani še vedno ostali na Pohorju in okolici, in leto dni pozneje tj. 8. januarja 1944 je bila skoraj na istem mestu ustanovljena brigada. Ustanovitev brigade na ta dan tj. ob obletnici izkrcitve Pohorskega bataljona je bila dokaz nemškemu okupatorju, da narodnoosvobodilnega gibanja ni mogoče uničiti. Slučajno je prišlo do ustanovitve brigade prav v času, ko je divizija dobila nalog za pohod na Štajersko.

Celjska četa je bila že leta 1941 skoraj popolnoma razbita. Vendar so preživeli borci spomladi 1942. leta ponovno začeli akcije in je prišlo do formiranja bataljona.

Na območjih revirjev in srednje Savinjske doline je od začetka (od ustanovitve prvih enot) deloval bataljon, čigar račun je padla marsikatera pikra pripomba, npr. da večerja na Mrzlici, zajtrkuje na Dobrovljah, kosi pa na Menini planini. Te pripombe so dokaz, s kakšnimi težavami se je bataljon boril, ker je imel nenehno za petami Nemce. Bataljon pa je kljub vsemu vztrajal na Štajerskem.

Bolj ali manj enako usodo so doživljale enote na Kozjem, Ko-

roškem, Paškem Kozjaku in drugje na Štajerskem. V dokaz aktivnosti enot naj bo, da se je avgusta 1943 leta prijavilo v NOV več kot tisoč prostovoljcev iz vse Štajerske. Vseh teh prostovoljcev enote niso mogle oborožiti, ker niso imele dovolj orožja, zato so jih poslane na Dolenjsko.

Ne smemo pozabiti, da je prišla na Štajersko 1942. leta II. grupa odredov, ki je prav tako sejala seme upora, pa čeprav je prišla iz Dolenjske prek Gorenjske še bolj razredčena kakor pozneje 14. divizija.

Hud udarec je doživel politični aktiv na Štajerskem v juniju 1943. leta, ko je del političnega vodstva padel na Dobrovljah. Drugi del vodstva pa odšel na Dolenjsko.

Te epopeje borcev na Štajerskem so bile jedro vseljidske vstaje, ki se je razplamtela po prihodu 14. divizije. Ta je s svojo močjo, organizacijo, izkustvi in prekaljenostjo napisala nov list v zgodovinskem boju narodov Jugoslavije.

Preživeli borci so dolžni, da prispevajo svoj delež k pisanju zgodovine tega boja. Razmere, v katerih so živeli borci na tem kosu naše zemlje, so bile drugačne kot v drugih predelih domovine. Vedeti je treba, da je skoraj ves vodilni kader na Štajerskem padel že leta 1941 ali pa je odšel v druge kraje in da novi kader ni mogel zaradi pomanjkanja izkušnj delati tako kot stari prekaljeni komunisti. Mnogo težav 14. divizije, bi bilo odpadlo, če bi bili imeli do borcev na Štajerskem več zaupanja, če bi bilo več medsebojnega sodelovanja.

Kadar govorimo o 14. diviziji, se moramo zavedati, da je šla januarja 1944 res na težavno pot in da je posegla v boj na najbolj izpostavljenem delu Evrope.

VIKTOR STOPAR

Živ je spomin na Pohorski bataljon

V teh mrzlih januarskih dneh je Pohorje, posebno v okolici Osankarice, kot že velikokrat doslej zaživel v spomin na legendarni Šarhov bataljon, ki je pred 26 leti bojeval neenak boj z mnogo premočnim in do zob oboroženim sovražnikom, kjer so borci drug za drugim omahovali pod košati smrekami Pohorja. Mnoge borce je nato sovražnik še potem sadično razmesaril ter se še znesel nad mrtvimi junaki-borci za svojo zemljo in svojo svobodo.

Čeprav je od teh zgodovinskih dogodkov poteklo že nekaj več kot četrt stoletja, se še mnogi ljudje živo spominjajo tistih slavnih dni ljudske revolucije. Občinska skupščina v Slovenski Bistrici si je ta dan (8. januarja), ko je

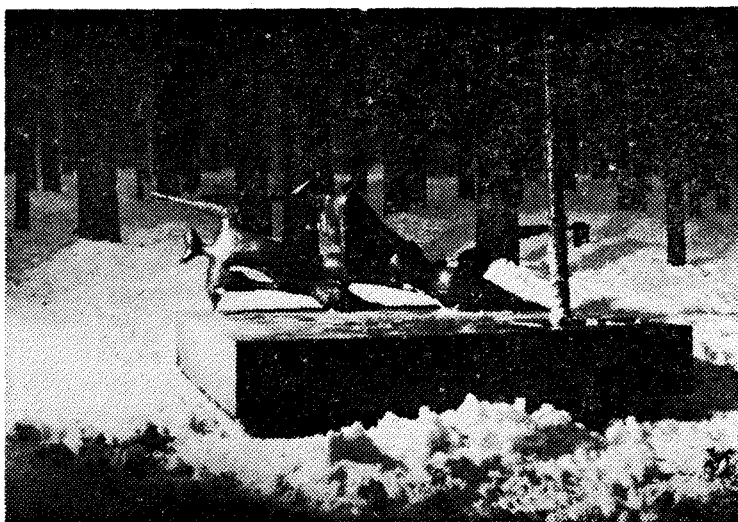
visoko v planinah nad mestom izkrcaval prvi pohorski bataljon, izbrala za svoj občinski praznik. Letos imajo že mali jubilej, ker občani praznujejo svoj praznik že desetič zapovrstjo. Teh dogodkov pa se spominjajo tudi v drugih krajih kot v Lovrencu na Pohorju, Rušah, Oplotnici in Hočem Pohorju.

V vseh teh krajih se je prejšnji teden izvrstilo več prireditev v počastitev obletnice. Posebno obsežen program prireditev so imeli prav v Slovenski Bistrici, kjer so nastopili tudi pevci znanega Slovenskega okteta. Na Osankarici pa so s svojo prisotnostjo dokaj številno počastili spomin na padle borce, ki so prej pa tudi pozneje izkrcavali v pohorskih gozdovih in tako darovali svoja življenja na

oltar tedaj zaslužnjene domovine. Spominu pa so se poklonili tudi mnogi svojci, prijatelji in znanci padlih partizanov kot tudi mladina, ki tako najbolj spoznava vso veličastnost borbe in ljudske revolucije.

V vseh večjih kulturnih središčih osrednjega in zahodnega Pohorja so imeli svečane akademije ter več športnih tekmovanj kot tudi prijateljskih srečanj. Iz Lovrenca na Pohorju pa je odšla skoz zasnežene gozdove Pohorja ter po poteh, koder so hodili borci pohorskega bataljona, posebna patrolja na zadnje bojišče, kamor je položila venec. Med potjo pa je obiskala številne pohorske domačije, znane iz narodno osvobodilnega boja, ki so, čeprav v nenehni nevarnosti za svoje življenje in življenje svojih otrok, skrbeli s pravo očetovsko in materinsko ljubeznijo za borce. Ob tej priliki so jim podarili knjige in izrekli zahvale za njihovo humano delo in skrb za vse znane in neznane borce, ki so jim bili vedno in ob vsakem času na voljo, da so jih nahranili, jim nudili zatočišče, poskrbeli za njihovo varnost, veze, srečanja z domačimi in še bi lahko naštevati. Prav gotovo pa ne bomo zapisali nekaj, kar ne bi bilo res, če zapišemo, da so bili pohorski partizani skupaj s pohorskimi kmeti ena sama velika družina neustrašljivih borcev za svobodo. Mi pa še zapišimo, da se vseh tistih ljudi, ki so v času vojne vihre nesebično pomagali partizanom, s hvaležnostjo spominjamo.

FRANJO HOVNİK

Dobro je, če veste...

● **Kumara**, nezreli sadež neke rastline iz družine buč, je naša z vodo najbogatejša povrtnina, ima 95,6 % vode. Kumara prekaša s tem bogastvom celo tako sočne povrtnine, kakršne so: špargelj, paradižnik, repa, jajčevci, zelena solata, zelje in špinat. Potemtakem je njena redilna vrednost malenkostna: dvanajst kalorij na 100 gramov. Tudi njena vitaminska vrednost je nepomembna. Kljub tem nedostatom je kumara, spriča sočnosti, izredno osvežujočega, prijetnega sladkobno slanega okusa, ne samo močno priljubljena jed, marveč spada med najvažnejše surovine za pripravljanje ozimnice tako v gospodinjstvu kakor v živilski industriji.

● **Borovnica** je grmiček, razširjen po gozdovih in planinskih območjih, kjer pokriva ponekod velike površine. Njene jagode so temno modre. Zrele jagode, ki imajo prijeten kiselkast okus, vsebujejo poleg drugega dosti sladkorja, taninskih snovi, organskih kislin in precej vitaminov iz skupine B in vitamine C. Jagode je moč uživati sveže, uporabljajo jih pa tudi za proizvodnjo sadenega soka, kompota, džema. Iz borovnic delajo tudi žganje in vino. Osušene jagode so domače zdravilo zoper drisko. Iz borovničevega listja je moč kuhati zdravilni čaj, ki ga — kot ljudsko zdravilo — pripočajo sladkorno bolnim in bolnim na sečilih (ledvice, sečevod, sečnik).

● **Kutina**, ki se zaradi trpkega okusa ponavadi ne uživa prerna, spada tako po vitaminski vrednosti kakor po vsebini rudniških snovi med poprečno sadje, vsebuje precej sladkorja, jabolčne kisline, tanina in obiluje zlasti s strjujočo snovjo pektinom ter ima izredno prijetno aromo. Iz kutine delajo prvenstveno marmelado, kutinov sir, sladko (srbsko jed), kompot in liker. Iz sušenega, nastrganega sadeža in prav tako iz njegovih osušenih olupkov kuhajo okusen čaj. Sušeni kutinov prah uporabljajo v zdravilstvu za zdravljenje črevesnega katara. Kutinove pečke so znane kot domače zdravilo zoper kašelj in drisko.

● **Cimetovec**, ki daje znano začimbo: cimet, rase kot samorastnik v hribovitih območjih na otoku Čejlonu, vendar se tudi tam, kakor v mnogih tropskih predelih, goji. Listje tega drevesa je zimzeleno in kožasto, njegovo cvetje pa je belo. Vsi njegovi deli vsebujejo prijetno dišeče eterično olje. V času, ko se v rastlini najživahneje pretakajo sokovi — v maju in juniju — odsekavajo z drevesa meter in pol do dva metra dolge in kakor prst debele vejice. Zunanji deli skorje teh vejic, ki imajo grenak okus, se olupijo in odstranijo, notranji deli skorje pa se posušijo. Pri sušenju se skorja zvije in oblikuje cevčico temno rjave barve in se takšna — kot začimba — prodaja.

● **Nekatere bakterije** lahko živijo tudi v nafti. One gradijo svoje »telce« iz naftnih spojin. Ena teh spojin je — metan v plinskem stanju, ki se v premogovnikih pogosto pojavlja. Ta je zelo nevaren; ko se vžge, povzroči strahotno eksplozijo. V nekem sovjetskem rudarskem inštitutu so poskušali preprečiti kopičenje metana z ventilacijskim sestavom, v katerem izpolnjujejo glavno nalogo omenjene naftne bakterije. Le-te, ki jih nalašč gojijo in razširjajo v premogovnikih, razbijajo naftno spojino metan ter je spreminjajo v ogljikov dioksid. Tako odpravljajo nevarnost metanovih eksplozij. Pri takih poizkusih so ugotovili, da je bilo potrebno več dni, preden so bakterije »požrle« 8-odstotno zgoštev metana. Znanstveniki upajo, da bodo vzgojili bakterije, ki bodo še uspešneje opravljale omenjeno nalogo. Tak sestav protimetanske obrambe bi bil zanesljivejši in cenejši.

„Partizanskemu kvizu“ na rob

KVIZA SMO VESELI KLJUB POMANJKLJIVOSTIM PRVE ODDAJE

Pred tednom dni smo gledali prvo oddajo ciklusa šestih nagradnih kvizov. Tako je že jeseni najavljena tekmovalno televizijska oddaja končno zagledala beli dan. Na naših televizijskih zaslonih jo bomo gledali enkrat na mesec in to pod naslovom »NITI NASEGA CASA«. Stiranajstega maja bo na sporedu zadnjič. Tako se bo z zaključkom šolskega leta iztekla oddaja, ki zasluži — predvsem pa njen avtor FRANC STRLE — posebno pohvalo. Danes še toliko bolj, ko postaja vse bolj in bolj očitno, da smo vse preveč zamerjali obujanje tradicij narodnoosvobodilnega boja pri mladih. Pri tistih, ki še grade svoje nazore in stališča za bodočo samostojno življenje in jih tako prikrasili za marsikatero spoznanje, ki bi lahko dopolnjevalo in krasilo njihovo osebnost. Televizija pa je eno izmed tistih množičnih občilnih sredstev, ki lahko pri tem odigra vlogo. Slednjega tudi v bodoče ne smemo pozabljati!

Namen oddaje je seznaniti mladino z etičnimi in kulturnimi vrednotami NOB ter zgodovino ljudske revolucije oziroma delavskega gibanja in pritegniti kar najširši krog mladine in gledalcev nasploh. Tako so tekmovali šolski kolektivi v prvi oddaji v poznavanju poveljniških oznak, odlikovanj, tipične oborožitve in narodnih herojev, tričlanske ekipe s teh šol v poznavanju zgodovine delavskega gibanja in NOB, posamezniki pa v znanju s posameznih področij umetniške ustvarjalnosti med NOB, in sicer književne, likovne in glasbe-

ne. V oddajo sta vključena tudi nagradno vprašanje za vse gledalce in nagradni spis za učence višjih razredov osnovnih šol. Nekaj teh spisov bo objavil »TV 15« na mladinski strani, in sicer postopoma. Toliko o tem in za tiste, ki oddaje niso gledali.

Začetek televizijskega ciklusa »NITI NASEGA CASA« je vzbudil precej hude krvi, čeprav oddaja sama na sebi zasluži pohvalo. Očitki veljajo predvsem tehnično-televizijski plati izvedbe, pa tudi spodrsilaji sicer spretnih voditeljev Nataše Dolenc in Boža Petka oddaji niso bili v prid.

Nikakor pa se ne moremo strinjati s tistimi, ki trdijo, da so nagrade previsoke. Konec koncev je to kviz oddaja, denar pa v obliki stipendije namenjen pomoči pri nadaljnjem izpopolnjevanju znanja oziroma izobraževanja nagradjenih tekmovalcev. Torej, v primerjavi z drugimi tovrstnimi oddajami, pohvalno. Veljalo pa bi razmisliti o načinu nagrajevanja poslanih prispevkov naših najmlajših. Morda nagraditi več prispevkov z manjšimi nagradami? Nagradjen spis »Pismo prijateljici«, iskreno in lepo zapisan ter času primeren, da slutiti, da bi bilo moč iz poslanih odbrati še nekaj prispevkov, prav tako primeren za nagrado. Tekmovalni način ocenjevanja pa je premil, vprašanja prelahka, nenakomerna po težini. Nemara sta za preskus znanja dve vprašanji le premalo. Sestavljalci uprašani naj bi v bodoče posvečali več pozornosti tudi vsebinskemu delu vpra-

šanj, torej ne samo kdaj, ampak tudi zakaj!

Dalje se pri gledanju oddaje nismo mogli znebiti občutka, da nje ni uresničevalci pozabljajo na gledalce pri sprejemnikih, ki jih je neprimerno več kot tistih v studiu. (Nekaterih predmetov skoraj nismo razločili!) »Hej, brigade« v interpretaciji Lada Leskovarja pa je zaključek, ki oddaji nikakor ni v čast. Namen je bil verjetno približati partizansko pesem mladem človeku. Žal je partizanska pesem le ena in je vsak njen ponaredek nesprejemljiv in žaljiv! Pozorno pa smo spremljali za današnji čas izredno zanimive dokumentarne posnetke, se z veseljem srečali z znanimi umetniškimi ustvarjalci, s čustveno prizadevanjem prisluhnili izvajanju njihovih del in se iz vsega srca razveselili vsakega pravilnega odgovora posameznega tekmovalca.

Sklepni povzetek:

V našem televizijskem programu so kviz oddaje kaj redke, partizanski kviz pa skoraj nepričakovan, zato smo ga veseli! Prvo oddajo smo spremljali z zanimanjem, vztrajali do konca in tudi naslednjih ne nameravamo zamuditi. Zato mislim, da ni neskomorno, če zapišemo, da lahko postanejo »NITI NASEGA CASA« — z majhnimi popravki in dopolnitvami — najbolj gledana televizijska oddaja pri nas. Oblika ji to možnost ponuja in res je škoda, da se ciklus imenovanih oddaj ni pričel že z začetkom šolskega leta!

MILENA ŠTRAJNAR

Še mnogo zdravih in zadovoljnih let, Anton Rutar!

»Pri Francetux pravijo hiši, ki stoji pod vasjo Čadrg na obronku previsa, ki se strmo spušča v rečico Tolminko, in kjer je 15. januarja praznoval šestinosedsetletnico rojstva Anton Rutar. Slavljeneč je znan sodelavec NOB in vnet bralec našega glasila »TV 15«. Čeprav mu življenje ni bilo lahko, preživlja jesen življenja še dokaj čil in zdrav. Med vojno je izgubil dva sinova in hčerko. Hudo ranjen je bil dvakrat, v prvi svetovni vojni na soški fronti in leta 1944, ko so Nemci napadli vas Čadrg. Če ga kdo obišče, se rad spominja vojnih dni in borcev... Pri njih je bila namreč javka za kurirski postaji P24 in P27, poleg tega pa je hiša ležala na tedaj zelo važnem prehodu s Tolminko prek planine Sieme na Kobariško in Bovško!

Ob visokem jubileju mu borci s Tolminko iskreno čestitajo in želijo še mnogo zdravih in zadovoljnih let!

S.B.

Uspehi invalidov kegljačev iz Kopra

Iz letnega poročila kegljaškega krožka »Invalid« Koper je videti, da je bil v letu 1968 ta krožek izredno aktiven, saj je uspešno sodeloval na številnih kegljaških tekmovanjih in prireditvah. O njihovih uspehih govorijo tile podatki:

V januarju so štirje člani krožka obiskovali tečaj za sodnike kegljačev.

Februarja so štirje njihovi člani sodelovali v ekipi iz Kopra na prijateljskem srečanju v Pulju.

Na tekmovanju v Novi Gorici so v koprski ekipi sodelovali tudi trije člani krožka. V aprilu in maju pa so imeli v Kopru tekmovanje devetih ekip, a 19. maja je bilo tekmovanje invalidov treh obalnih občin, na katerem so zmagali Koprčani.

V juniju so se na pokalnem tekmovanju posameznikov v Kopru člani krožka kar dobro odrezali. V tem mesecu so imeli v gosteh invalide kegljačev iz Maribora, udeležili pa so se tudi pomladanskih delavskih športnih iger obalnih občin.

Invalidi športniki iz Izole so v juliju priredili tekmovanje invalidov obalnih občin, ki so se ga udeležili tudi Koprčani.

V septembru so imeli izbirno tekmovanje kegljačev invalidov iz Kopra in Izole, ki mu je sledilo republiško prvenstvo v kegljanju invalidov v Novi Gorici, na katerem je zasedel prvo mesto in postal republiški prvak invalidov v kegljanju za leto 1968 Lado Trbižan, član kegljaškega krožka »Invalid« v Kopru. Se isti mesec so imeli v gosteh člane kegljaškega kluba Tabor iz ČSSR.

Nadaljnjo udeležbo članov krožka so zabeležili na republiškem prvenstvu Slovenije v kegljanju, v tekmovanju dvojic Slovenije, na izbirnem tekmovanju dvojic, na zaključnem tekmovanju invalidov treh obalnih občin, na izbirnem tekmovanju borbenih partij za republiško prvenstvo, na troboju na avtomatskem kegljišču v Pulju, na prijateljskem srečanju v Mariboru in na tekmovanju v Ankaranu.

Vsestranski dejavnosti in prizadevnosti članov kegljaškega krožka »Invalid« so sledili tudi lepi uspehi, ki dokazujejo, da njihov trud ni bil zaman.

AVGUST ZERBO

Spomin na dobre tovariše

Spominjam se težkih dni v koncent. taborišču Flossenbug v januarju 1945, ko se je druga svetovna vojna že bližala koncu. Težko sem zbolel in tako oslabil, da nisem več mogel delati. Zvečer sem prišel z dela v taborišče le s pomočjo Janeza Makovca in nekega Rusa, katerega sta me podpirala, da sem se privlekel do barake, kjer smo prenočevali. Jesti nisem mogel, ker sem vse izbruhal kar sem dal v usta. Tako so šle moje moči h koncu, kljub temu, da sem do tedaj le vzdržal in z močno voljo premagoval težave, ki jih ni bilo malo v tem koncent. taborišču.

Naslednje jutro bi moral v revir, kot smo to imenovali zasilno ambulanto, a tega sem se bal v prepričanju, da od tu ni več daleč do krematorija. Veljalo je namreč pravilo, da kdor ne more več na delo, gre na revir. Tega pa smo se vsi bali, ker od tam se jih veliko ni več vrnilo. Barake, kjer smo spali so bile v zadnjih mesecih vojne prenatrpane, ker so prihajali vedno novi transporti iz drugih taborišč od koder so se umikali pred zavezniški, ki so zasedali Nemčijo z vzhoda in zahoda. Spali smo zagozdeni med seboj po trije ali

štirje na enem pogradu, a tudi tega smo se navadili.

To noč nisem zatisnil očesa radi oslabelosti in tudi skrbi, kaj bo z menoj. Ko se je ob štirih zjutraj prižgala luč in je bilo čas vstajanja sem se komaj privlekel do starešine barake in ga prosil, če bi lahko ostal dan ali dva v baraki, da ne bi šel na revir. Bil je to nemški kriminallec, baje nekdanji bančni uslužbenec, a eden redkih, ki so imeli še nekaj čuta do sočloveka. Dejal mi je, da naj se zopet vlečem, ker me sedaj, ko je toliko novincev, ki ne hodijo na delo, lahko skrrije za par dni. Ležal sem tu ko skrrije za nekaj dni. Ležal sem tu 5 dni in takrat sem spoznal, kaj nu besede. Tu je bil že omenjeni starešina bloka ali barake, ki me je kril pred esesovcem, ko je prihajal dvakrat dnevno na pregled barak. Janez Makovec z Rateč, s katerim sva bila skupaj v Flossenbugu dobrih 18 mesecev, in s katerim sva si delila dobro in slabo, je skrbel za mene kot za brata, ter mi pomagal z raznimi drobnimi uslugami. Kaj bi bilo če bi njega ne imel, saj sva bila edina Slovenca v tem delu barake. V drugem koncu barake je bil Vladimir Laskovič iz Ljubljane, ki je takoj sto-

pil v stik z tov. Zdenkom Lavičkom, sedaj v Kranju, ki je bil zaposlen v esesovski lekarni. Bil je dolgo zaposlen v tej lekarni in je tako ogromno pomagal našim ljudem in tudi zapornikom drugih narodnosti, čeprav je bil vedno v nevarnosti, da odkrijejo krajo zdravil, katerih je tudi Nemcem primanjlovalo. Lakovič mi je od njega prinašal razne tablete, kar bi na revirju ne dobil, katere so tako dobro vplivale na moj oslabil organizem. Po petih dnevih sem zopet dobil tek po jedi in ko mi je starešina barake dejal, da se me ne upa več držati tu in da moram na revir, sem se že čutil toliko močnejšega, da sem mu dejal, da grem drugi dan zopet na delo. Sicer je težko šlo, a tudi kapo Martin Richter, katerega sem omenil v eni lanskoletnih števil, je popuščal v svoji grobosti in surovosti in ni več tako priganjal pri delu. Danes morda nekako pozabljamo, kako je bila včasih pomoč tovarišu tako dragocena, pomoč ki je reševala človeška življenja v času, ko leta niso imela nobene veljave. Posameznik, ki pa je to pomoč potreboval in jo tudi dobil, tega nikdar ne bo pozabil.

SREČKO ŠORLI

Imeli smo ljudi

VFNČESLAV PUŠNAR

Po kratki bolezni je umrl naš dober tovariš VFNČESLAV PUŠNAR. Rodil se je v Dobrovi v Goriških Brdih leta 1911. Pred kratkim je šel na obisk k svojim sorodnikom, ki živijo v Podgori v Stari Gorici, kmalu zatem je legel v posteljo iz katere ni več vstal. Na njegovo željo so ga pokopali v Podgori, kjer so pokopani njegovi starši.

Med drugo svetovno vojno so ga Italijani poslali v bataljon »speciale«, kjer so bili vsi naši primorski rojaki. Kot italijanski vojak je bil tri leta v Afriki, eno leto v Rusiji. Po kapitulaciji Italije, leta 1943 se je priključil partizanom. Boril se je v primorskih brigadah do konca vojne. Leta 1946 je bil odpuščen iz vojske v činu kapetana. Za svojo hrabrost je prejel več odlikovanj. Po vojni se je naselil v Ljubljani, služboval je pri PTT kot poštni kontrolor. Leta 1966 je šel v zaslužni pokoj.

Pri PTT je bil iniciator športnega društva. Zaradi njegove vestnosti ga je kegljaška Zveza Slovenije postavila za

sodniškega referenta. Bil je med tovariši in med športniki zelo priljubljen. Izguba dragega VFNČESLAVA nas je globoko pretresla, saj smo z njim izgubili izredno poštenega športnika. Za vedno ga bomo ohranili v dobrem spominu.

Vinko

JOŽE-SKOČIR-DRAGAR

Nekaj dni pred slovesom starega leta so v Tolmini pokopali znanega aktivista iz NOB Jožefa Skočirja-Dragarja. V marcu letos bi bil dopolnil visoko starost 90. let. Na tolminskem pokopališču, kamor ga je spremljala številna množica partizanov, aktivistov in znancev, mu je za slovo govoril rezervni oficir Slavko Bizjak.

Dragarjeva družina je bila med prvimi, ki so začele pomagati partizanom že v začetku leta 1942. V delo za NOB je družino povezal domačin Franc Šavli-Medved, sekretar KPS za Tolmino. Trije Dragarjevi sinovi so se pridružili partizanom že leta 1942. Dva se nista

več vrnila na dom po osvoboditvi. Toni-Vasilij je padel v oktobru 1943. Mirka-Miška pa so Nemci ranjenega ujeli in ustrelili le nekaj dni pred osvoboditvijo leta 1945.

Italijani niso prizanesli niti Dragarju samemu. Zadnje dni februarja 1943 so prihrumeli iz Tolmina in aretirali njega in hčerko Marico. Dragarja so odgnali v Cairo Montenotte, hčerko pa internirali v Gradiško. Dom je ostal zapuščen in zaprt do zloma fašistične Italije. Po padcu fašizma se je Dragar vrnil domov in znova prevzel skrb za partizane. Njegova hiša je postala prava skladišče hrane in drugega za partizanske enote, ki so bile preko Zadlaza-Cadrga namenjene v Brda in Beneško Slovenijo in obratno. Aktivisti so nabirali hrano po Zatočninu, Doljah in Gabrjah na vozovih vozili k Dragarju. Iz Tolmina pa so prinašali tehnični material za tehniko Krm, ki je takrat delovala v Zalaški grapi.

Pokojni Dragar je bil eden izmed tistih zavednih mož, ki so z vseni fizičnimi in duševnimi močmi navezani na svoj narod in svojo zemljo. Sovražil je fašizem, hinavščino in klečeplazenje. Bil je zaveden Slovenec in je v tem duhu vzgojil tudi svoje otroke. Žal, da ni dočkal, da bi bila urejena pokoplna po dveh padlih sinovih.

Ogarev

Okrogle in oglate

● **Kitajska prisposoda.** Kitajska časopisna agencija Hsinhua je tako ocenila ameriške predsedniške volitve: »V težavnih in zmedenih ameriških razmerah je bil ameriški monopolistični kapital prisiljen zamenjati slepega konja z enookim konjem, da bi bil lahko kos mučni dirki«

● **Umazani kanali...** Po ivan-gradski »Slobodi« posnemamo. Na seji občinske skupščine so precéj obširno obravnavali pereče probleme zaposlenosti in zaposlovanja. Neki odbornik je dejal: »Pri nas gre zaposlovanje najpogostejše po kanalih. Jaz, tovariši, ne bi vedel povedati, kakšni kanali so to, toda...« Tedaj mu je naglo segel v besedo nekdo, ki je sedel v eni izmed zadnjih klopi: »Umazani, bog se te usmili, umazani kanali!«

● **Malo razveseljiva prihodnost.** Požarevska »Reč naroda« je objavila tole zgodbo: »V Srednjem je več ko 20 učencev zapustilo nadaljnje šolanje in sicer na osnovi zdravniškega potrdila, da so slaboumni... Kmalu po izstopu iz šole pa so se slaboumneži poženili. Vse kaže, da bo treba v tem kraju kaj kmalu odpreti norišnico.«

● **Neki angleški profesor sociologije** ne kaže navdušenja za vesoljske polete. Nedavno je dejal v nekem predavanju: »Vажnejše, toda težje je zgraditi kanalizacijo v kakšnem kraju, ko napotiti človeka na Mesec.« Ne samo važnejše in težje, tudi cenejše...

● **Za bolezen so zdravila, za ljubezen pa — agencije...** Neka agencija za sklepanje zakonskih zvez v Los Angelesu (ZDA) je nedavno razposlala meščanom letake naslednje vsebine: »Če ste zaljubljeni v kakšno filmsko igralco ali v filmskega igralca, nam sporočite. Naši vam bomo — dvojnika ali dvojnico.«

● **Potolažila ga je...** Letos poleti je neki zelo dostojen gost na Azurni obali po pomoti zašel v hotelu, kjer je stanoval, v sobo neke starejše Angležinje. »Oprostite,« je izdaval v velikanski zadregi, »mislim, da sem se zmotil.« »Ne, ne, niste se zmotili, mladenič, le da ste prišli štirideset let prepozno,« ga je potolažila prijetno presenečena gospa.

● **»Zadovoljstvo«** je trenutek med dvema nezadovoljstvom, je napisala angleška pisateljica Agatha Christie.

● **Zlorabo naziva »krščanski«.** Zahodnonemški socialodemokratski prvak Franz Sommer je tako le pokritiziral stališče Krščansko-demokratske stranke glede nadzorstva nad cenami: »V tem vprašanju prepušča pri krščanskih demokratih naziv »krščanski« svoj prostor izrazu: »kapitalistični.«

● **Izjemna pravila...** Neki član kar nekega zahodnonemškega časnika je napisal: »Pravilo brez izjeme je izjema pravila.«

● **Pametna sila?** Češkoslovaški pisatelj Pavel Kohut je rekel v neki razpravi o dogodkih v ČSSR: »Po mojem mnenju bi bila najsmrečnejša sinteza (spojitev) med silo in pametjo v — pametni sili.«

● **Bajeslovno!** Nedavno odkrita tatvina in prevoz vojne rakete v kovčku iz Zahodne Nemčije v Vzhodno Nemčijo sta napravila na šefa bonnske policije Wenga izreden vtis. Na vprašanje časnika: »Kaj meni o tem, je odgovoril: »Bajeslovno, bajeslovno! Samo to lahko rečem.«

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kliseji CGP »DELO«, Ljubljana, — Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N-par. Za izposojeno stane »TV 15« 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritišč, p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29. — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

Mihailo Marić: Za kulisami emigracije

Kopije po 90 pfenigov

Toda vrnimo se v poslopje RFE v Münchnu tistega dne, ko je Stanković razkazoval prostore našemu sodelavcu Nenadu Petroviću. Ko sta prišla v pisarno, na kateri vratih je bila tablica z napisom »Yugoslav Section — Mr. Stanković«, je Čata rekel:

»Glej, Nenad, to so tisti, pred katerimi si moral pobegniti.«

Urad 211

Stanković je pokazal na zemljevid Jugoslavije, kjer je bil na spodnjem vogalu karton s slikami članov Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije.

Prvo Petrovićevo delo v Stankovićevi pisarni je bilo, da je prepisoval članke za »Srpske vidike«. Čata mu je kmalu dal vedeti, kako ga je počastil, češ da v njegov urad 211 ne more kdorsibodi, kaj šele da bi delal v njem...

»Srpski vidiki« so imeli majhno naklado: nekaj sto izvodov. Petrović je tudi s taksijem pripeljal časopis v Stankovićev urad, kjer je list spravljval v ovojnice, nanje pa lepil naslove »naročnikov«.

Seznam članov JDS

Šlo je za naslove članov JDS in ljudi, ki so jim pošiljali časopis v propagandne namere, čeprav niso bili člani JDS. Nekega sobotnega dopoldneva je Petrović moral v tiskarno in obenem z rokopiši za julijsko številko je stlačil v aktovko tudi seznam članov JDS. Namesto v tiskarno pa se je namestil v veleblagovnico »Herti«, ki stoji nasproti glavne železniške postaje. V pritličju, kjer so prodajali pisarniške potrebščine, je bil tudi nekakšen fototatelj: v njem se je lahko vsak fotografiral ali pa dal narediti slike. Petrović je vzel iz aktovke 41 strani obsegajoči seznam članov JDS in dejal, da se čez dvajset minut vrne po kopije.

Črni mercedes

Ko se je vrnil, so bile kopije že narejene: po 90 pfenigov ena. Plačal je 36 mark in 90 pfenigov in odšel. Najprej je nameraval kopije spraviti v stanovanju, le kakšnih pet minut hoda od trgovine. Premislil si je. Seveda kopij ni mogel imeti v Stankovićevem uradu, kakor tudi ni vedel, kako naj sploh odpošlje toliko papirja po pošti.

Naposled se je domislil.

Vsak dan ob določenem času se je pred poslopjem RFE ustavil črn mercedes. Čez nekaj minut je odpeljal pošto RFE: tudi primerke »Srpskih vidikov« v ovojnicah. Petrović si je mislil: če je kje cen-

zura, potem prav gotovo nihče ne pregleduje pošte, ki prihaja iz poslopja RFE. Seznam članov JDS je spravil v nekaj ovojnic s »Srpskimi vidiki«, nanje pa napisal moj beograjski naslov. Hudo sem bil presenečen, ko sem dobil nenavdno pošiljko. Petrović mi je kasneje povedal, da poštine ni plačal, ker je njegov »ekspedit« delal na račun RFE...

Vohunski opravki

V Stankovićevem uradu je delal tudi asistent Zdenko Antić: pripravljaj je elaborat »Kalifornija«. Tako so s šifro imenovali vzhodnoevropske države, med katerimi je Jugoslavija, in Antić je moral poskrbeti za jugoslovanski del.

Nekega dne je Antić prosil Petrovića za pomoč. Zanimalo ga je, kako so zadnja leta organizirane delovne akcije v Jugoslaviji, kolikšna je plača navadnega vojaka itd. Sicer pa je imel Antić pred seboj nekakšne testne liste, kamor je zapisoval odgovore, ki jih je dobival iz raznih jugoslovanskih statističnih pregledov, kartoteke in dokumentacije RFE. Petrović je pregledal nekaj listov, da bi videl, za kaj gre.

»Kalifornija« je bila pravzaprav elaborat za »Pregled nacionalnih obvestil«, ki ga vsako leto naroči CIA za interno uporabo. Gre za enciklopedijsko zbirko dokumentarnih podatkov o vseh panogah življenja. Voditelji CIA se postavljajo, da je v njihovem »Pregledu« desetkrat več podatkov kot v Britanski enciklopediji.

»Gospod iz Poljske«

Potemtakem je jasno, da se urad 211 v RFE ukvarja tudi z vohunskimi posli, čeprav se morda komu zdijo nepomembni. Na razne vohunske opravke so pripravljeni tudi drugi jugoslovanski emigranti, ki delajo v poslopju RFE. Na primer šef dokumentacije Grga Mažuran, ki je ob neki priložnosti odigral »gospoda iz Poljske«, ki »ne zna našega jezika«.

Ko je Petrović nekoč brskal po dokumentaciji RFE — po materialu ga je poslal Stanković — je zagledal fascikel z napisom »Mažuranovski«. Takoj je pomislil, da gre za nekaj v zvezi z Mažuranom, pozneje pa je od šefa dokumentacije zvedel, kako je s stvarjo.

Grga Mažuran je kot »Poljak« Mažuranski delal za svoje nove gospodarje: kot vohun. Poleg tega se je šel tudi »inštruktorja«. Ko sta bila s Petrovićem že »prijetelja«, je nekoč rekel:

»Vidite, gospod Nenad, na tekočem smo z dogajanjem v Jugosla-

MÜNCHEN 1	
1. 8	Frau Zdenka ATANASOV Rosentalstrasse 9 München 2
2. 8	Herrn Boško BAKIO Baustrasse 2 München 2
3. 8	Herrn Dr. Stjepan BUČ Postamt 1 - Schlieselstr. 204 München 1
4. 8	Herrn Stefan BUCONJIĆ Florianenstr. 6/1 München 45
5. 8	P. Ivo BUZANCIĆ Postfach 72 München 1
6. 8	Herrn Pavle CIKOVAČ Infanteriestr. 12/p. München 12
7. 8	Herrn Generalmajor a.D. Milan v. Desavio Brennerpassstr. 1 München 90
8. 8	Hochwürd. Andreja DIMITRIJEVIĆ Büntgenstrasse 5 München 27
9. 8	Herrn Josip DOLIC Tanera-Export Goethestr. 21 München 15
10. 8	Herrn Ljuba DOSTANIS Infanteriestr. 12/1 München 12
11. 8	Herrn Milan POTIO Buttermelcherstr. 19/1 München 5
12. 8	Herrn Leo GRACAN Wintersteinerstr. 16/1 München 45
13. 8	Herrn Predrag GUGL "Balkan Grill" Viktor Scheffelstr. München 23
14. 8	Herrn RADILO GUGL Viktor Scheffelstr. 6 München 23
15. 8	Herrn Josef Matthias HAHN Buschingstr. 45/VIII München 27
16. 8	Herrn A. ISLAMOVIC Export-Import Schwanthalerstr. 5/II München 12
17. 8	Herrn M. JANEKOVIC Lieslstrasse 20/1 München 8
18. 8	Herrn Dr. Arthur KATTWIC Belgradstr. 13 München 23
19. 8	Frau Dorothea KIEFER Liesbigstr. 10/e München 22

Ena izmed kopij seznama članov JDS, ki jih je dal Petrović narediti v Münchenski veleblagovnici.

viji. Sveže podatke zvezo od ljudi, ki prihajajo iz Jugoslavije in ki niti ne slutijo, da jih diskretno intervjujamo in anketiramo.

»Kako pa, gospod Mažuran?« je zanimalo Petrovića.

»Zelo preprosto! Povem vam en primer, pa premislite. Videli boste, da ni težko, zakaj ljudje iz Jugoslavije so naivni in bedasti...«

Šlo je za ekskurzijo, ki je v München prišla iz Zagreba. V bavarski prestolnici so skupini profesorjev in študentov s filozofske fakultete prijazno dodelili vodnika. Jugoslovonom so povedali, da vodnik žal ne zna govoriti po srbohrvaško, češ da je Poljak. Zato pa zelo dobro zna nemško, pozna München kot svoj žep in ve za vse mestne kulturne, znanstvene in zgodovinske posebnosti.

Člani zagrebške skupine so bili zelo zadovoljni z gospodom Mažuranovskim, ki jim je med drugim tudi mimogrede in kot po na-

ključju kupil nekaj »jugoslovanskih časopisov, ki izhajajo v Münchnu«. Ko je »zvedel« da gre za emigrantski tisk, se je opravičil, češ da tega ni vedel.

»Vidite, Nenad,« je potem pripovedoval Mažuran, »sploh niso slutili, da sem prav tako iz Zagreba kot sami. Tako sem zvedel od njih marsikaj, česar mi sicer prav gotovo ne bi povedali. V nemščini sem jih kaj vprašal, dobil sem odgovor, potem pa sem vlekkel na ušesa komentarje v hrvaščini, ki so spremljali odgovore ali pojasnila.«

Tako je Mažuran igral vohuna, pri čemer je treba povedati, da je imel vsa tista vprašanja že vnaprej pripravljena in da so mu jih pripravili predstojniki.

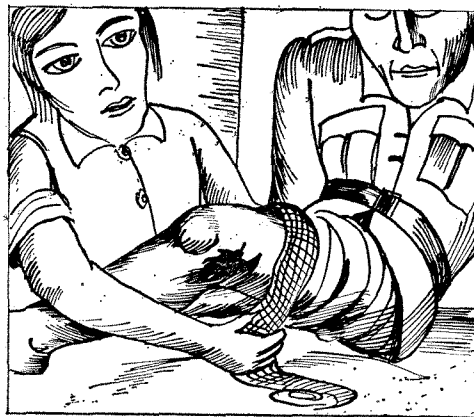
Toda namerilo se je, da je Nenad Petrović, ki si je zadevo dobro zapomnil, povrnil milo za drago tako Mažuranu kot Radiu Svobodna Evropa.

(Nadaljevanje prihodnjici)

PIŠE: ANA KUCELJ

JANEZOVA ČETA

RIŠE: J. RAVNIK

67. Mati se je oddahnila, ko so bile prve težave premagane. Ponoči se je oglašil Nace in prinesel velik kos mesa. Na nogi je imel odprto rano od drobca granate, zato je šepal. Francka mu je menjavala obveze. Gelca se je takoj povezala s terenci in mladinski aktiv je oživel. Sestajali so se v gozdičku pod samotno cerkvico. Precej družin je bilo v zaščiti, to je, preselile so se v vas, kjer je bila postojanka belih. Vsi drugi pa so pridno obdelovali polje. Tudi Brezarjevi so zorali njive in posrečilo se jim je dobiti nekaj semen. Posejali so jaro žito in posadili krompir.

68. Po travnikih je rasel mlad regrat, ki je pomešan s krompirjem vsak dan napolnil lačne želodce. Sicer pa so si partizanski ljudje pomagali med seboj. Okrog Gelce so se spet začeli zbirati fantiči, ki so še ostali na svojih domovih. Pridružila se jim je Zadnikarjeva Ana, zdravo dekle s črnimi kodri, korajžno in prebrisano pa bolj kot kak fant. Iz skrivališč so priromale stare puške. V mraku so se pionirji podali na oprezovanje in prisluškovanje po bližnjih in bolj oddaljenih vaseh. Najbolj so bili veseli, kadar so to delali po naročilu kakega partizana.

69. Na večer pred 1. majem so zakurili velik kres na najvišjem hribu, da se je videl daleč naokoli. Opazili so ga tudi Italijani v vojašnici. Pionirska četa, ki je štela 15 članov, je hodila okrog grmade, da so se v svitu ognja videle premikajoče sence, fašisti so mislili, da so to partizani, zato so začeli streljati z minometi. Gelca je našla zanesljive ljudi tudi v postojanki in tja je večkrat nesla partizansko literaturo in zvedela marsikaj, kar je zanimalo partizane. Njihove enote so bile že zelo okrepjene in oborožene.